

Uddannelse for voksne

Kortlægning af ligheder og forskelle i ordninger på ISCED 3-niveau for voksne i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne

Uddannelse for voksne

Kortlægning af ligheder og forskelle i ordninger på
ISCED 3-niveau for voksne i de nordiske lande,
Grønland og Åland samt på Færøerne

*Tue Vinther-Jørgensen, Lluís Armangué, Torbjørn Juul Andersen,
Sigurd Lauridsen, Maria Mogensen, Morten Rishede Philipsen og
Lea Høxbroe Jeppesen*

TemaNord 2013:575

Uddannelse for voksne
Kortlægning af ligheder og forskelle i ordninger på ISCED 3-niveau for voksne i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne
Tue Vinther-Jørgensen, Lluis Armangué, Torbjørn Juul Andersen, Sigurd Lauridsen, Maria Mogensen, Morten Rishede Philipsen og Lea Høxbroe Jeppesen

ISBN 978-92-893-2645-2
<http://dx.doi.org/10.6027/TN2013-575>
TemaNord 2013:575

© Nordisk Ministerråd 2013

Layout: Hanne Lebech
Omslagsfoto: ImageSelect

Tryk: Rosendahls-Schultz Grafisk
Oplag: 216

Printed in Denmark

Denne rapport er udgivet med finansiel støtte fra Nordisk Ministerråd. Indholdet i rapporten afspejler dog ikke nødvendigvis Nordisk Ministerråds synspunkter, meninger, holdninger eller anbefalinger.

www.norden.org/da/publikationer

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd
Ved Stranden 18
1061 København K
Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Indhold

Forord.....	9
Forfatterens forord.....	11
Resume.....	13
1. Indledning.....	17
1.1 Undersøgelsens formål.....	18
1.2 Design og metode.....	19
1.3 Rapportens opbygning.....	23
2. Komparativ analyse og overblik over ordninger på ISCED 3-niveau.....	25
2.1 Opbygning af uddannelsessystemer på ISCED 3-niveau for voksne.....	25
2.2 Politiske diskussioner med relevans for voksenuddannelse på ISCED 3-niveau i Norden.....	37
3. ISCED 3-ordninger for voksne i Norge.....	41
3.1 Uddannelsessystemet i Norge.....	41
3.2 Studieforbereende ordninger.....	43
3.3 Erhvervsrettede ordninger.....	47
3.4 Realkompetencevurdering.....	49
3.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr.....	50
3.6 Voksnes brug af ordninger.....	50
3.7 Politiske diskussioner.....	56
4. ISCED 3-ordninger for voksne i Finland.....	59
4.1 Uddannelsessystemet i Finland.....	59
4.2 Studieforbereende ordninger.....	60
4.3 Erhvervsrettede ordninger.....	61
4.4 Realkompetencevurdering.....	66
4.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr.....	67
4.6 Voksnes brug af ordninger.....	68
4.7 Politiske diskussioner.....	70

5.	ISCED 3-ordninger for voksne i Danmark	73
5.1	Uddannelsessystemet i Danmark	73
5.2	Studieforberedende ordninger	75
5.3	Erhvervsrettede ordninger	76
5.4	Realkompetencevurdering	82
5.5	Økonomisk støtte og deltagergebyr	83
5.6	Voksnes brug af ordninger	85
5.7	Politiske diskussioner	89
6.	ISCED 3-ordninger for voksne i Sverige	93
6.1	Uddannelsessystemet i Sverige	93
6.2	Studieforberedende ordninger	94
6.3	Erhvervsrettede ordninger	99
6.4	Realkompetencevurdering	101
6.5	Økonomisk støtte og deltagergebyr	102
6.6	Voksnes brug af ordninger	102
6.7	Politiske diskussioner	105
7.	ISCED 3-ordninger for voksne i Island	107
7.1	Uddannelsessystemet i Island	107
7.2	Studieforberedende ordninger	109
7.3	Erhvervsrettede ordninger	115
7.4	Realkompetencevurdering	119
7.5	Økonomisk støtte og deltagergebyr	120
7.6	Voksnes brug af ordninger	122
7.7	Politiske diskussioner	127
8.	ISCED 3-ordninger for voksne i Grønland	131
8.1	Uddannelsessystemet i Grønland	131
8.2	Studieforberedende ordninger	133
8.3	Erhvervsrettede ordninger	135
8.4	Realkompetencevurdering	137
8.5	Økonomisk støtte og deltagergebyr	138
8.6	Voksnes brug af ordninger	139
8.7	Politiske diskussioner	145
9.	ISCED 3-ordninger for voksne på Færøerne	149
9.1	Uddannelsessystemet på Færøerne	149
9.2	Studieforberedende ordninger	150
9.3	Erhvervsrettede ordninger	152
9.4	Realkompetencevurdering	153
9.5	Økonomisk støtte og deltagergebyr	153
9.6	Voksnes brug af ordninger	154
9.7	Politiske diskussioner	158

10. ISCED 3-ordninger for voksne i Åland.....	163
10.1 Uddannelsessystemet i Åland	163
10.2 Studieforberevende ordninger	165
10.3 Erhvervsrettede ordninger	166
10.4 Erhvervsuddannelser	166
10.5 Realkompetencevurdering.....	169
10.6 Økonomisk støtte og deltagergebyr	170
10.7 Voksnes brug af ordninger	170
11. Perspektivering til resten af Europa	173
11.1 Uddannelsesniveau og deltagelse i voksenlæring i Europa i forhold til de nordiske lande	173
11.2 Strukturering af uddannelser på ISCED 3-niveau.....	175
11.3 Europæiske strategier til at få flere voksne gennem en uddannelse.....	177
11.4 Finansielle instrumenter.....	184
11.5 EU's påvirkning af voksenuddannelser	185
Referencer.....	189
Summary.....	195

Forord

Uddannelse og kompetenceudvikling har en positiv indflydelse på den enkeltes muligheder for at deltage i arbejds- og samfundslivet.

I de nordiske og europæiske lande er der fokus på målinger, som viser, at mange unge mennesker ikke klarer at gennemføre et uddannelsesforløb efter grundskolen. Flere studier viser også, at de som ikke har gennemført et uddannelsesforløb efter grundskolen er de, som lettest mister arbejde, når ledigheden øges. Et gennemført uddannelsesforløb efter grundskolen vil i større grad kunne sikre stabil tilknytning til arbejdslivet for den enkelte.

Det er derfor interessant at se, hvordan de nordiske lande og Færøerne, Grønland og Åland tager fat på udfordringer med at tilbyde uddannelsesforløb efter grundskolen til flest mulige unge og voksne. I denne kortlægning, *Kortlægning af ligheder og forskelle i ordninger på ISCED 3-niveau for voksne i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne*, ønsker Nordisk Ministerråd, at der bliver set særligt på hvilke uddannelses tilbud, som tilbydes voksne, hvordan tilbuddene kan sammenlignes og ud fra dette beskrive gode eksempler, som kan bruges i flere lande og på Færøerne, Grønland og Åland.

Kortlægningen er gennemført som led i Nordisk Ministerråds globaliseringsprojekt "En god uddannelse for unge og voksne", hvor formålet har været at få flere unge end i dag til at gennemføre et uddannelsesforløb efter grundskolen samt at fremme voksnes kundskaber og kompetencer som grundlag for personlig udvikling og inkludering i arbejds- og samfundslivet. Ud over denne kortlægning er der blandt andet gennemført et studie om frafald i uddannelserne for 16–20 årige i Norden, et studie om effektive strategier for livslang læring i de nordiske lande, en undersøgelse af hvordan kreativitet, innovation og entreprenørskab indgår i uddannelserne i Norden samt en række seminarer og workshops, hvor der er udviklet og afprøvet nye måder at tilrettelægge møder og konferencer på.

Vi håber, at kortlægningen kan skabe grundlag for gode diskussioner om de nordiske landes indsatser for at få flere voksne til at gennemføre et uddannelsesforløb efter grundskolen på ISCED 3-niveau samt være til inspiration og læring for alle, der arbejder med dette område.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Anders Geertsen', written over a light grey circular stamp.

Anders Geertsen
Afdelingschef
Nordisk Ministerråd

Forfatternes forord

Det er en vigtig samfundsudfordring og politisk ambition, at så stor en del af befolkningen som muligt har uddannelse på mindst ISCED 3-niveau. I de nordiske lande såvel som i resten af Europa er der et stort potentiale i at få løftet de voksnes uddannelsesniveau igennem ordninger, som tager de voksnes præmisser og muligheder i betragtning, og som kan være med til at motivere til yderligere uddannelse. Ligeledes er der stort potentiale i at få anerkendt den læring, som de voksne har erhvervet sig på forskellig vis i deres liv.

Som denne rapport viser, kan tilbuddene til voksne om at højne uddannelsesniveaut imidlertid være ret forskellige, når man ser mere detaljeret på, hvad der kendetegner ordningerne i forskellige lande – selv inden for det nordiske område.

Det har været spændende at kortlægge de forskelligartede tilbud for voksne om uddannelse på ISCED 3-niveau i de nordiske lande, Grønland, og Åland samt på Færøerne. Vi håber, at rapporten med dens tværgående overblik kan være inspirerende i det fortsatte arbejde med at designe og videreudvikle velfungerende voksenuddannelser på ISCED 3-niveau i Norden.

Tue Vinther-Jørgensen

Områdechef

EVA

Resume

Det overordnede formål med denne undersøgelse er at kortlægge og sammenligne uddannelsesordninger i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne og, som er på ISCED 3-niveau, og som enten er specifikt målrettet voksne, eller som voksne kan benytte sig af. Vi beskriver de voksnes muligheder for at tage en uddannelse på ISCED 3-niveau i de enkelte lande. De forskellige uddannelsesmuligheder i Norden sammenlignes, og efterfølgende perspektiveres der til europæisk niveau for derved at skabe et veldokumenteret grundlag for erfaringsudveksling og læring om dette emne i Norden.

I det følgende gengives rapportens overordnede konklusioner

Voksenuddannelse indebærer i de nordiske lande mere end blot voksnes mulighed for at tage en uddannelse på deltid. Fælles for de nordiske lande er idéen om at skabe uddannelsesordninger, som er målrettet specifikt mod voksne. De særlige ordninger for voksne tilgodeser typisk denne gruppes behov for anerkendelse af uddannelse og erhvervs erfaring, for hurtigt at kunne tage en uddannelse, for at kunne tage uddannelsen som aften- eller deltidsundervisning og for ikke at skulle studere sammen med meget unge. De fem nordiske lande, bortset fra Island, når det gælder erhvervsområdet, har alle særlige ordninger for voksne på både det studieforberedende og det erhvervsrettede område. Voksne i de tre selvstyrende områder, Grønland og Åland samt på Færøerne, har færre uddannelsesmuligheder. Færøerne har ingen særlige ordninger målrettet voksne, Åland har nogle få specifikke erhvervsuddannelser for voksne, mens Grønland har en voksenlærlingeordning og kører et forsøg med et etårigt adgangsgivende kursus.

I alle nordiske lande og selvstyrende områder findes der en opdeling i henholdsvis studieforberedende og erhvervsrettede uddannelser. Studie-

forberedende uddannelser giver generel adgang til videre uddannelse, mens erhvervsrettede uddannelser giver erhvervskompetence. I flere lande er grænserne dog ikke så tydelige. I Sverige og Norge er der en høj grad af integration mellem uddannelses typerne, hvilket gør det let at skifte uddannelses type, også sent i uddannelsen. I Finland bliver grænserne endnu mere flydende, idet erhvervsuddannelser også giver generel adgang til højere uddannelser. Omvendt har man i Grønland en studieforbere dende linje, som ikke giver generel studiekompetence, men kun adgang til et begrænset antal mellemlange uddannelser. I de fleste nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne er det muligt at læse tillæg sfag til erhvervsuddannelsen og på den måde opnå generel adgang til højere uddannelser.

I de fem nordiske lande er der gode muligheder for at få realkompetence vurderet (dvs. valideret eller anerkendt realkompetencer) både studieforbere dende og erhvervsrettede kompetencer, uanset hvordan de er erhvervet. For de erhvervsrettede voksenuddannelser i Danmark og Finland er realkompetence vurdering (RKV) en obligatorisk del af ordningerne, mens det fx i Norge og Sverige er et tilbud, man kan benytte sig af. I de tre selvstyrende områder benyttes RKV i meget begrænset omfang. Åland har dog netop udviklet et system til RKV, og Færøerne er i gang med at forberede et.

De nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne er veludbyggede velfærdstater, hvilket bl.a. giver sig udslag i, at voksenuddannelse på ISCED 3-niveau stort set er gratis. I Island skal man på de fleste uddannelser på ISCED 3-niveau betale en mindre registreringsafgift, mens der på enkelte uddannelser er en betydelig studieafgift. Island er tilsvarende det eneste af de nordiske lande og de selvstyrende områder, der ikke giver godtgørelse til personer under uddannelse på ISCED 3-niveau.

Det er ikke kun de nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne, som kan forvente, at der i de kommende år vil blive mindre efterspørgsel efter ufaglært arbejdskraft, og derfor har brug for at opkvalificere den voksne befolkning til mindst ISCED 3-niveau. Hele Europa oplever denne udfordring, og derfor har EU særligt siden 2000 haft øget fokus på voksenlæring i en bred fortolkning, hvor også uformel læring medtages. Selv om de europæiske lande står over for den samme udfordring, er løsningerne manglede

tede, bl.a. fordi de skal passe ind i de lokale og kulturelle kontekster. Overordnet kan de forskellige strategier, som benyttes af de europæiske lande til at øge andelen af voksne, som gennemfører en voksenuddannelse, opdeles i følgende seks kategorier: information, rådgivning og vejledningsservice; fleksible læringsveje; kvalitetsstyring; opsøgende arbejde, der er målrettet specifikke målgrupper og lokalt baserede læringsmiljøer; bekræftelse, anerkendelse og akkreditering af tidligere læring; og finansielle instrumenter. De nordiske lande har generelt nogle af de mest veludviklede voksenuddannelsessystemer i Europa, og de nordiske lande bliver ofte fremhævet som gode eksempler, når det gælder voksenuddannelse.

1. Indledning

Norden såvel som det øvrige Europa oplever i øjeblikket en markant arbejdsmarkedspolitisk udfordring, idet at arbejdsmarkedet i stadig mindre grad efterspørger ufaglært arbejdskraft.

Den nordiske strategi til at løse denne udfordring består overordnet i at uddanne befolkningen, så færre er afhængige af at have ufaglært arbejde. Mere specifikt ønsker man på den ene side at hæve uddannelsesniveaet for børn og unge og på den anden side at skabe målrettede ordninger, som giver voksne muligheder for at videre- og efteruddanne sig.

I forhold til sidstnævnte strategi er det samtidig en central ambition i Norden at give flere kortuddannede et kompetenceløft, så de enten bliver faglærte eller får en højere uddannelse.

I denne sammenhæng spiller ordninger for uddannelse på ISCED 3-niveau¹ (upper secondary education) en central rolle, idet de er en betingelse for enten at blive faglært eller at påbegynde en højere uddannelse. På tværs af de nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne findes der forskellige ordninger og tiltag, som giver voksne mulighed for at tage en uddannelse på ISCED 3-niveau.

Nordisk Ministerråd har bedt EVA om at kortlægge uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau, som voksne kan benytte sig af. Hensigten er at tydeliggøre ligheder og forskelle ordningerne imellem og udfolde de gode eksempler til inspiration på tværs af landene.

---

¹ International Standard Classification of Education (ISCED) er UNESCO's klassifikationsramme til indplacering af en uddannelses faglige niveau. Når der i denne rapport benyttes ISCED-klassifikation, gøres dette efter *ISCED 2011* (UNESCO Institute for Statistics, 2012).

Undersøgelsens overordnede formål er altså at afdække og sammenligne nordiske ISCED 3-ordninger for voksne samt de voksnes brug heraf. Sammen med en sammenligning af de politiske debatter i Norden og en perspektivering til resten af Europa skaber dette et veldokumenteret grundlag for erfaringsudveksling og læring i Norden.

1.1 Undersøgelsens formål

Undersøgelsens overordnede formål er at afdække og sammenligne nordiske ISCED 3-ordninger og efterfølgende perspektivere dem med nordisk og international litteratur på området for at skabe et veldokumenteret grundlag for erfaringsudveksling og læring i Norden.

Mere specifikt har EVA formuleret følgende undersøgelsesspørgsmål, som rapporten belyser:

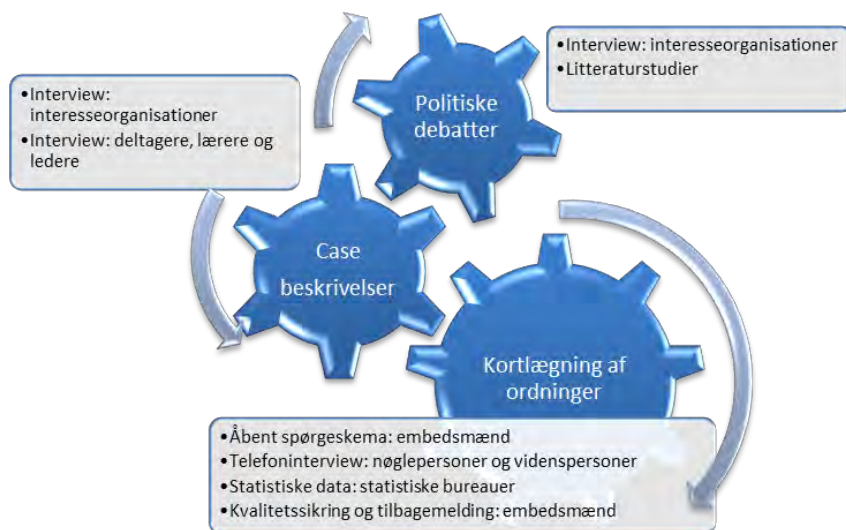
- Hvilke generelle ordninger for uddannelse af voksne på ISCED 3-niveau eksisterer der i Norden?
- Hvilke specifikke ordninger eksisterer der for minoritetssproglige?
- Hvilke politiske institutioner og hvilket niveau (stat, region, kommune) er ansvarlige for ordningerne?
- Hvilke særordninger og specielle tiltag rettet mod at få flere voksne til at deltage i uddannelsesforløb på ISCED 3-niveau eksisterer der i Norden?
- Hvor mange og hvilke grupper af voksne har gennem de sidste fem år deltaget i og gennemført almene og erhvervsrettede uddannelsesforløb på ISCED 3-niveau?
- Hvilke igangværende debatter om ordninger på ISCED 3-niveau eksisterer der i Norden?
- Hvilke ordninger og tiltag er i særlig grad velfungerende og kan tjene som gode eksempler til inspiration på tværs af landene?
- Hvilke muligheder har voksne i resten af Europa for at uddanne sig på ISCED 3-niveau?

1.2 Design og metode

Denne rapport bygger på en omfattende dataindsamling, som har involveret en lang række myndighedspersoner, eksperter og interessenter fra alle de fem nordiske lande samt de tre selvstyrende områder. Det overordnede design har bestået af tre faser:

- Kortlægning og beskrivelse af de nordiske ordninger ud fra bestemte parametre.
- Sammenligning og identificering af relevante cases, som fra et brugerperspektiv belyser gode eksempler, som kan inspirere på tværs af landene.
- Sammenligning af ordninger ud fra udvalgte parametre og politiske debatter.

Figur 1 – Samspil mellem elementer og dataindsamling

Undersøgelsesdesignet er operationaliseret i forskellige elementer og dataindsamlingsmetoder, som bedst kan visualiseres i en interaktiv model (se figur 1). Interaktionen mellem de forskellige elementer kan eksemplificeres ved, at en foreløbig analyse af de kortlagte ordninger bruges til at identificere velfungerende cases, som bliver yderligere belyst og beskrevne under kortlægningen. Ligeledes identificeres de politiske debatter i de nordiske lande, Grønland, og Åland samt på Færøerne, og de benyttes også til at kvalificere beskrivelserne i kortlægningen.

I det følgende redegør vi for de forskellige elementer i undersøgelse og dataindsamling.

1.2.1 Kortlægning og beskrivelse af uddannelsesordninger

Som en første kortlægning af ordninger på ISCED 3-niveau i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne udarbejdede EVA et spørgeskema med åbne svarmuligheder. Med hjælp af Rådgivningsgruppen for Nordisk Samarbejde om Voksnes Læring (SVL) identificerede EVA en række nøglepersoner eller nøglekontorer i de enkelte lande. Disse personer og kontorer fik tilsendt et skema, hvor de kunne oplyse om de eksisterende ordninger og efterfølgende sende skemaet tilbage til EVA. Der blev gennemført en rykkerprocedure for at sikre besvarelser fra alle otte områder.

Der blev efterfølgende gennemført opfølgende interview med de enkelte nøglepersoner for at uddybe og præcisere indholdet af de enkelte landes uddannelsesordninger. Interviewene havde derudover til formål at harmonisere formen af de indsamlede oplysninger så sammenligning på tværs af de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne blev mulig.

Det har dog for alle landes vedkommende været nødvendigt at supplere dataindsamlingen med internetresearch og med yderligere interview med videnpersoner. Eksempelvis har EVA gennemført fem interview eller flere i fire af de nordiske lande for at få et klart billede af landenes ordninger og voksnes brug af dem.

Parallelt til denne dataindsamling har EVA indhentet statistiske oplysninger om brug af de forskellige ordninger. Oplysningerne er indhentet

direkte fra statistiske databanker, når dette har været muligt (i Norge, Danmark og Island). Andre steder har kontaktpersoner foretaget særlige udtræk eller indhentet eksisterende data (Finland, Åland og Færøerne) og nogle steder udspringer data fra eksisterende dokumenter (Sverige og Danmark). Særligt når det gælder Finland, har det været en udfordring at indhente statistiske oplysninger, da Statistics Finland skiftede computersystem i dataindsamlingsperioden. De statistiske data for Finland er derfor desværre begrænsede.

Vi kan se på nogle tendenser inden for de enkelte nordiske lande og Grønland, Åland og Færøerne, men pga. vekslende kvalitet i det kvantitative datamateriale og forskellige måder at opgøre antallet af deltagere på har sammenligning på tværs af landene ikke været mulig. En arbejdsgruppe under Nordisk Ministerråd har dog igangsat en proces for at indhente oplysninger, som skal danne grundlag for en sådan sammenligning. EVA er i den forbindelse kommet med input til dataregistre, som sammenligningen kan baseres på.

Den sidste del af selve kortlægningen har bestået i at sikre kvaliteten af det indsamlede datamateriale og af de specifikke beskrivelser af ordninger på ISCED 3-niveau. Kapitlerne om ordningerne er sendt til kvalitetssikring hos relevante nøglepersoner i det pågældende land og er blevet godkendt.

1.2.2 Identificering og beskrivelse af cases

EVA har ønsket at belyse nogle af de kortlagte ordninger ud fra et brugersperspektiv. Dels bidrager casebeskrivelserne til en dybdegående forståelse af ordningen, idet det er muligt at koble ordningen til virkelige livshistorier og på den måde indhente viden om bl.a. rationalerne bag valget af ordning. Dels belyser casebeskrivelserne nogle mere detaljerede mekanismer ved den pågældende ordning og identificerer styrker og svagheder som opleves ved ordningen.

I de fem nordiske lande har EVA i samarbejde med nøglepersoner fra de pågældende lande udvalgt en række ordninger, som kan tjene som inspiration landene imellem. For hver af de udvalgte ordninger er der gennemført

deskresearch samt interview med henholdsvis en leder, en underviser og en deltager fra en uddannelsesinstitution, som udbyder ordningen. Casebeskrivelsen af de enkelte ordninger kan læses under de afsnit i kortlægningen, som beskriver den pågældende ordning, og er fremhævet i en tekstboks. I forbindelse med hver case er der anført nogle få punkter, som de interviewede personer har identificeret som styrker og svagheder.

1.2.3 Dataindsamling til beskrivelse af politiske debatter

Ud over selve kortlægningen af uddannelsesordninger beskriver denne rapport kort, hvilke politiske debatter om voksenuddannelse på ISCED 3-niveau der eksisterer i de enkelte nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne. Dette bygger dels på interview med nøglepersoner fra de enkelte lande og dels på interview med repræsentanter for uddannelsespolitiske interesseorganisationer eller videninstitutioner i hvert af de nordiske lande. Inputtet til denne del af undersøgelsen har været beskedent.

1.2.4 Begrebsafklaring og afgrænsning

Da rapporten er skrevet på dansk, gør vi brug af danske uddannelsesbegreber i rapporten, mens landenes egen terminologi står i parentes efter den danske oversættelse af betegnelsen. Vi har så vidt muligt forsøgt at benytte neutrale betegnelser og skriver fx *deltager* frem for *elev*, *studerende* eller *kandidat*.

I rapporten benytter vi betegnelsen *højere uddannelse* i stedet for det danske begreb *videregående uddannelse* om uddannelser på ISCED 5-niveau eller højere, da *videregående uddannelse* bl.a. kan forveksles med den norske betegnelse *videregående opplæring* som dækker studier på ISCED 3-niveau.

Ligeledes skelner vi i rapporten mellem begrebet *folkehøjskole*, der refererer til den grundtvigiansk inspirerede institution, og *højskole*, der refererer til en institutionstype, som i bl.a. Sverige og Norge udbyder højere uddannelser (norsk: *høyskole*, svensk: *högskola*).

Ved forskellige ordninger kan der også være forskellige definitioner af *voksen*, hvorfor vi har gjort brug af de respektive landes egne definitioner af, hvad det vil sige at være voksen, i forbindelse med de pågældende ordninger.

Vi har oplevet, at der blandt de nordiske lande og de selvstyrende områder er en forskellig fortolkning af, hvad en uddannelsesordning er. I denne rapport benytter vi følgende definition: *En uddannelsesordning er en uddannelsesmodel, som giver et formelt uddannelsesbevis, som enten kan benyttes til at læse videre eller til at få faglært arbejde.*

Med uddannelsesordninger betegner vi altså ikke de lovgivninger, som ligger til grund for de enkelte landes uddannelser, men de forskellige modeller, et forløb, som resulterer i et uddannelsesbevis, kan være bygget op efter.

Rapporten fokuserer desuden kun på ordninger, som er en del af det formelle uddannelsessystem og derved godkendt af det relevante ressortministerium. Rapporten medtager dog både ordninger, som via uddannelse giver deltageren formelle kompetencer, og ordninger, som kan validere uformelle kompetencer og gøre dem formelle (via realkompetencevurdering).

Mens nogle uddannelsessystemer har ordninger, som decideret er rettet mod voksne, har enkelte lande kun ordninger, som også er åbne for voksne. I rapporten beskriver vi derfor alle ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne, og som voksne gør brug af.

1.3 Rapportens opbygning

Rapporten indeholder ud over dette indledende kapitel ni kapitler.

Kapitel 2 er en analyse af ordningerne på tværs af de nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne. Kapitlet giver samtidig et overblik over de ordninger, som rapporten afdækker. Ordningerne bliver i kapitlet sammenlignet ud fra udvalgte parametre:

- Særlige ordninger målrettet voksne.
- Flexibilitet og adgang til højere uddannelse.
- Brug af realkompetencevurdering.
- Studieafgifter.
- Muligheder for godtgørelse.

Derudover indeholder kapitlet en sammenfatning af de politiske diskussioner på tværs af de nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne med sammenligning, hvor der er mulighed for det.

Kapitel 3–10 afdækker de eksisterende ISCED 3-ordninger i hvert enkelt af de nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne, som rapporten afdækker, herunder en overordnet præsentation af uddannelsessystemet med angivelse af ansvarsplacering for ISCED 3-ordninger, beskrivelse af eksisterende ordninger og evt. tiltag, data om brug af ordninger, oplysninger om godtgørelse og evt. studieafgifter, muligheder for realkompetencevurdering samt politiske diskussioner i det pågældende land.

Kortlægningen er udarbejdet af en projektgruppe bestående af evalueringskonsulent Sigurd Lauridsen (projektleder indtil 30. maj 2013), specialkonsulent Lluis Armangué (metodekonsulent og projektleder fra 1. juni 2013) og evalueringskonsulent Torbjørn Juul Andersen og med bidrag fra evalueringskonsulent Maria Mogensen, evalueringsmedarbejder Morten Rishede Philipsen og evalueringsmedarbejder Lea Høxbroe Jeppesen.

2. Komparativ analyse og overblik over ordninger på ISCED 3-niveau

2.1 Opbygning af uddannelsessystemer på ISCED 3-niveau for voksne

I dette afsnit sammenlignes uddannelsessystemerne på ISCED 3-niveau for voksne på tværs af de nordiske lande, Grønland, Åland og Færøerne. Uddannelsessystemerne vil blive sammenlignet på følgende fem områder:

- Særlige ordninger målrettet voksne.
- Flexibilitet og adgang til højere uddannelser.
- Brug af realkompetencevurdering.
- Studieafgifter.
- Økonomisk støtte.

Et af undersøgelsens formål har været at identificere ordninger, som er specifikt målrettede minoritetssproglige. Undersøgelsen har dog klarlagt, at der ikke findes ordninger på ISCED 3-niveau, som specifikt er målrettede minoritetssproglige. Flere af de nordiske lande og selvstyrende områder har særlige kurser eller fag målrettede minoritetssproglige, men disse tages som en del af de eksisterende ordninger. Ordninger målrettede minoritetssproglige er derfor ikke en del af den komparative analyse, og vil i denne rapport ikke blive behandlet yderligere.

Inden den komparative analyse præsenterer vi i figur 1 en samlet oversigt over ordninger på ISCED 3-niveau, som voksne har mulighed for at følge. Alle ordninger vil blive beskrevet nærmere i kapitlerne 3–10.

Figur 2 – Ordninger på ISCED 3-niveau som er åbne for voksne i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne

Studieforberedende ordninger		Erhvervsrettede ordninger	
Norge	Studieforberedende gymnasial uddannelse*	Norge	Erhvervsuddannelse (særligt målrettede voksne)
	Kurser til generel studiekompetence		Praksiskandidat
Finland	Voksengymnasium	Finland	Fritstående eksammer
			Erhvervsuddannelse*
			Lærlingeordning*
Danmark	HF-enkeltfag	Danmark	Erhvervsuddannelse*
	Studenterkursus		Voksenelev
			Grundlæggende voksenuddannelse
Sverige	Studieforberedende uddannelse via kommunal voksenuddannelse	Sverige	Erhvervsuddannelse via kommunal voksenuddannelse
	Studieforberedende kurser via folkehøjskolerne		Lærlingeuddannelse via kommunal voksenuddannelse
Island	Voksengymnasium	Island	Erhvervsuddannelse inden for håndværk og industri*
	Universitetsbro		Lærlingeuddannelse inden for håndværk og industri*
	Tillægsuddannelse til studentereksamen		Fagbevis inden for social- og sundhedsuddannelserne*
Grønland	Gymnasiale uddannelser*	Grønland	Erhvervsuddannelser*
	1-årigt adgangskursus for voksne		Voksenlærlingeordning
Færøerne	Gymnasiale uddannelser*	Færøerne	Erhvervsuddannelser*
			Fagbevis inden for social- og sundhedsuddannelserne*
Åland	Studieforberedende gymnasieuddannelser*	Åland	Erhvervsuddannelser
			Lærlingeordning*
			Arbejdsmarkedsuddannelse til faglært
			Fritstående eksamen

Kilde: EVA.

Note: * kan følges af voksne, men er ikke direkte målrettede voksne.

2.1.1 Særlige ordninger målrettet voksne

På tværs af de nordiske lande samt Grønland, Åland og Færøerne er der stor forskel på, hvor udbygget uddannelsessystemet for voksne på ISCED 3-niveau er. Det gælder for de tre selvstyrende områder, Grønland, Åland og Færøerne, at uddannelsessystemerne målrettet voksne er mindre udviklede. Færøerne har fx ingen særlige ordninger, der er målrettet voksne, Åland har nogle få specifikke faguddannelser for voksne, mens Grønland har en voksenlærlingeordning og gennemfører et forsøg med et etårigt adgangsgivende kursus.

Island har flere studieforberedende tilbud specifikt til voksne, mens landets erhvervsuddannelser generelt blot er for alle aldersgrupper. Finland, Norge, Danmark og Sverige har fuldt udbyggede uddannelsessystemer for voksne på ISCED 3-niveau med vilkår, der er tilpasset voksne.

I Danmark siger man, at der eksisterer et parallelt uddannelsessystem for voksne ved siden af det ordinære uddannelsessystem, som er målrettet unge, der vælger den lige uddannelsesvej. Alligevel benytter mange danske voksne sig af erhvervsuddannelserne, som er åbne for både unge og voksne. I Sverige er tilbuddet til de voksne kendetegnet ved, at man inden for de studieforberedende ordninger kan vælge både individuelt tilrettelagte forløb via kommunal voksenuddannelse og hele fagpakker på de svenske folkehøjskoler. Fagpakkerne henvender sig særligt til personer med negative erfaringer fra deres tidligere skolegang. I Finland kan man få lagt en individuel uddannelsesplan, hvis man bestemmer sig for at tage studentereksamen eller en erhvervsrettet såkaldt fritstående eksamen, men det skal fremhæves, at en fritstående eksamen også kan tages uden forberedelse, hvis deltageren har de fornødne kompetencer. Ved det norske uddannelsessystem for voksne kan det fremhæves, at voksne over 23 år med fem års erhvervs erfaring kan blive optaget på en højere uddannelse efter at have gennemført kurser til studiekompetence, som er normeret til et år (23/5-reglen). I Norge kan man desuden aflægge en fagprøve uden forberedelse, hvis man har erhvervs erfaring.

Figur 3a – Særlige ordninger målrettet voksne

	Danmark	Norge	Sverige	Finland
Studieforberedende	Hf enkeltfag, studenterkursus	Kurser til studiekompetence (23/5-regel)	Enkeltfag via kommunalt udbud, almene kurser på folkehøjskolerne	Voksengymnasium
Erhvervsrettet	Grundlæggende voksenuddannelse, vokselev	Erhvervsuddannelser (særligt målrettet voksne), praksiskandidat	Erhvervsuddannelse via kommunalt udbud, lærlingeuddannelse via kommunalt udbud	Fritstående eksamenssystem

Figur 4b – Særlige ordninger målrettet voksne

	Island	Grønland	Færøerne	Åland
Studieforberedende	Voksengymnasium, universitetsbro, tillægsuddannelse til studentereksamen	Etårigt adgangskursus (forsøgsordning)	Ingen særlige ordninger for voksne	Ingen særlige ordninger for voksne
Erhvervsrettet	Ingen særlige ordninger for voksne	Voksenlærlingeordning	Ingen særlige ordninger for voksne	Enkelte specifikke fagsuddannelser, arbejdsmarkedsuddannelse til faglært, fritstående eksamen

2.1.2 *Fleksibilitet og adgang til højere uddannelser*

I denne rapport skelnes mellem studieforberedende uddannelser, hvor det primære mål er at opnå adgang til videre uddannelse, og erhvervsrettede uddannelser, hvor det primære mål er at blive faguddannet og kunne varetage et erhverv. Opdelingen og fleksibiliteten mellem disse typer af ordninger kan genfindes i de nordiske lande og de selvstyrende områder, men i meget forskellig grad.

I Danmark og Grønland og til dels på Færøerne er der en relativt skarp opdeling mellem henholdsvis studieforberedende og erhvervsrettede uddannelser på ISCED 3-niveau. Dette kommer bl.a. til udtryk, ved at det ikke er muligt at få merit for en erhvervsrettet uddannelse, hvis man vil fortsætte på en studieforberedende retning, men at det derimod kan kræve et ekstra forløb.

Dog er skellet mellem erhvervsrettede og studieforbere­dende uddannelser i Danmark under opblødning. Dels giver realkompetencevurderingerne en vis mulighed for at viderebringe kompetencer, der er opnået på en anden uddannelse, og dels har man på en del erhvervsuddannelser fået mulighed for at læse ekstra studieforbere­dende fag (via tiltaget eux) og dermed opnå generel studiekompetence.

På Færøerne gælder opdelingen kun delvist, idet basisuddannelserne inden for handel og kontor, teknik samt fiskeri og akvakultur giver mulighed for efterfølgende at tage både studieforbere­dende og erhvervsrettede uddannelser. Det er dog kun disse specifikke uddannelser, som giver denne mulighed. I Åland har man lagt alle de tidligere uddannelsesinstitutioner på ISCED 3-niveau sammen under én institution, Åland Gymnasium, men uddannelserne ligger dog stadig fysisk separat.

I Finland er der ikke en integreret mulighed for at skifte mellem uddannelsestyperne som i fx Norge (se nedenfor), men der er alligevel gode muligheder for at skifte mellem studieforbere­dende og erhvervsrettede uddannelser pga. det veludbyggede system til realkompetencevurdering. Derudover giver både erhvervsrettede og studieforbere­dende uddannelser adgang til højere uddannelse.

I Island, Sverige og Norge har man i flere år haft en tæt forbindelse mellem studieforbere­dende og erhvervsrettede uddannelser, og begge uddannelsestyper udbydes ofte af de samme uddannelsesinstitutioner. Det gør det let at skifte mellem studieforbere­dende og erhvervsrettede uddannelser.

I Norge kan man fx på ungdomsuddannelserne efter to år på en erhvervsrettet linje skifte over og stadig gennemføre en studieforbere­dende uddannelse på tre år. I Sverige giver den tætte forbindelse mellem uddannelsestyperne sig bl.a. udslag i, at deltagerne i de kommunale skoleuddannelser på ISCED 3-niveau følger de samme grundlæggende enkeltfag. Om deltagerne tager en erhvervsgymnasial eksamen eller en studieforbere­dende gymnasial eksamen, afhænger af, hvilke fag deltagerne derudover vælger. Hvis deltagerne ønsker en studieforbere­dende gymnasial eksamen, skal de bl.a. opnå et højere niveau i svensk, engelsk og matematik.

Hvis de ønsker en erhvervsgymnasial eksamen, er det derimod nødvendigt at følge erhvervsfaglige fag.

I Island udbyder gymnasierne både studieforberevende og erhvervsrettede fag. Ofte har gymnasierne også aftenskoler for voksne, og der er også her en tæt sammenhæng mellem studieforberevende og erhvervsrettede uddannelser.

Som tidligere nævnt er det primære mål med de studieforberevende uddannelser på ISCED 3-niveau at give deltagerne mulighed for at læse videre på højere uddannelser (ISCED 5-niveau eller højere). En del af de højere uddannelser har specifikke krav, fx om, at bestemte fag skal være bestået.

Det varierer, om uddannelserne er godkendt internationalt eller ej; dette kan også afhænge af uddannelsens udbyder. I Island har man på uddannelsesinstitutionen Keilir gjort meget ud af, at institutionens udbud af ordningen universitetsbro skulle give deltagerne mulighed for også at studere på universiteter uden for Island. Går man på universitetsbroordningen ved Reykjavik Universitet, giver denne dog kun adgang til studier ved samme universitet.

Grønland har en studieforberevende uddannelsesordning, som ikke giver generel adgang til højere uddannelse; det etårige adgangskursus for voksne, giver kun adgang til et begrænset antal mellemlange højere uddannelser i Grønland.

Der er blandt de erhvervsrettede uddannelser stor forskel på, hvilke uddannelsesniveauer uddannelserne giver adgang til at læse videre på. I Island, Sverige, Danmark og Grønland og på Færøerne giver en erhvervsuddannelse ikke generel adgang til højere uddannelser. Typisk har man med en erhvervsuddannelse mulighed for at læse videre på akademiuddannelser. I Danmark kan ansøgere med en specifik erhvervsuddannelse også søge ind på enkelte erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Ofte kræves det dog, at ansøgerne har bestået specifikke fag (fx engelsk og matematik på et bestemt niveau) ud over erhvervsuddannelsen.

I Norge giver erhvervsrettet uddannelse på ISCED 3-niveau heller ikke generel adgang til højere uddannelser. I Norge har man dog alligevel mulighed for med en erhvervsuddannelse at komme ind på specifikke univer-

sitets- og højskolestudier via den såkaldte y-veien,² hvor ansøgerne går på et særligt tilrettelagt første år på bachelorstudiet.

I Finland og Åland (det ålandske uddannelsessystem er knyttet til det finske) giver erhvervsuddannelser af under tre års varighed adgang til videre uddannelse på erhvervshøjskoler. Særligt for Finland og Åland er det, at man med en erhvervsuddannelse normeret til tre år eller mere får generel adgang til højere uddannelser. Erhvervsuddannelser taget i det fritstående eksamenssystem giver ligeledes adgang til højere uddannelser. De finske universiteter udvælger dog selv de nye deltagere, og dette sker typisk på baggrund af både karakterer fra uddannelse på ISCED 3-niveau og en adgangstest.³

---

² Kilde: http://utdanning.no/tema/hjelp_og_veiledning/y-veien

³ Kilde: www.oph.fi/english (hjemmeside for The Finnish National Board of Education).

Figur 5a – Adgang til højere uddannelse

	Danmark	Norge	Sverige	Finland
Studieforberedende	Generel adgang til højere uddannelser	Generel adgang til højere uddannelser	Generel adgang til højere uddannelser	Generel adgang til højere uddannelser
Erhvervsrettet	Adgang til specifikke akademiuddannelser og evt. professionsbacheloruddannelser	Adgang til specifikke universitetsuddannelser via y-veien	Adgang til uddannelser ved yrkeshøgskolerne (på akademisk niveau)	Generel adgang til højere uddannelser ved erhvervsuddannelse på tre år eller derover

Figur 6b – Adgang til højere uddannelse

	Island	Grønland	Færøerne	Åland
Studieforberedende	Generel adgang til højere uddannelser	Generel adgang til højere uddannelser. Dog giver det etårige adgangskursus kun adgang til specifikke mellemlange uddannelser	Generel adgang til højere uddannelser	Generel adgang til højere uddannelser
Erhvervsrettet	Adgang til specifikke akademiuddannelser	Adgang til specifikke akademiuddannelser og evt. professionsbacheloruddannelser	Adgang til specifikke akademiuddannelser og evt. professionsbacheloruddannelser	Adgang til både erhvervshøjskoler og universiteter ved erhvervsuddannelse på tre år eller derover

2.1.3 Brug af realkompetencevurdering i forbindelse med uddannelse af voksne på ISCED 3-niveau

Realkompetencevurderinger (RKV) bruges til at synliggøre og anerkende borgernes samlede viden, færdigheder og kompetencer, uafhængigt af hvordan de har erhvervet sig disse kompetencer. Der er i de nordiske lande generelt gode muligheder for at få vurderet både studieforberedende og erhvervsrettede kompetencer. For de erhvervsrettede uddannelser i Danmark og Finland er RKV en obligatorisk del af ordningerne til voksne, mens det fx i Norge og Sverige er et tilbud, man kan benytte sig af.

I de selvstyrede områder benyttes realkompetencevurderinger i meget begrænset omfang. Åland har netop afsluttet et projekt, som har ud-

viklet et system til gennemførelse af RKV og forventer at gennemføre de første RKV'er i efteråret 2013. Grønland planlægger ligeledes på længere sigt at indføre en formel mulighed for RKV. I øjeblikket benyttes RKV i Grønland dog i praksis til at vurdere ansøgere, som ikke opfylder kravene for at starte på en erhvervsuddannelse. På Færøerne gennemføres RKV kun på social- og sundhedsuddannelserne. Alle andre erhvervsuddannelser giver kun mulighed for forkortelse af lærlingetiden på baggrund af relevant erhvervs erfaring. Den færøske regering forventes dog at udarbejde en lov om realkompetencevurderinger, som vil kunne implementeres i sommeren 2014.⁴

Figur 7a – Brug af RKV

	Danmark	Norge	Sverige	Finland
Studieforberedende	RKV er muligt.	RKV er muligt.	RKV er muligt.	RKV er muligt.
Erhvervsrettet	RKV er en obligatorisk del af erhvervsuddannelserne for voksne.	RKV er muligt.	RKV er muligt.	RKV er en obligatorisk del af det fritstående eksamenssystem.

Figur 8b – Brug af RKV

	Island	Grønland	Færøerne	Åland
Studieforberedende	RKV er muligt.	Det er muligt at gå til eksamen som selvstuderende.	Det er muligt at gå til eksamen som selvstuderende.	RKV er muligt fra efteråret 2013.
Erhvervsrettet	RKV er muligt.	Der er intet formelt RKV-system. Ansøgere, som ikke opfylder kravene til en erhvervsuddannelse, kan i praksis vurderes. Der er planer om på længere sigt at indføre RKV.	RKV er kun muligt på social- og sundhedsuddannelser. Der er kun mulighed for forkortelse af uddannelse pga. relevant erhvervs erfaring for resterende uddannelser.	RKV er muligt fra efteråret 2013.

⁴ Kilde: Eyðun Gaard, leder (fyrisingarleiðari), Yrkisdepilin (Erhvervsuddannelseskontoret).

2.1.4 Studieafgifter

Offentlig uddannelse på ISCED 3-niveau er i næsten alle nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne gratis. Private institutioner, som udbyder de samme uddannelser, har i bl.a. Danmark, Norge og Finland studieafgifter for deltagelse. I Danmark er der også en afgift på de offentlige studieforberedende uddannelser ved selvstudium, eller hvis deltageren kun følger enkelte fag. Sammenstykker deltageren efterhånden en hel uddannelse, kan deltagerbetalingen tilbagebetales, og den samlede uddannelse vil da være gratis.

Island skiller sig ud ved generelt at have studieafgifter for uddannelser på ISCED 3-niveau målrettet voksne. Enkelte grupper, fx arbejdsløse unge, har mulighed for gratis uddannelse.⁵ Offentlige gymnasier kan ikke opkræve mere end 6.000 ikr. (lidt under 300 dkr.) per semester, dog ekstra 2.500 ikr. for aften- eller fjernundervisning.⁶ Uddannelser ved højere uddannelsesinstitutioner har dog andre muligheder for at fastsætte studieafgiften, selv om de udbyder uddannelse på ISCED 3-niveau. Universitetsbroordningen koster fx 600.000 ikr. (lidt under 30.000 dkr.) per år på uddannelsesinstitutionen Keilir- Atlantic Center of Excellence.⁷

---

⁵ Kilde: Elna Katrín Jónsdóttir, Félag framhaldsskólakennara.

⁶ Kilde: Undervisningsministeriet 2009.

⁷ Kilde: Keilir – Atlantic Center of Excellence, Island.

Figur 9a – Studieafgifter

Danmark	Norge	Sverige	Finland
Der er generelt ingen afgifter; dog er der afgifter på enkeltfagsstudier og selvstudier.	Der er ingen afgifter.	Der er ingen afgifter.	Der er ingen afgifter.

Figur 10b – Studieafgifter

Island	Grønland	Færøerne	Åland
Der er generelt studieafgifter på uddannelse på ISCED 3-niveau for voksne.	Der er generelt ingen afgifter; dog er der afgifter på enkeltfagsstudier og selvstudier.	Der er generelt ingen afgifter; dog er der afgifter på enkeltfagsstudier og selvstudier.	Der er ingen afgifter.

2.1.5 Muligheder for økonomisk støtte

I Norden er der generelt gode muligheder for som voksen at få godtgørelse under uddannelse på ISCED 3-niveau. I Finland, Danmark, Grønland, Åland og Sverige og på Færøerne er det muligt at få økonomisk støtte til både studieforberedende og erhvervsrettede uddannelser. I Sverige gives støtte dog i udgangspunktet i kombination med et studielån, selv om det er muligt at fravælge lånet. I Norge har man valgt at kæde studielån og økonomisk støtte (stipend) helt sammen. I udgangspunktet gives der kun et studielån, men hvis semesterets fag består, kan 40 % af lånet omdannes til studiegodtgørelse.

Island skiller sig igen ud ved ikke at tilbyde økonomisk støtte til voksne, som uddanner sig på ISCED 3-niveau. Voksne, der ønsker at tage en studieforberedende uddannelse på ISCED 3-niveau, har som udgangspunkt heller ikke mulighed for at tage et særligt studielån (universitetsbroordningen undtaget) – dette er forbeholdt deltagere på erhvervsrettede uddannelser.

Figur 11a – Mulighed for økonomisk støtte

	Danmark	Norge	Sverige	Finland
Studieforberedende	Mulighed for økonomisk støtte	Mulighed for studielån. 40 % kan blive til økonomisk støtte, hvis semesterets fag bestås	Mulighed for kombineret studielån og økonomisk støtte. Også muligt at få økonomisk støtte til folkehøjskolestudier	Mulighed for økonomisk støtte
Erhvervsrettede	Mulighed for økonomisk støtte	Mulighed for studielån. 40 % kan blive til økonomisk støtte, hvis semesterets fag bestås	Mulighed for kombineret studielån og økonomisk støtte. Også muligt at få økonomisk støtte til folkehøjskolestudier	Mulighed for økonomisk støtte

Figur 12b – Mulighed for økonomisk støtte

	Island	Grønland	Færøerne	Åland
Studieforberedende	Ingen mulighed for hverken økonomisk støtte eller studielån. Dog er der mulighed for studielån, hvis universitetsbroordningen benyttes	Mulighed for økonomisk støtte	Mulighed for økonomisk støtte	Mulighed for økonomisk støtte
Erhvervsrettede	Ingen mulighed for økonomisk støtte. Kun mulighed for at tage studielån	Mulighed for økonomisk støtte	Mulighed for økonomisk støtte	Mulighed for økonomisk støtte

Selv om der i Norden generelt er gode muligheder for som voksen at få økonomisk støtte under ISCED 3-uddannelse, er der relativt stor forskel på støttens størrelse. I Finland er voksenuddannelsesstøtten, som kræver otte års forudgående erhvervsarbejde, på niveau med landets arbejdsløshedsunderstøttelse og dermed forholdsvis stor. Finlands almindelige økonomiske støtte er på 1.970 dkr.⁸ per måned og til gengæld forholdsvis lille. Den højeste økonomiske støtte i Danmark for deltagere over 25 år,

⁸ Der er omregnet til dkr.

som er i arbejde svarer til 80 % af den højeste dagpengesats eller ca. 12.800 dkr. per måned. I de øvrige nordiske lande og områder den økonomiske støtte noget lavere. I Sverige ligger den på ca. 6.100 dkr. per måned, i Grønland på 4.500 dkr. per måned, på Færøerne på ca. 3.750 dkr. per måned, i Norge på 3.070 dkr. per måned. I Åland er den økonomiske støtte på 2.020 dkr. per måned for deltagere op til 29 år. Afhængigt af tidligere indtægt kan 30–59-årige få 2.450–3.835 dkr. per måned. I Island ydes der som tidligere nævnt ikke økonomisk støtte.

Figur 13a – Standard økonomisk støtte⁹

Danmark	Norge	Sverige	Finland
5.750 dkr. per måned (18–24 år). 12.800 dkr. per måned (25+ år)	3.070 dkr. per måned	6.100 dkr. per måned	1.970 dkr. per måned. Lønreguleret voksenuddannelsesstøtte: knap 15.000 dkr. ved forudgående indtægt på 29.800 dkr.

Figur 14b – Standard økonomisk støtte

Island	Grønland	Færøerne	Åland
Ingen godtgørelse	4.500 dkr. per måned	3.737 dkr. per måned	2.020 dkr. per måned (18–29 år). 2.450–3.835 dkr. per måned (30–59 år)

2.2 Politiske diskussioner med relevans for voksenuddannelse på ISCED 3-niveau i Norden

Fælles for de politiske uddannelsesdiskussioner i Norden er, at der ikke er megen debat om voksenuddannelse på ISCED 3-niveau. Informanter fra samtlige nordiske lande og selvstyrende områder på nær Grønland næv-

⁹ Ud over standard økonomisk støtte kan deltagere modtage tillæg afhængigt af yderligere forhold (børn, transport, bolig, mv.).

ner, at der i det enkelte land ikke er meget offentlig debat om voksenuddannelse på ISCED 3-niveau.¹⁰ De politiske debatter om ISCED 3-niveauet fokuserer typisk på ungdomsuddannelserne og på, hvordan flere unge kan få en uddannelse på dette niveau.

Selv om den offentlige debat om voksenuddannelse på ISCED 3-niveau ikke er så markant i Norden, arbejdes der løbende på at få flere ufaglærte til at tage en erhvervsuddannelse. I Danmark arbejdes der på reformer, som skal skaffe flere praktikpladser og få flere unge til at tage en erhvervsuddannelse, samtidig med at tilbuddene til de voksne skal styrkes, med henblik på at flere ufaglærte bliver faglærte. Alle nordiske lande samt Åland har inden for de seneste år udviklet systemer til gennemførelse af realkompetencevurderinger. Herudover har repræsentanter for de fem nordiske lande netop afsluttet et toårigt projekt, hvor målet var at udvikle en kvalitetsmodel for realkompetencevurdering i Norden.¹¹

I nogle tilfælde bliver behovet for realkompetencevurdering koblet til en målsætning om at reducere den del af arbejdsstyrken, der ikke har formelle kvalifikationer på ISCED 3-niveau (fx i Island, hvor 30 % af arbejdsstyrken ikke har formelle kvalifikationer på ISCED 3-niveau, eller i Grønland, hvor denne andel er på ca. 80 %).¹² Afledt af behovet for realkompetencevurdering er der også igangsat processer, der skal formalisere uddannelser og definere, hvilke kvalifikationer deltagerne på uddannelser erhverver sig, således at højere uddannelser kan godkende uddannelsesbeviserne (fx i Island).

Mens flere lande har udfordringer med at få unge til at tage en erhvervsrettet uddannelse, tager voksne er det primært erhvervsuddannelser, som voksne benytter sig af. Det er et generelt træk for de nordiske lande, Grønland, Åland og Færøerne, at erhvervsuddannelserne er opbygget som et vekseluddannelsessystem, hvor deltagerne veksler mellem

---

¹⁰ Der er i hvert land gennemført interview med informanter fra en central interesseorganisation eller en videninstitution.

¹¹ Kilde: NVR 2013.

¹² Kilde: Grønlands Statistik 2011.

praktikforløb og skoleuddannelse. I Norge har man som hovedmodel valgt at samle forløbene og starter med to års skoleuddannelse efterfulgt af to års praktikforløb.¹³

I bl.a. Norge, Danmark og Grønland har man store udfordringer med at skaffe praktikpladser. I Grønland forsøger nogle få erhvervsskoler sig med en model, hvor man, som i Norge, samler skoleuddannelsen i starten for at få kortere lærlingeforløb og dermed forhåbentlig større kapacitet hos virksomhederne. I Norge har regeringen, i fællesskab med de store arbejdsgiverorganisationer og LO, indgået en samfundskontrakt, som gensidigt forpligter til at skabe flere praktikpladser. En del af målsætningen med samfundskontrakten er bl.a. at øge antallet af voksne, som aflægger en fagprøve. For at sikre de nødvendige praktikpladser er der i Danmark en række uddannelser, hvor deltagerne har mulighed for at deltage i skolepraktik, hvis de ikke finder en erhvervspraktikplads eller mister deres plads. Fra september 2013 samles skolepraktik i praktikcentre, der skal forsøge at forbedre kvaliteten af skolepraktikken og bidrage til en bedre anvendelse af erhvervspraktikpladserne.¹⁴ Derudover har Danmark forpligtet sig til at arbejde for at nedbryde grænsehindre i Norden. Et af perspektiverne er bl.a. at få flere lærlinge til Sverige, hvor der i nogle brancher er mangel på fagfolk med de rette kompetencer.¹⁵

Der er stor forskel på befolkningens størrelse i de nordiske lande, Grønland og Åland samt på Færøerne. Mens Sverige har over 9 mio. indbyggere, har Åland kun ca. 27.500 indbyggere. Dette skaber meget forskellige vilkår for at opbygge et uddannelsessystem på ISCED 3-niveau målrettet voksne. De mindre befolkede lande er fx nødt til i langt højere grad at prioritere uddannelsesudbuddet og lade være med at udbyde nogle uddannelser. I Åland har man for nylig måttet lukke en skov-, fiskeri- og landbrugsuddannelse (natur- og jordbrug), og voksne, som ønsker at tage en sådan uddannelse, må nu gøre det i Sverige eller Finland.

---

¹³ Kilde: Repræsentant for Utdanningsforbundet.

¹⁴ Kilde: Undervisningsministeriet 2012, 2012/1 LFS 80.

¹⁵ Kilde: Udenrigsministeriet 2013.

I Grønland har man også udfordringer i forbindelse med det lave antal deltagere på uddannelserne. Uddannelserne har ikke tilstrækkeligt mange deltagere til at kunne oprette individuelle uddannelsesforløb for voksne på baggrund af realkompetencevurderinger. Det er desuden svært at sikre ordentlige studiemiljøer, og der er ikke deltagere nok til at kunne oprette særskilte hold for voksne. Det samme kan siges at gøre sig gældende på Færøerne, som ikke har nogen ordninger specifikt målrettet voksne.

3. ISCED 3-ordninger for voksne i Norge

I dette kapitel beskrives ISCED 3-ordninger for voksne i Norge, relevante diskussioner og politiske initiativer vedrørende ordningerne samt omfanget af voksnes brug af ordningerne.¹⁶

3.1 Uddannelsessystemet i Norge

Overordnet er ansvaret for uddannelse i det formelle uddannelsessystem fordelt på stat, region og kommune.

- Staten har overordnet ansvar for hele uddannelsessektoren og administrerer uddannelser på ISCED 4–8-niveau (*høyere utdanning*), samt forskning.
- Regionerne (*fylkeskommunene*) er ansvarlige for uddannelser på ISCED 3-niveau (*videregående opplæring*).
- Kommunerne er ansvarlige for børnehaver og uddannelse på ISCED 1- og 2-niveau (*grunnskolen*).

---

¹⁶ Kilder til dette kapitel: Eurypedia, Kunnskapsdepartementets og Utdanningsdirektoratets hjemmesider, Vox' hjemmeside, Vox-spejlet 2012 og interview med Anne Skomedal, seniorrådgiver i AIK-avd., Kunnskapsdepartementet.

Ideerne om lige uddannelsesmæssige muligheder og livslang læring står centralt i den norske voksenuddannelsespolitik. Uddannelse på ISCED 3-niveau er gratis (opplæringsloven § 4 A, stk. 3).

Alle voksne over 25 år, som har afsluttet grundskolen eller tilsvarende, og som ikke har taget ungdomsuddannelse på ISCED 3-niveau, har ret til uddannelse på dette niveau. Voksne skal primært optages på uddannelser, som er særligt målrettet voksne.

Figur 15 – Oversigt over ordninger i Norge

Unge under 25 år har imidlertid også ret til uddannelse på ISCED 3-niveau, hvis de har afsluttet grundskolen eller tilsvarende, og der er dermed ingen, som i det norske uddannelsessystem ikke har ret til at opnå dette uddannelsesniveau. Om man har ungdomsret eller voksenret, har bl.a. betydning for, hvilken godtgørelse man kan få, hvilke regler man

søger om optagelse på baggrund af, og om man har ret til at blive real-kompetencevurderet, hvilket kun er tilfældet, hvis man har voksenret. Det formelle uddannelsessystem på ISCED 3-niveau kan i Norge overordnet opdeles i to hovedområder: studieforberedende uddannelser og erhvervsrettede uddannelser.

3.2 Studieforberedende ordninger

De studieforberedende ordninger giver generel studiekompetence til højere uddannelser. Nogle universitets- og højskoleuddannelser har dog særlige adgangskrav ud over de generelle. Disse krav kan fx bestå i, at ansøgeren skal have gennemført bestemte fag, skal have erhvervs erfaring inden for faget eller skal op til en optagelsesprøve.

I Norge har man to muligheder for at opnå generel studiekompetence:

- Studieforberedende gymnasial uddannelse (*allmennfaglig utdanning*).
- Kurser i generel studiekompetence (*generell studiekompetanse*).

Herudover kan man efter at have gennemført en erhvervsuddannelse tage en studieforberedende fagpakke som påbygning og på den måde opnå generel studiekompetence (se afsnit 3.3).

3.2.1 Studieforberedende gymnasial uddannelse

Voksne har mulighed for at følge de samme studieforberedende uddannelsesforløb som unge og kan vælge mellem tre forskellige uddannelsesprogrammer: studiespecialisering (*studiespesialisering*), idrætsfag (*idrettsfag*) og musik, dans og drama (*musikk, dans og drama*).

De erhvervsrettede uddannelsesprogrammer, medier og kommunikation samt landbrug, fiskeri og skovbrug, kan via en fagpakke inden for uddannelsesprogrammerne også give generel studiekompetence. For de øvrige erhvervsfaglige programmer er det muligt efter de to første år at

tage et påbygningsår og på den måde opnå generel studiekompetence. De studieforberedende uddannelser er normeret til tre år.

Man har mulighed for at tilmelde sig eksamen som privatist og skal så selv læse faget op. Som privatist er det også muligt at tilmelde sig en eksamen, som man tidligere har taget, for derved at forsøge at forbedre karakteren. Der er en eksamensafgift svarende til 368 dkr. for fag, man ikke tidligere har været til eksamen i, og en eksamensafgift på 755 dkr. for fag, som man ønsker at forbedre karakteren i.

3.2.2 Kurser i generel studiekompetence

I stedet for at gennemføre de ordinære programpakker har voksne mulighed for at tage kurser i studiekompetence. Det er enkeltfagskurser, som sigter mod at give deltagerne generel studiekompetence via 23/5-reglen, som er en særlig ordning for optagelse på højere uddannelse. 23/5-reglen gør det muligt at opnå generel studiekompetence på kun et år, hvis man er over 23 år og kan dokumentere fem års erhvervs- eller uddannelseserfaring. I praksis bruger de fleste dog mere end et år på kurserne. De fem års erhvervs- eller uddannelseserfaring fortolkes meget bredt og inkluderer bl.a. militærtjeneste, frivilligt arbejde og folkehøjskoleophold.¹⁷

Er disse krav opfyldt, kan deltageren opnå generel studiekompetence ved at afslutte seks fag (*fellesfag*): norsk, engelsk, historie, samfundsfag, matematik og naturfag. Fagene er normeret til et år på fuldtid, men de kan også tages på deltid og dermed fordeles over flere år. Nogle regioner giver også mulighed for at tage fagene over internettet. Det er muligt for deltagerne at tage suppleringsfag, hvis de ønsker at søge ind på højere uddannelser med særlige adgangskrav ud over de generelle. Det er dog ikke alle uddannelsesinstitutioner, som har denne mulighed. Det er også muligt at tage et eller flere fag som privatist (se ovenfor).

---

¹⁷ Kilde: Kunnskapsdepartementet 2007.

Martine tager kurser i studiekompetence

Martine er 33 år og har tidligere taget de to første år på den treårige sundhedsfaglige (helsefaglige) linje. Hun forlod dog uddannelsen og fik arbejde som 17-årig. Martine vil gerne studere videre på en højere uddannelse, men da hun fik barn som 20-årig, fik hun ikke taget en studieforberedende uddannelse under sin ungdomsret til uddannelse på ISCED 3-niveau.

Martines søn har en ADHD-diagnose og har i øjeblikket brug for en del hjælp, hvilket gør det svært for Martine at passe et job. Derfor benytter hun nu tiden til at videreuddanne sig. Martine vil gerne studere økonomi og ledelse og valgte derfor at kontakte en højskole for at få hjælp til at finde ud af, hvilke krav hun manglede at opfylde for at kunne komme ind på uddannelsen. Højskolen anbefalede hende at benytte 23/5-reglen og læse kurser i studiekompetence for at få generel adgang til højere uddannelser og dermed også til højskolestudier. Martine kendte ikke selv meget til 23/5-reglen og kurser i studiekompetence og troede, at hun var nødt til at tage fagene på privatskole.

Da Martine er 33 år og har arbejdet i mange år, har hun ingen problemer med at opfylde de to af 23/5-reglens krav, nemlig at være over 23 år og have fem års erhvervs- eller studieerfaring. Ifølge 23/5-reglen behøver Martine kun følge seks fag, svarende til et års fuldtidsstudier, for at kunne opnå generel studiekompetence. Martine kontaktede et voksenop læringscenter og fik hjælp til at planlægge sine kurser i studiekompetence. Her fik hun også at vide, at hun på baggrund af sine to års studier på sundhedsfaglig linje kan få godskrevet samfundsfag.

Normalt indkaldes de voksne, efter at de har ansøgt om optagelse på voksenop læringscentrets kurser i studiekompetence, til en test i norsk, matematik og engelsk. Ud fra denne test indeles deltagerne i de forskellige klasser, så der er både stærke og svage deltagere i de enkelte klasser. Klasserne opdeles også efter, om fagene tages på et eller to år. På baggrund af testen forud for optagelse vejledes nogle deltagere fx også til at tage norsk på et af de lidt langsommere hold, hvis de har dårlige norskkundskaber. I sidste ende er det dog den enkeltes eget valg, idet skolerne ikke har mulighed for at udelukke deltagere med svage kompetencer.

Martine, fulgte de to første kurser som aftenundervisning, mens hun stadig arbejdede. Herefter holdt Martine en pause med studierne indtil nu, hvor hun ikke længere arbejder, men tager sig af sin søn og følger de resterende tre fag på dagshold. Martine regner med at færdiggøre de resterende tre fag i løbet af et år.

Styrker:

- Deltager: Der er gode, erfarne lærere, som har stor forståelse for de problemer, man kan have som voksen med fx syge børn.
- Deltager: Det er positivt, at alle deltagere er voksne og gerne vil videre.
- Lærer: Det er en god ordning, som sparer samfundet for en masse, da deltagerne hurtigt kommer ud på arbejdsmarkedet.
- Leder: Ordningen er bredt efterspurgt og rummelig og indeholder mange tilbud til voksne.
- Leder: Der er mange muligheder for at tage en gymnasieuddannelse og mange forskellige typer af oplæring.
- Leder: Det er en meget fleksibel ordning; man kan tage et par fag, vente et par år og så tage resten af fagene.

Svagheder:

- Deltager: Der er meget stor forskel på niveauet internt i klasserne. Der er mange svage deltagere, heriblandt mange indvandrere, som ikke kan så meget norsk. Det kan vanskeliggøre undervisningen.
- Lærer: Det er et problem, at der tages for mange voksne ind med meget ringe kundskaber. De ender ofte med en dårlig karakter, og så kan de ikke bruge uddannelsen til at læse videre.
- Leder: Det er problematisk, at skolen ikke har mulighed for at stille krav til deltageres grundlæggende evner, bortset fra at de skal have gennemført folkeskolen. Skolen har kun mulighed for at anbefale deltagere fx at følge norskundervisning, inden de starter.
- Leder: For mange deltagere har ikke en ordentlig forståelse af, hvad det kræver at tage en studieforberedende uddannelse. De tager for let på det.

3.3 Erhvervsrettede ordninger

De erhvervsrettede uddannelser (*yrkesfaglig utdanning*) har som formål, at deltageren bliver faglært inden for et givet fag. En erhvervsuddannelse giver ikke studiekompetence, men erhvervskompetence (*yrkeskompetanse, fag- eller svendebrev*) til at udøve et erhverv.

Afhængigt af erhvervet kan nogle erhvervsuddannelser give adgang til særligt tilrettelagte uddannelser på bachelorniveau målrettet erhvervsuddannede deltagere – denne mulighed kaldes for y-veien. Det er typisk ingeniøruddannelser, der har en y-vei, som deltagere med en relevant erhvervsuddannelse kan få adgang til. Det første år på bachelorstudiet via y-veien vil typisk omfatte flere teoretiske fag (fx matematik og fysik) og færre praktiske, end hvis man kommer fra en studieforberevende uddannelse.

Overordnet er der to veje til at blive faglært:

- Erhvervsuddannelse.
- Praksiskandidat.

3.3.1 Erhvervsuddannelse

En erhvervsuddannelse (*yrkesfag*) har som formål, at deltageren bliver faglært inden for et givet fag. Ordningen omfatter ni uddannelsesprogrammer: bygge og anlæg (*bygg- og anleggsteknikk*), design og håndværksfag (*design og håndverksfag*), elektricitet (*elektrofag*), social og sundhed (*helse- og oppvekstfag*), medie og kommunikation (*medier og kommunikasjon*), landbrug, fiskeri og skovbrug (*naturbruk*), restauration og fødevarer (*restaurant- og matfag*), service og transport (*service og samferdsel*) og teknik og industriell produktion (*teknikk og industriell produksjon*).¹⁸

Ordningen består typisk af to års skolegang efterfulgt af to år i lære. Uddannelserne er altså typisk normeret til fire år. En del voksne deltagere

---

¹⁸ Kilde: Hjemmeside for Kunnskapsdepartementet.

er blevet realkompetencevurderet og gennemfører derfor forløbene hurtigere end på normeret tid. Voksne kan søge ind både på ordinære forløb, på oplæringstilbud, der er særligt målrettet voksne, hvor der kan være mulighed for at studere på deltid, på komprimerede forløb, på internetbaserede forløb eller som privatister. Der er også mulighed for at blive voksenlærling, fx efter afsluttet studieforberedende uddannelse. Lærlingetiden vil da kunne reduceres væsentligt. Virksomheden modtager, hvad der svarer til 30.220 dkr. i årligt tilskud til en voksenlærling.

For at blive faglært og opnå erhvervskompetence er det typisk nødvendigt med to års læretid (nogle erhverv har længere læretid). Der indgås en kontrakt med en virksomhed, som er godkendt til at have lærlinge. For at blive godkendt må virksomheden kunne tilbyde uddannelse efter de retningslinjer, som er fastsat i læreplanerne for de enkelte erhvervsfag. Efter de første to års skoleuddannelse er det muligt at tage et påbygningsår og derved opnå generel studiekompetence i stedet for erhvervskompetence.

3.3.2 Praksiskandidat

Praksiskandidatordningen er en særlig form for privatist, hvor man ikke behøver at følge undervisning for at kunne gå til eksamen. Ufaglærte voksne med stor erhvervserfaring inden for et erhverv har mulighed for at aflægge fagprøve som praksiskandidat uden at have været i lære eller have modtaget undervisning. For at kunne aflægge fagprøven er det nødvendigt at kunne dokumentere erhvervserfaring inden for faget svarende til 25 % længere tid end den fastsatte oplæringstid i faget. Da de fleste erhvervsfag har en oplæringsperiode på fire år, betyder det normalt, at det er nødvendigt at have fem års relevant erhvervserfaring for at kunne aflægge fagprøve som praksiskandidat. Ud over at man som praksiskandidat får anerkendt sin erhvervserfaring og ikke behøver at have været i lære, er deltagerne fritaget for at tage teoretiske fag. I stedet skal deltagerne, inden de kan gå op til fagprøven, gennemføre en teoretisk prøve, som bygger på kompetencemålene i læreplanerne.

3.4 Realkompetencevurdering

Voksne over 25 år, som har gennemført en uddannelse på ISCED 2-niveau, har ret til at blive realkompetencevurderet i forbindelse med ansøgning om optagelse på uddannelse på ISCED 3-niveau på begge hovedområderne, dvs. studieforberevende og erhvervsrettede uddannelser. Realkompetencevurderingen består i at vurdere den enkeltes kompetencer i forhold til kriterier, som er fastsat på baggrund af kompetencemålene i den konkrete læreplan for den relevante uddannelse. Vurderingen kan føre til forkortet læretid, adgang til studium og forkortet studietid.¹⁹

Regionerne er ansvarlige for realkompetencevurdering på ISCED 3-niveau i Norge. De kan vælge enten selv at stå for gennemførelse eller at placere ansvaret for gennemførelse på uddannelsesinstitutioner i regionen, hvilket oftest sker.

Ifølge Vox²⁰ blev 2.369 deltagere i uddannelser på ISCED 3-niveau på 25 år eller derover realkompetencevurderet i 2011, hvilket svarer til 12 %, mens tallet var 14 % i 2010. Der er stor variation regionerne og uddannelsesretningerne imellem med hensyn til omfanget af realkompetencevurderinger. Hedmark er den region, hvor den største andel af deltagere (26 %) blev realkompetencevurderet i 2011, mens kun 2 % i 2010 blev realkompetencevurderet i regionerne Oslo og Finnmark. I regionen Oppland findes den største forskel uddannelsesordningerne imellem med hensyn til antallet af realkompetencevurderinger. Her blev 3 % af deltagerne på andre erhvervsfag realkompetencevurderet i 2011, mens 71 % af deltagerne på studieforberevende uddannelse blev realkompetencevurderet.

---

¹⁹ Kilde: www.vox.no

²⁰ VOX er et nationalt fagorgan for kompetencepolitik, www.vox.no

3.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Deltagere i uddannelse på ISCED 3-niveau i Norge har mulighed for at optage studielån. En del af studielånet udbetales som et såkaldt *omgjøringslån*, hvilket betyder, at en del af lånet bliver omdannet til stipendium, hvis deltageren består sine eksamener som planlagt. Hvis en del af eksamenerne ikke består, forbliver en tilsvarende del af omgjøringslånet lån. For voksne over 25 år udgør lånet i 2013/14 94.400 nkr. per år (90.112 dkr.), hvoraf de 37.760 nkr. per år (36.045 dkr.) kan blive omdannet til et stipendium.

Lærlinge får lærlingeløn under uddannelse. De har også mulighed for at få studielån og omgjøringslån, men hvis deres lærlingeløn overstiger en fast beløbsgrænse, vil det blive modregnet.

En deltager, der har arbejde, har undertiden mulighed for at forhandle sig til helt eller delvist at få løn under sin efteruddannelse. Dette er imidlertid noget, den enkelte forhandler med sin arbejdsgiver, og det har strengt taget ikke noget med uddannelsessystemet at gøre.

3.6 Voksnes brug af ordninger

I 2011²¹ var der registreret 19.861 voksne (på 25 år eller derover), der deltog i uddannelser på ISCED 3-niveau. 12.626 af dem var registreret som nye deltagere, og 9.882 personer gennemførte og bestod en uddannelse på ISCED 3-niveau. Nye deltagere er personer, der for første gang er indberettet af regionen. De deltagere, som har gennemført uddannelsen, har modtaget eksamensbevis eller svendebrev (*fagbrev*) i 2011. Ser man tilbage på de sidste tre år, er der en tendens til, at færre voksne gennemfører uddannelse

---

²¹ Utdanningspeilet 2013 har data for skoleåret 2011/12. Se <http://www.udir.no/Tilstand/Utdanningspeilet/Utdanningspeilet-2013/>. Da det dog drejer sig om foreløbige data, anvender vi her Vox. Derudover giver data fra Vox mulighed for at sammenligne gennemførelse de seneste år.

på ISCED 3-niveau. I 2010–11 faldt det samlede antal af deltagere med 4 %, og siden 2009 er det samlede antal faldet med 18 %. Antallet af voksne i befolkningen, som kun har en grundskolebaggrund, er også faldet i denne periode. Ifølge Vox kan en del af forklaringen være, at behovet for at tage uddannelse på ISCED 3-niveau som voksen er faldende.

3.6.1 Aktivitet fordelt på fagområder

Vox skelner i sine rapporter (Vox-speilet) mellem tre fagområder på ISCED 3-niveau: studieforberedende fag (*generell studiekompetanse*), social- og sundhedsfag (*helse- og oppvekstfag*) og andre erhvervsrettede fag (*annen yrkeskompetanse*). Sidstnævnte dækker over fag inden for bl.a. bygge og anlæg, teknik og produktion. I det følgende bibeholder vi Vox' opdeling, men det er vigtigt at være opmærksom på, at både social- og sundhedsområdet og andre erhvervsrettede fag hører under det hovedområde, som vi her har præsenteret som erhvervsrettede uddannelser.

Antallet af deltagere har været størst inden for de såkaldte andre erhvervsrettede fag. Her har der været en nedgang på 23 % siden 2009. Inden for social- og sundhedsområdet har der været en nedgang på 21 % i samme periode. Nedgangen er mindst inden for de studieforberedende fag, hvor der i 2011 var 12 % færre deltagere i sammenligning med 2009.

I 2011 uddannede over en tredjedel af alle voksne (34 %) sig inden for social- og sundhedsområdet. 20 % tog studieforberedende fag, og 46 % af deltagerne var i gang med en anden erhvervsrettet uddannelse. Denne fordeling mellem uddannelserne er stort set den samme i perioden 2009–11 (se tabel 1).

Deltagere fordelt på uddannelsesprogram

		Antal		Procent	
		Alle uddannelsesprogrammer	Studieforberedende fag	Social- og sundhedsfag	Andre erhvervsuddannelser
2011	Deltagere totalt	19.861	20 %	34 %	46 %
	Nye deltagere	12.626	21 %	33 %	46 %
	Deltagere, som har bestået	9.882	9 %	34 %	57 %
	Deltagere, som har afbrudt	1.380	55 %	29 %	17 %
2010	Deltagere totalt	20.910	19 %	34 %	47 %
	Nye deltagere	12.202	21 %	34 %	46 %
	Deltagere, som har bestået	9.725	9 %	33 %	58 %
	Deltagere, som har afbrudt	1.191	55 %	29 %	16 %
2009	Deltagere totalt	24.996	18 %	34 %	47 %
	Nye deltagere	14.794	19 %	33 %	48 %
	Deltagere, som har bestået	11.276	10 %	35 %	55 %
	Deltagere, som har afbrudt	939	53 %	30 %	17 %

Kilde: Vox-speilet 2012.

3.6.2 Aktivitet fordelt på køn

I 2011 var 54 % af alle deltagerne kvinder, og 46 % mænd. Denne fordeling mellem kønnene er også meget stabil. I 2009–10 var henholdsvis 45 % og 47 % mænd under uddannelse på ISCED 3-niveau.

Fordelingen på køn mellem de forskellige fagområder er forholdsvis skæv. I 2011 var 84 % af dem, som efteruddannede sig inden for social- og sundhedsområdet, kvinder, mens kun 24 % af dem, som efteruddannede sig inden for andre erhvervsrettede fag, var kvinder.

Herudover er det interessant at bemærke, at blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande efteruddanner kvinder sig i højere grad end mænd på dette niveau. Andelen af indvandrere, som deltog i uddannelse på ISCED 3-niveau, var i 2011 24 %, og heraf udgjorde kvinderne 62 %.

Deltagere fordelt på køn

		Antal			Procent		
		Total	Mænd	Kvinder			
2011	Deltagere totalt	19.861	46 %	54 %			
	Nye deltagere	12.626	47 %	53 %			
	Deltagere, som har bestået	9.882	50 %	50 %			
	Deltagere, som har afbrudt	1.380	36 %	64 %			
2010	Deltagere totalt	20.623	47 %	53 %			
	Nye deltagere	12.202	48 %	52 %			
	Deltagere, som har bestået	9.725	52 %	48 %			
	Deltagere, som har afbrudt	1.191	36 %	64 %			
2009	Deltagere totalt	24.263	45 %	55 %			
	Nye deltagere	14.403	46 %	54 %			
	Deltagere, som har bestået	11.222	48 %	52 %			
	Deltagere, som har afbrudt	924	33 %	67 %			

Kilde: Vox-spejlet 2012.

3.6.3 Voksnes deltagelse i uddannelse på ISCED 3-niveau fordelt på alder

Som det fremgår af **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**, er det de 30–9-årige, som efteruddanner sig mest på dette uddannelsesniveau. Herefter kommer de 25–29-årige og de 40–49-årige. Personer på 50 år og derover efteruddanner sig kun i begrænset omfang på dette niveau. I perioden 2009–11 har denne aldersgruppe udgjort 8 % om året.

Samtidig fremgår det af Vox-spejlet 2012, at jo ældre man er, jo mere sandsynligt er det, at man gennemfører sin uddannelse. I aldersgruppen under 30 år bestod 41 % den afsluttende eksamen, mens det gjaldt 48 % blandt de 30–39-årige, 59 % blandt de 40–49-årige og 66 % blandt deltagere over 50 år.

Deltagere fordelt på køn

		Antal		Procent			
		Total	25–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år	60+ år
2011	Deltagere totalt	19.861	32 %	36 %	24 %	8 %	0 %
	Nye deltagere	12.626	28 %	37 %	26 %	9 %	1 %
	Deltagere, som har bestået	9.882	26 %	35 %	28 %	10 %	1 %
	Deltagere, som har afbrudt	1.380	39 %	35 %	20 %	6 %	0 %
2010	Deltagere totalt	20.623	31 %	36 %	25 %	8 %	0 %
	Nye deltagere	12.202	26 %	37 %	27 %	9 %	1 %
	Deltagere, som har bestået	9.725	27 %	35 %	28 %	10 %	1 %
	Deltagere, som har afbrudt	1.191	36 %	37 %	22 %	5 %	1 %
2009	Deltagere totalt	24.263	28 %	38 %	26 %	8 %	0 %
	Nye deltagere	14.403	24 %	39 %	28 %	9 %	1 %
	Deltagere, som har bestået	11.222	23 %	38 %	29 %	10 %	1 %
	Deltagere, som har afbrudt	924	36 %	38 %	19 %	6 %	0 %

Kilde: Vox-speilet 2012.

3.6.4 Aktivitet fordelt på oprindelsesland

Indvandrere udgjorde i perioden 2009–11 mellem en fjerdedel og en femtedel af de voksne, som efteruddanner sig på ISCED 3-niveau. Blandt gruppen af indvandrere udgjorde personer fra ikkevestlige lande 87 % i 2011.

I 2011 var 24 % af deltagerne indvandrere, når man regner indvandre- re fra både vestlige og ikkevestlige sammen. I 2010 var andelen 21 %, og i 2009 var den 20 %.

Deltagere fordelt på oprindelsesland

		Antal		Procent		
		Total	Ikkevestlige indvandrere ²²	Vestlige indvandrere ²³	Øvrig befolkning	Ikke opgivet
2011	Deltagere totalt	19.861	21 %	3 %	74 %	1 %
	Nye deltagere	12.626	18 %	3 %	77 %	1 %
	Deltagere, som har bestået	9.882	12 %	3 %	84 %	1 %
	Deltagere, som har afbrudt	1.380	31 %	3 %	65 %	1 %
2010	Deltagere totalt	20.623	3 %	18 %	77 %	1 %
	Nye deltagere	12.202	3 %	16 %	79 %	2 %
	Deltagere, som har bestået	9.725	10 %	3 %	85 %	1 %
	Deltagere, som har afbrudt	1.191	28 %	2 %	69 %	2 %
2009	Deltagere totalt	24.263	17 %	3 %	80 %	0 %
	Nye deltagere	14.403	15 %	3 %	81 %	1 %
	Deltagere, som har bestået	11.222	11 %	2 %	86 %	0 %
	Deltagere, som har afbrudt	924	29 %	4 %	67 %	0 %

Kilde: Vox-speilet 2012.

3.6.5 Frafald på tværs af køn, alder og herkomst

I 2011 fik 9.882 deltagere, 50 % af alle deltagere, eksamensbevis eller svendebrev (fagbrev). 54 % af de mandlige deltagere og 46 % af de kvindelige deltagere bestod deres uddannelse i 2011. Som det fremgår tidligere i dette kapitel, fuldfører flere af de ældre end af de yngre deltagere deres uddannelse. 49 % af indvandrerne fra vestlige lande og 28 % fra ikkevestlige lande (31 % af det samlede antal indvandrere) bestod deres uddannelse i 2011.

I aldersgruppen under 30 år afbrød 9 % af deltagerne deres uddannelse, mens 7 % af de 30–39-årige afbrød uddannelsen. I de ældre aldersgrupper afbrød 6 %.

²² Ikkevestlige indvandrere defineres som indvandrere fra Asien, Afrika, Latinamerika, Oceanien (ekskl. Australien og New Zealand) og Europa uden for EU og EØS.

²³ Vestlige indvandrere defineres som indvandrere fra EU og EØS, USA, Canada, Australien og New Zealand.

Kvinder afbryder i højere grad (8 %) end mænd (5 %) deres uddannelse. Blandt andre erhvervsuddannelser fuldfører og består 61 %, mens 23 % af deltagerne på studieforberedende fag består.²⁴

3.7 Politiske diskussioner

Debatten om gennemførelse af uddannelser på ISCED 3-niveau har i Norge, i lighed med flere andre af de nordiske lande, især fokus på at få øget andelen af unge, som gennemfører en sådan uddannelse, og diskussionen er derfor centreret omkring ungdomsuddannelserne. Ifølge en repræsentant for Utdanningsforbundet, der er fagforening for ansatte i hele uddannelsessystemet, er der generelt ikke meget debat, som specifikt omhandler voksenuddannelserne på ISCED 3-niveau.

Et emne, som diskuteres, er, om arbejdsløse skal kunne modtage godtgørelse fra staten i forbindelse med efteruddannelse på ISCED3-niveau. Ifølge en repræsentant for det norske uddannelsesministerium (*Kunnskapsdepartementet*) er dette i øjeblikket ikke muligt, om end der p.t. er igangsat forsøgsordninger, hvor arbejdsløse modtager en sådan godtgørelse.

I diskussionen om prioriteringen mellem erhvervsrettede og studieforberedende uddannelser er der stor interesse for at få flere til at tage en erhvervsuddannelse, og det fremmes af både erhvervslivet, bl.a. i form af den norske hovedorganisation for arbejdsgivere, og af fagforeningerne, herunder Landsorganisationen i Norge (*LO*). Ifølge Utdanningsforbundets repræsentant er presset igen mest tydeligt i forhold til ungdomsuddannelserne. Dette skyldes sandsynligvis, at langt størstedelen af de voksne, som tager en uddannelse på ISCED 3-niveau, i forvejen vælger en erhvervsuddannelse.

Når der især ønskes en større tilslutning til erhvervsuddannelserne, knytter udfordringen med at sikre praktikpladser til alle deltagere sig dertil. Hvert år er der mange flere lærlinge end lærepladser, og mange kan

---

²⁴ Kilde: Vox-speilet 2012.

af den grund ikke færdiggøre deres uddannelse. For at imødegå dette problem har staten i 2012 indgået en samfundskontrakt med de store arbejdsgiverorganisationer, hvori alle disse parter forpligter sig til at skabe flere lærepladser. Ifølge Utdanningsforbundets repræsentant gælder dette ikke mindst for det offentlige, som generelt har haft svært ved at tilbyde lærepladser, bl.a. inden for sundhedsvæsenet.

Man har i Norge valgt at lægge de studieforberevende og de erhvervsfaglige linjer meget tæt op ad hinanden, hvilket bl.a. betyder, at det er let at skifte mellem de to uddannelsesstyper. Ifølge Utdanningsforbundets repræsentant betyder det også, at de erhvervsfaglige linjer er meget teori-tunge, da deltagerne skal igennem en stor del af den teori, som også er en del af de studieforberevende linjer. Derfor har der været offentlig debat om, hvorvidt erhvervsuddannelserne er blevet for udfordrende, idet voksne, som har svært ved teori, kan have svært ved at følge med.

4. ISCED 3-ordninger for voksne i Finland

I dette kapitel beskrives ISCED 3-ordninger for voksne i Finland, relevante diskussioner og politiske initiativer vedrørende ordningerne samt omfanget af voksnes brug af ordningerne.²⁵

4.1 Uddannelsessystemet i Finland

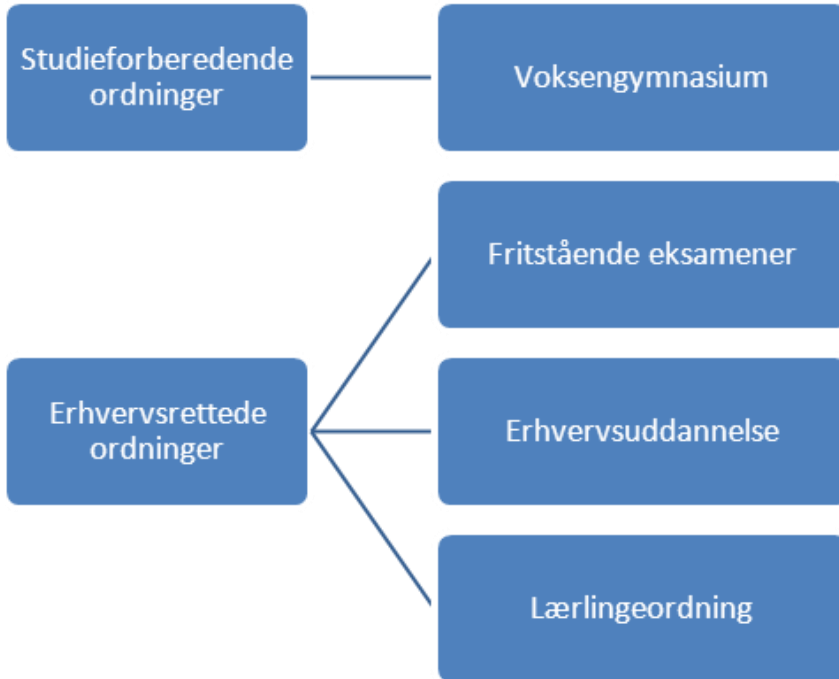
Ministeriet for Uddannelse og Kultur forvalter både de studieforberedende og de erhvervsrettede ordninger for voksne på ISCED 3-niveau.

Det karakteristiske for Finlands uddannelsessystem er, at selv om Finlands uddannelsesordninger kan opdeles i studieforberedende og erhvervsrettede uddannelser, giver begge typer adgang til højere uddannelse.

---

²⁵ Kilder til dette kapitel: Eurypedia, Cedefop: *VET in Europe – Country Report* (2010), interview med Matti Kyrö, uddannelsesrådgiver, Uddannelsesstyrelsen, *Handbok om fristående examina – för examensarrangörer och examenskommissioner*, Utbildningsstyrelsen og Statistics Finland.

Figur 16 – Oversigt over ordninger i Finland

4.2 Studieforberedende ordninger

4.2.1 *Voksengymnasium*

Ordningen er primært rettet mod voksne i beskæftigelse, som ønsker at færdiggøre enten hele eller dele af en grundlæggende uddannelse (ISCED 1- eller 2-niveau) eller en uddannelse på gymnasialt niveau (ISCED 3-niveau).

Der er tale om en studieforberedende ordning, hvor deltagerne generelt skal være fyldt 18 år, men hvor den enkelte skole kan give dispensation til yngre ansøgere. Ordningen bliver udbudt både af institutioner, som varetager ungdomsuddannelse, og af institutioner, som har specialiseret

sig i voksenuddannelse. Ordningen er normeret til tre år og rettet mod alle voksne.

For at bestå uddannelsen skal deltageren tage en studentereksamen (*matriculation examination*). Undlader deltageren at tage denne eksamen, eller består deltageren ikke, får vedkommende et certifikat i stedet. Eksamenen består mindst af fire prøver, hvoraf en skal være i deltagerens modersmål (finsk, svensk, samisk eller finsk som andetsprog). De øvrige kan være inden for et andet officielt sprog i Finland, et fremmedsprog, matematik, fysik etc.

Undervisningen er fleksibel på den måde, at deltageren selv kan bestemme, hvilke fag vedkommende vil følge (kun modersmålsundervisningen er obligatorisk). Deltagerne kan vælge at følge enkelte fag eller at tage alle de gymnasiale fag. Det er også muligt at forbedre karaktererne for fag, som tidligere er taget. Vælger deltageren at tage en fuld studentereksamen, bliver der lagt en individuel uddannelsesplan ud fra en realkompetencevurdering. Det betyder fx, at deltagere, som har gode engelskkompetencer, kan følge kortere forløb eller fravælge engelskundervisning.

4.3 Erhvervsrettede ordninger

De erhvervsrettede ordninger i Finland består af to dele: to forskellige kvalifikationsniveauer inden for ISCED 3-niveau og tre forskellige typer af ordninger, som man kan gøre brug af for at få certifikat for, at man har opnået et af disse kvalifikationsniveauer.

Systemet rummer to kvalifikationsniveauer på ISCED 3-niveau:

- Erhvervsrettet grundeksamen, som svarer til en treårig uddannelse og ikke kræver erhvervs erfaring.
- Erhvervsrettet eksamen, som er en udbygning af grundeksamen, og som kræver yderligere oplæring, fx gennem et par års erhvervs erfaring.

Herudover er der et tredje kvalifikationsniveau, specialiseret erhvervsrettet eksamen, som er på ISCED 4-niveau.

Der findes tre ordninger, som kan lede til enten erhvervsrettet grundeksamen eller erhvervsrettet eksamen:

- Fritstående eksamen.
- Erhvervsuddannelse.
- Lærlingeordning.

4.3.1 Fritstående eksamen

Den erhvervsrettede del af det finske uddannelsessystem har et stærkt fokus på at sikre, at uddannelse bygger videre på eksisterende kompetencer og kvalifikationer. Alle kan i princippet uden forberedelse gå til eksamen i et hvilket som helst erhvervsrettet fag. Disse eksamener kaldes fritstående eksamener. Der er fokus på at teste deltagerens kompetencer inden for et givet kompetenceniveau, svarende til erhvervsrettet grundeksamen eller erhvervsrettet eksamen. Det er ikke kendskabet til et pensum på en specifik uddannelse, men derimod kompetencer og kvalifikationer, som er kernen i det finske system. Typisk gennemgår deltagerne dog oplæring for at kunne bestå de fritstående eksamener.

Ministeriet for Uddannelse og Kultur fastlægger kvalifikationsrammen for de forskellige niveauer på baggrund af bidrag fra den finske uddannelsesstyrelse. Styrelsen udpeger og træner eksamenskommissioner, som er ansvarlige for at indgå kontrakter med de konkrete institutioner, der organiserer eksamenerne. Institutionerne er sammen med repræsentanter for arbejdsmarkedet og lærere ansvarlige for at gennemføre de fritstående eksamener. Eksamenerne indeholder en kompetencedel, som består af en test, og en kvalifikationsdel, som udgøres af en vurdering foretaget af repræsentanter for arbejdsmarkedet. Kvalifikationsdelen er typisk en autentisk arbejdsopgave på en arbejdsplads. Der er stor autonomi med hensyn til organiseringen af testene og derfor også med hensyn til længden af forløbet.

Eksamenskommissionerne udsteder sammen med uddannelsesinstitutionerne certifikater for bestået eksamen. Kvalifikationsniveauerne – erhvervsrettet grundeksamen og erhvervsrettet eksamen for ISCED 3-niveau – består af en række moduler. Hele kvalifikationsniveauet er opnået, når en person består samtlige moduler, men det er også muligt at bestå og få certifikat for enkelte moduler. Som tidligere nævnt er der ud over de to kvalifikationsniveauer på ISCED 3-niveau endnu et kvalifikationsniveau (specialiseret erhvervsrettet eksamen), svarende til ISCED 4-niveau. Bestået eksamen på hvert af de tre nævnte niveauer er adgangsgivende til højere uddannelser.

Gunnar har taget en fritstående eksamen

Gunnar er 30 år og har både en studentereksamen og en uddannelse som elektroingeniør bag sig. Han har dog haft svært ved at finde arbejde og arbejder derfor med administration på et apotek. Gunnar har valgt at videreudanne sig til merkonom.

Til at stå for planlægning og koordinering af sin uddannelse vælger han en uddannelsesinstitution, som udbyder erhvervsuddannelser til både unge og voksne i Helsinki-området. Først skal han indsende dokumentation for sin erhvervs erfaring og sine tidligere uddannelser. Herudover skal han vurdere sig selv med hensyn til de kompetencer, som kræves for at kunne tage den valgte erhvervs eksamen. På denne baggrund indkaldes Gunnar til en samtale, hvor han i fællesskab med uddannelseskoordinatoren beslutter, hvilke kompetencer eller hvilken viden han har brug for for at kunne bestå den fritstående eksamen som merkonom.

Gunnar har ikke kompetencerne til straks at kunne gå til eksamen, og derfor udarbejdes der en eksamensplan, som beskriver, hvordan disse kompetencer skal opnås. Gunnar har fra sit ingeniørstudium en smule viden om bl.a. grundlæggende matematik og økonomi. Han er dog nødt til at opnå bedre kompetencer inden for disse områder. Dette kan ske enten gennem en lærlingeaftale med en arbejdsplads eller gennem forskellige fleksible skolestudier.

Gunnar har tidligere forsøgt at læse til merkonom via internetstudier, men havde svært ved at få det til at fungere med fuldtidsarbejdet på apoteket. I stedet vælger han at lave en aftale om en læreplads på det apotek, hvor han i forvejen arbejder.

Gennem lærlingeperioden skal Gunnar beskrive og dokumentere, hvordan de manglende erhvervskompetencer opnås. Som lærling får Gunnar instruktion og supervision af sin arbejdsgiver i gennemførelse af de arbejdsprocesser, han skal mestre. Dette kan fx være processer i forbindelse med udarbejdelse og udsendelse af fakturaer. Gunnar skal efterfølgende beskrive og dokumentere faktureringsprocessen, så eksamensudvalget, der skal gennemføre eksaminationen, kan se, at han igennem sit arbejde har tilegnet sig de nødvendige erhvervskompetencer.

Eksamensudvalget består typisk af repræsentanter for arbejdsgivere, arbejdstagere og undervisningssektoren inden for erhvervsområdet. Eksaminationen foregår som en diskussion med udgangspunkt i Gunnars beskrivelse, hvor Gunnar fx bedes uddybe de enkelte arbejdsprocesser. Da eksamensudvalget mener, at Gunnar i tilstrækkelig grad har dokumenteret, at han mestrer de krævede erhvervskompetencer, får Gunnar sit eksamensbevis som merkonom. Gunnar arbejder i dag stadig på apoteket, men har fået en bedre stilling, hvor han ifølge eget udsagn varetager langt mere interessante opgaver med bl.a. visuel marketing og faktureringsopgaver.

Styrker:

- Deltager: Der er en praksisbaseret tilgang. Man bliver vurderet på, hvad man har udrettet i praksis, frem for på, hvilken teori man kan.
- Leder: Personer, som ikke har en eksamen, men som har erhvervskompetence, kan få dokumenteret deres kompetencer. Hvis de kan bevise, at de har erhvervskompetencerne, behøver de ikke at skaffe nye kompetencer og kan direkte blive bedømt.
- Leder: Man tager udgangspunkt i det, som deltageren i forvejen kan, og bygger videre på dette.
- Leder: Det handler ikke så meget om, at du læser i en bog og skal kunne det, der står i en bog. Det er de praktiske erhvervskompetencer, og hvordan du udfører dit arbejde, der er det afgørende.

Svagheder:

- Deltager: Det er en udfordring at beskrive, hvordan man har tilegnet sig sine kompetencer.
- Leder: Det største problem er, at systemet er forholdsvis bureaukratisk – alt skal dokumenteres.
- Leder: Det er en stor udfordring, at systemet ikke er mere kendt i erhvervslivet, og at en del arbejdsgivere ikke kan se formålet med, at deres medarbejdere tager en eksamen.

4.3.2 Erhvervsuddannelse

Der er i alt 119 studieprogrammer, og det er muligt at gennemføre erhvervsrettet eksamen eller grundeksamen inden for følgende otte områder: det humanistiske og pædagogiske område, kulturområdet, det samfundsvidenskabelige, erhvervsøkonomiske og administrative område, det naturvidenskabelige område, det tekniske og kommunikationsmæssige område, naturressource- og miljøområdet, social-, sundheds- og idrætsområdet samt turisme-, kost- og økonomiområdet.

En erhvervsrettet grundeksamen er en fuldtidsuddannelse, som er normeret til tre år (120 studieuger). Voksne følger dog typisk uddannelsen som et trin på vejen mod en eksamen via det fritstående eksamenssystem. Længden af uddannelsen varierer derfor alt efter tidligere studier, og alt efter hvilken erhvervs erfaring man har. Hvis man fx har taget studentereksamen, kan uddannelsen forkortes med mindst 30 uger. Det er obligatorisk for deltagere at have et halvt års praktikforløb i løbet af uddannelsen. Uddannelsen er gratis, om end deltageren skal betale for kursusmaterialer. Eksamen foregår som fritstående eksamen.

Den skolebaserede uddannelse gør det muligt efterfølgende at få job, men giver også adgang til højere uddannelse. Aldersmæssigt er de fleste deltagere 16–25 år. Ca. 10 % er over 25 år.

4.3.3 Lærlingeordning

Denne ordning er blevet mere populær i de senere år. Kommuner, foreninger og fonde kan udbyde lærlingeforløb. Udbyderen er ansvarlig for at organisere træning i lærlingeforløbet og føre tilsyn med, at kontrakterne overholdes. Ordningen er tilgængelig for både voksne og unge.

Lærlingen har en kontrakt med en arbejdsgiver, og den praktiske uddannelse foregår i forbindelse med almindeligt arbejde. Denne del af uddannelsen suppleres med teoretiske studier, som foregår på uddannelsesinstitutioner eller erhvervsrettede uddannelsescentre for voksne. Uddannelsen er baseret på et nationalt pensum eller på de krav, som er knyttet til den kompetencebaserede kvalifikation, som lærlingens individuelle uddannelsesplan sigter mod at opnå.

Lærlingeordningen bygger for voksne på det fritstående eksamenssystem, og realkompetencevurdering indgår derfor for voksne som et centralt element i denne ordning. Lærlingens tidligere uddannelse og erhvervs erfaring indgår i den enkeltes uddannelsesplan, som afhænger af, hvilken fritstående eksamen deltageren ønsker at tage. Uddannelsesplanen bliver udfærdiget af lærlingen, arbejdsgiveren og uddannelsesudbyderen i fællesskab og indgår efterfølgende som bilag til lærlingens kontrakt.

4.4 Realkompetencevurdering

Finland har et veludbygget system for realkompetencevurderinger, hvad angår både studieforberedende og erhvervsrettede ordninger. Det er muligt at blive realkompetencevurderet, hvis ansøgeren ikke opfylder adgangskravene til ISCED 3-ordningerne, eller hvis deltageren på forhånd mener at besidde relevante kompetencer i forhold til uddannelsen. Med

tilladelse fra uddannelsens rektor er det muligt at gå til studentereksamen uden at have fulgt et uddannelsesforløb.²⁶

Realkompetencevurdering er et fuldt integreret element i forbindelse med fritstående eksamener. Når en person søger om at gå op til en fritstående eksamen, er uddannelsesinstitutionen, som organiserer testen, ansvarlig for gennem en realkompetencevurdering at vurdere ansøgerens eksisterende kompetencer, kvalifikationer og behov for yderligere træning. Herefter udarbejdes en individuel uddannelsesplan, som bl.a. indbefatter en plan for, hvordan den pågældende kan modtage relevant oplæring, samt hvilke muligheder der efterfølgende er på arbejdsmarkedet. Typisk leder ønsket om at tage en fritstående eksamen derfor videre til særligt tilrettelagte uddannelsesforløb enten som lærling eller via en form for skoleordning.

4.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Voksne, som studerer fuldtid på en ISCED 3-uddannelse, har mulighed for at få studiestøtte (*studiepenningen*). Voksne over 20 år får 246 euro (1.835 dkr.) per måned.²⁷

Lærlinge modtager i læretiden løn fra arbejdsgiveren, som dog har mulighed for at få refusion fra staten. Den del af uddannelsen, som foregår på skole, er gratis for lærlingen, ligesom lærlingen modtager forskellige former for økonomisk støtte fra staten i forbindelse med den skolebaserede del af uddannelsen.

Voksne, som har været i beskæftigelse i mindst otte år (heraf mindst et år på den nuværende arbejdsplads), og som ønsker at tage en erhvervsuddannelse, har mulighed for at søge om en særlig voksenuddannelsesstøtte (*vuxenutbildningsstöd*) fra Uddannelsesfonden. Uddannelsesstøtten kan gives i

---

²⁶ Kilde: Anne-Mari Nevala 2010.

²⁷ Kilde: www.kela.fi/

op til 18 måneder til voksne, som ikke får løn eller anden studiestøtte under uddannelsen. Støtten er på niveau med lønreguleret arbejdsløshedsunderstøttelse, hvilket betyder, at støtten er på ca. 8.000 dkr. for deltagere med en normal indtægt på knap 12.000 dkr. og på knap 15.000 dkr. for deltagere med en normal indtægt på ca. 29.800 dkr.

Utbildingsfonden støtter også voksne, som tager fritstående eksaminer. Voksne, som afslutter en fritstående eksamen, kan søge om et skattefrit stipendium på et beløb svarende til 2.730 dkr. For at kunne søge stipendiet skal man være under 64 år og have fem års erhvervs erfaring.²⁸

4.6 Voksnes brug af ordninger

I 2010 gennemførte 28.863 finner over 25 år en uddannelse på ISCED 3-niveau. Generelt uddanner kvinder sig mere end mænd på dette niveau. Der har i perioden 2005–10 været en svag stigning i antallet af mænd, som består en uddannelse på ISCED 3-niveau, mens antallet af kvinder har ligget forholdsvis stabilt.

Tabel 5 viser antallet af deltagere over 25 år, som har bestået en eksamen på ISCED 3-niveau, fordelt på mænd og kvinder.

Gennemførte uddannelser på ISCED 3-niveau for deltagere over 25 år, fordelt på køn

	Total	Antal		Procent	
		Mænd	Kvinder		
2010	28.863	12.224	16.639	42 %	58 %
2009	29.336	12.329	17.007	42 %	58 %
2008	27.208	10.748	16.460	40 %	60 %
2007	27.251	10.600	16.651	39 %	61 %
2006	26.866	10.275	16.591	38 %	62 %
2005	24.906	9.724	15.182	39 %	61 %

Kilde: Statistics Finland.

²⁸ Kilde: www.koulutusrahasto.fi

4.6.1 Brug af voksengymnasierne

Ca. 11.000 voksne er ultimo 2012 indskrevet på voksengymnasierne, og årligt tager ca. 1.500 voksne en studentereksamen gennem denne ordning.²⁹

Som tabel 6 viser, har fordelingen mellem mænd og kvinder på voksengymnasierne de seneste år, hvorfra der er tilgængelige data, været helt stabil med en overvægt af kvinder.

Kønsfordeling blandt deltagere på voksengymnasium

	Procent	
	Mænd	Kvinder
2010	43 %	57 %
2009	43 %	57 %
2008	43 %	57 %
2007	43 %	57 %
2006	43 %	57 %

Kilde: Statistics Finland.

Finland har to officielle sprog: finsk og svensk. Derudover er samisk et anerkendt sprog. For at få en indikation af, hvor stor en del af deltagerne på voksengymnasierne der kan have sproglige udfordringer, har vi set på andelen, som har andre modersmål end finsk eller svensk. Som tabel 7 viser, er der sket en svag stigning fra 5,9 % i 2007 til 7,3 % i 2009.

Deltagere med andet modersmål end finsk og svensk på voksengymnasierne

Andel af deltagere med andet modersmål end finsk eller svensk	
2009	7 %
2008	7 %
2007	6 %

Kilde: Statistics Finland.

²⁹ Kilde: Uddannelsesstyrelsen, Finland.

4.6.2 Brug af erhvervsrettede uddannelser

Hovedparten af de voksne, som tager en uddannelse på ISCED 3-niveau, tager en erhvervsrettet uddannelse.

Tidligere har brugen af lærepladserne været forholdsvis begrænset i Finland, men dette har ændret sig i de senere år. Andelen af lærlinge i alle aldre blev således tredoblet i perioden 1994–99. I 2010 var der ca. 60.000 lærlinge i Finland. Størstedelen af lærlingene er dog under 25 år.

4.7 Politiske diskussioner

Den diskussion, der er om voksenundervisning, koncentrerer sig i høj grad om erhvervsuddannelserne, specielt udviklingen af fritstående eksamener og lærlingeuddannelsen.

De skolebaserede erhvervsuddannelser i Finland er meget populære. I flere af de andre nordiske lande har man svært ved at tiltrække særligt unge til erhvervsuddannelserne. Man har fra regeringens side set sig nødsaget til at skære i bevillingerne til erhvervsuddannelserne for voksne, hvilket betyder, at færre har mulighed for at tage en erhvervsuddannelse. I stedet ønsker man bl.a. at få erhvervslivet til at spille en større rolle i uddannelsen af faglærte ved at tilskynde til oprettelse af flere lærepladser specielt for unge. Lærlingeuddannelse har ikke traditionelt været en uddannelsesvej for unge, men regeringen har igangsat foranstaltninger for at udvikle lærlingeuddannelsesmulighederne for unge voksne. Siden starten af 2013 har Finland haft en ungdomsgaranti, som sikrer, at alle unge under 25 samt nyuddannede under 30 inden for tre måneder tilbydes et job, en praktikplads, en studieplads, en plads på et arbejdsværksted eller en rehabiliteringsplads.³⁰

---

³⁰ Kilde: <http://www.ungdomsgaranti.fi/>

En af de målsætninger, man i Finland arbejder frem mod, er, at man i 2020 skal have øget andelen af 25–34-årige, som har en erhvervsuddannelse eller en højere uddannelse, til 88 %. Det vil betyde, at 46 % skal have en erhvervsuddannelse, og at 42 % skal have en højere uddannelse. I 2010 havde kun 73 % enten en erhvervsuddannelse eller en højere uddannelse.³¹

---

³¹ Kilde: Cedefop – Refernet 2010.

5. ISCED 3-ordninger for voksne i Danmark

I dette kapitel beskrives ISCED 3-ordninger for voksne i Danmark, relevante diskussioner og politiske initiativer vedrørende ordningerne samt omfanget af voksnes brug af ordningerne.³²

5.1 Uddannelsessystemet i Danmark

Det danske uddannelsessystem består af tre niveauer: grundskole, ungdomsuddannelse og højere uddannelse.

Staten er øverste ansvarlige myndighed for dagtilbud (*førskole*), grundskole og ungdomsuddannelse, som hører under Ministeriet for Børn og Undervisning (MBU), og for de højere uddannelser og forskning, som hører under Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser (FIVU).

Kommunerne er ansvarlige for forvaltning af dagtilbud, uddannelse på ISCED 1- og 2-niveau samt opførelse og drift af offentlige grundskoler (også kaldet *folkeskoler*). De fleste uddannelsesinstitutioner på ISCED 3-niveau er selvejende institutioner under staten.

Det danske uddannelsessystem er delt op i to undersystemer: det ordinære uddannelsessystem og det parallelle system for voksen- og efter-

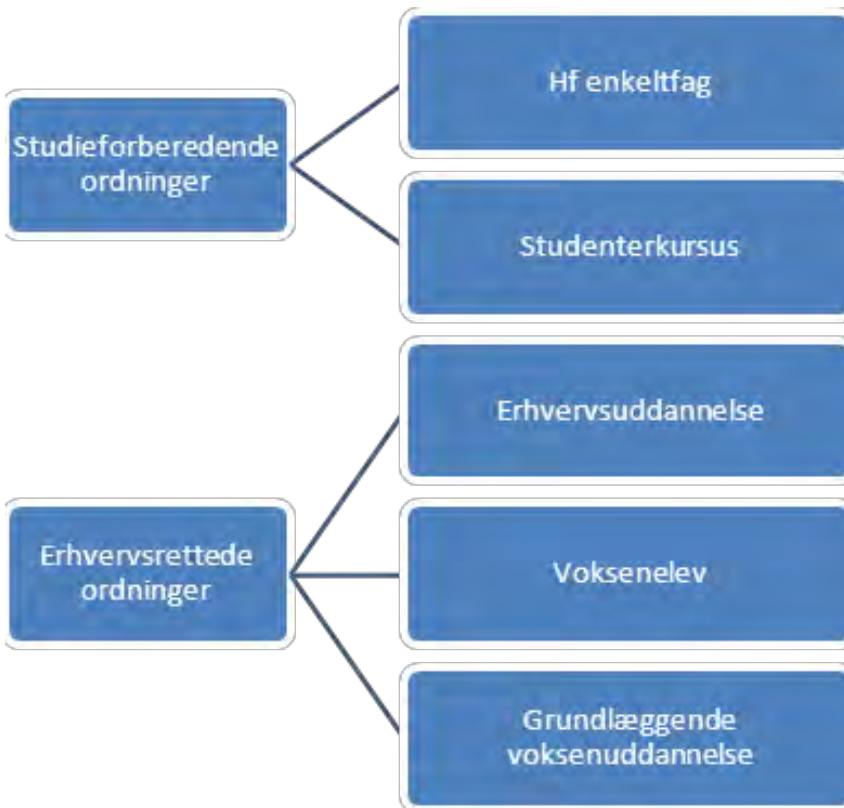
---

³² Kilder til dette kapitel: Interview med Michael Andersen, specialkonsulent, EVA, *GVU og EUD for personer på 25 år og derover*, EVA (2013), uddannelsesguiden.dk (hjemmeside), [hjemmesiderne su.dk](http://hjemmesiderne.su.dk), svu.dk og veug.dk, UNI-C's Uddannelsesstatistik og Danmarks Statistik.

uddannelse, også kaldet VEU-systemet. Ansvarsfordelingen mellem MBU og FIVU er den samme i VEU-systemet som i det ordinære system.

Det ordinære uddannelsessystem omfatter folkeskolen, ungdomsuddannelserne og de højere uddannelser. VEU-systemet svarer til uddannelsesniveauerne i det ordinære uddannelsessystem, men er målrettet voksne.

Figur 17 – Oversigt over ordninger i Danmark

I VEU-systemet findes en række uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau, som er målrettet forskellige grupper af voksne, men der findes også ordninger i det ordinære system, som voksne gør brug af.

For voksne findes der to studieforberevende ordninger, hf enkeltfag og studenterkursus, som begge er en del af VEU-systemet. For voksne findes der ligeledes tre erhvervsrettede ordninger, erhvervsuddannelser (EUD), som også er åbne for voksne, samt grundlæggende voksenuddannelse (GVU) og voksenelevordningen som begge er en del af VEU-systemet, idet de er specifikt målrettet voksne deltagere.

Ud over de oplyste ordninger findes der i det ordinære system en række gymnasiale uddannelser, som personer over 18 år kan benytte, men som ikke kan siges generelt at være åbne for voksne. Det skyldes, at man i Danmark generelt har krav på at blive optaget på en af uddannelserne studentereksamen (stx), højere handelseksamen (hhx), højere teknisk eksamen (htx) eller højere forberedelseksamen (hf), hvis man ansøger om optagelse i umiddelbar forlængelse af folkeskolens 9. eller 10. klasse. Ansøgere, som ikke opfylder kravet, kan dog optages efter en konkret vurdering fra institutionens leder.³³ De omtalte gymnasiale uddannelser vurderes på denne baggrund ikke som relevante for denne kortlægning.

5.2 Studieforberevende ordninger

5.2.1 *Hf enkeltfag*

Hf enkeltfag er en studieforberevende ordning, som har til formål at give voksne kursister almindelig viden og kompetencer, der danner grundlag for videre uddannelse eller øger kursisternes muligheder på arbejdsmarkedet.

---

³³ Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning, 2012.

Enkeltfagsundervisningen tilbydes af voksenuddannelsescentre (VUC'er), som er selvejende institutioner. Uddannelsen kan tages fleksibelt både om dagen og om aftenen og fordeles over kortere eller længere tid.

For at få adgang til at læse hf enkeltfag skal man have 9.- eller 10.-klassens afgangseksamen (ISCED 2-niveau), og det skal være mindst et år siden, man afsluttede grundskolen. Hf enkeltfag afsluttes med eksamen og giver adgang til højere uddannelse.

5.2.2 Studenterkursus

Studenterkurserne gør det muligt at tage en studentereksamen på to år i stedet for tre. Der gælder de samme regler for fagsammensætning, men kurserne er målrettet deltagere, som ikke kommer lige fra grundskolen og derfor har anden erfaring. Derfor skal der også være gået mindst et år, siden deltageren afsluttede grundskolen.

I stedet for at tage uddannelsen på fuld tid er det muligt at tage de enkelte kurser som enkeltfag og derved stykke uddannelsen sammen i et tempo, som passer deltageren. Kurserne kan også benyttes til at supplere en studentereksamen med fag, som kræves på en højere uddannelse. Hvis kurserne tages som enkeltfag, afsluttes alle fag med en eksamen. På nogle uddannelsessteder er det muligt at tage enkeltfagene via it-baseret fjernundervisning.

Man kan også tage studenterkursus som selvstudium, hvor deltageren går direkte til eksamen. Det er muligt at kombinere selvstudier i nogle fag med undervisning i andre.

5.3 Erhvervsrettede ordninger

Der findes tre erhvervsrettede ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne. Uanset om man gennemfører en erhvervsuddannelse via det ordinære EUD-system, som vokselev eller via GVU, skal man bestå den samme afsluttende eksamen (også kaldet *svendeprøve* eller *fagprøve*) for at blive faglært.

Alle erhvervsrettede uddannelser på ISCED 3-niveau i Danmark giver adgang til videregående voksenuddannelser (VVU'er) på ISCED 4-niveau. Enkelte erhvervsuddannelser giver også adgang til specifikke erhvervsakademiuddannelser (ISCED 5-niveau) eller til uddannelser på bachelorniveau (ISCED 6-niveau). Ofte kræves der dog ud over erhvervsuddannelsen, at ansøgerne har bestået specifikke fag (fx engelsk og matematik på et bestemt niveau).

5.3.1 Erhvervsuddannelser

En stor del af de danske voksne, som uddanner sig på ISCED 3-niveau på erhvervsområdet, gør ikke brug af mulighederne i det parallelle uddannelsessystem, men uddanner sig inden for det ordinære system ved at tage en erhvervsuddannelse (EUD), der som udgangspunkt er tilrettelagt for unge. Ordningen foregår på fuld tid og er kendetegnet ved, at deltagerne veksler mellem perioder, hvor der er undervisning på en erhvervsskole, og perioder med praktik på arbejdspladsen. Praktikperioden kræver, at deltageren har en aftale med en arbejdsgiver.

Der findes 109 erhvervsuddannelser i Danmark, som udbydes på alle erhvervsrettede institutioner. Uddannelserne er grupperet i 12 såkaldte indgange: bil, fly og andre transportmidler; bygge og anlæg; bygnings- og brugerservice; dyr, planter og natur; krop og stil; mad til mennesker; medieproduktion; merkantil; produktion og udvikling; strøm, styring og it; sundhed, omsorg og pædagogik; transport og logistik.

Erhvervsuddannelserne har forskellig varighed – fra halvandet til fem et halvt år. Voksne over 25 år kan deltage i et særligt voksenforløb, hvor uddannelsesstiden kan blive forkortet, ved at man får merit for praktiske og teoretiske erfaringer. Voksenforløb er typisk et-to år kortere end ordinære erhvervsuddannelser. En rapport fra EVA (*GVU og EUD for personer på 25 år og derover*) viser, at 17 % af de voksne får forkortet deres erhvervsuddannelse, og at det primært er praktikforløbet, som forkortes.

Voksne under 25 år, som har forladt erhvervsuddannelsen efter første trin på en trindelt uddannelse, og som har haft mindst seks måneders relevant erhvervs erfaring, kan genoptage deres uddannelse via det særli-

ge afslutningsforløb erhvervsuddannelse plus (EUD+). På baggrund af en realkompetencevurdering lægges der en individuel uddannelsesplan, der beskriver, hvordan de manglende kompetencer kan opnås. EUD+-forløbet vil typisk være kortere pga. de erfaringer, der allerede er opnået gennem erhvervsarbejde. Har deltageren opnået de fornødne kompetencer gennem sit erhvervsarbejde, kan deltageren gå direkte til den afsluttende prøve. Uddannelsesplanen kan indeholde enkeltfag, arbejdsmarkedskurser, højst én måneds værkstedsbaseret undervisning og højst én måneds virksomhedspraktik samt evt. yderligere erhvervsarbejde inden for fagområdet. Forløbet afsluttes med prøve, der svarer til prøven i et normalt erhvervsuddannelsesforløb. Er ansøgeren fyldt 25 år, henvises der til grunduddannelse for voksne.³⁴

Erhvervsuddannelser giver i udgangspunktet ikke generel studiekompetence, men et forholdsvis nyt tiltag (eux) gør det muligt at tage studieforberedende fag ved siden af sin erhvervsuddannelse og derved opnå generel studiekompetence. Uddannelsestiden for den enkelte erhvervsuddannelse vil pga. de ekstra fag blive forlænget. Tiltaget er stadig i en etableringsfase, og muligheden findes derfor kun ved udvalgte udbydere og erhvervsuddannelser.

5.3.2 Voksenelev

Voksenelevordningen (også ofte kaldet *voksenlærling*) er en målrettet vej for ufaglærte til at blive faglærte inden for områder, hvor der er mangel på faglært arbejdskraft. Uddannelsen er gratis for deltageren. Uddannelserne er som udgangspunkt de samme som de tilsvarende erhvervsuddannelser for unge (EUD'er).

Man skal være fyldt 25 år for at blive voksenelev. Har man en uddannelse i forvejen, kan man kun blive omfattet af ordningen, hvis man enten har været ledig i mere end ni måneder, eller seks måneder i tilfælde af, at

---

³⁴ Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning, 2013.

man er under 30 år, eller at man ikke har brugt den allerede afsluttede uddannelse de seneste fem år.

De fleste faglige uddannelser tager typisk mellem to og fire år. Uddannelserne er såkaldte vekseluddannelser med henholdsvis skoleforløb med teori og perioder med praktik på en virksomhed. De har i udgangspunktet samme varighed som tilsvarende almindelige erhvervsuddannelser, men som vokselev kan man i visse tilfælde få forkortet uddannelsestiden (gennem godskrivning). Dette er muligt, hvis man enten har relevant forudgående erhvervs erfaring, der kan gøre det ud for dele af praktikforløbet, eller relevant uddannelse.

5.3.3 Grunduddannelse for voksne (GVU)

Grunduddannelse for voksne (GVU) er en uddannelsesordning, der er udviklet til at være en hurtigere vej for ufaglærte med betydelig erhvervs erfaring til at blive faglært. I modsætning til vokselevordningen har den ikke fokus på at fremme rekruttering af faglærte til specifikke områder, men gælder generelt i forhold til alle fagområder, som erhvervsuddannelserne dækker.

Ordningens uddannelser er gratis for deltagerne og har fokus på at give den enkelte mulighed for at bygge videre på erfaringer og tidligere uddannelse. En GVU bygger på, at ansøgeren får vurderet sine realkompetencer og får anerkendt disse i forhold til de faglige mål for den pågældende erhvervsuddannelse, uanset hvordan ansøgeren har erhvervet sine kompetencer. På grundlag heraf udarbejdes der en individuel uddannelsesplan, der fører frem til målene for den pågældende uddannelse.

Man skal være over 25 år for at påbegynde et GVU-forløb. En ansøger opfylder adgangskravene til GVU, hvis vedkommende har mindst to års praktisk erfaring fra det faglige område, som uddannelsen dækker. Fx kan en ansøger med praktisk erfaring som pædagogmedhjælper søge om optagelse på en GVU som pædagogisk assistent, og en ansøger med praktisk erfaring inden for social- og sundhedsområdet kan søge om optagelse på en GVU som social- og sundhedshjælper. Uddannelsen skal afsluttes inden for seks år.

Et GVU-forløb kan bestå af arbejdsmarkedskurser (AMU-kurser) og enkeltfag fra erhvervsuddannelserne (EUD'erne), men ikke praktik som i de ordinære erhvervsuddannelser. Praktikperioden er afløst af deltagerens praktiske erhvervs erfaring. Det betyder, at GVU-forløb er kortere end tilsvarende uddannelsesforløb i det ordinære system. GVU-forløb er samtidig individuelt tilrettelagt, da de skal tage hensyn til deltagerens tidligere erfaring. Forløbene kan foregå på alle erhvervsrettede institutioner, der udbyder erhvervsuddannelser (EUD'er).

Maj-Britt tager en grundlæggende voksendannelse (GVU)

Maj-Britt tog i 1995 en toårig uddannelse som kontorassistent. Det er dog efterhånden mere end ti år siden, hun har arbejdet inden for kontorfaget. I stedet har hun haft forskelligt salgsorienteret arbejde, senest seks år i en boghandel. Siden 2011 har Maj-Britt været arbejdsløs. Hun har primært søgt stillinger inden for salg, men er blevet sorteret fra, fordi hun ikke har en formel uddannelse som salgsassistent. Med hjælp fra jobcentret fik Maj-Britt hjælp til at søge ind på et GVU-forløb som salgsassistent.

GVU-ordningen giver voksne med stor erhvervs erfaring inden for et fag mulighed for at få en uddannelse på kort tid på baggrund af en realkompetencevurdering. Derfor var det første, Maj-Britt skulle gøre, at indsende dokumentation for sin erhvervs erfaring til den handelsskole, som udbyder GVU-forløbet. Herudover skulle Maj-Britt i samarbejde med en konsulent fra handelsskolen via et spørgeskema beskrive sit kendskab til de enkelte opgaver som salgsassistent. Det kunne fx være, om hun havde erfaring med at tælle kassen op eller bestille varer hjem. Handelsskolen har også en række elektroniske tests, som den kan bede ansøgerne om at løse, hvis der ikke er dokumentation for fx dansk- eller fremmedsprogs kundskaber.

På baggrund af dokumentationen vurderede handelsskolen, hvor stor en del af uddannelsen Maj-Britts realkompetencer kunne erstatte. Typisk er det den praktiske del af studiet, som via realkompetencevurderingerne kan springes over, men det kan også være dele af det teoretiske. Pga. Maj-Britts seks års erhvervs erfaring fra en boghandel behøvede hun kun at tage tre skoleophold af to ugers varighed for at kunne gå op til fagprøven.

Blot fordi Maj-Britt har fået lagt sin GVU-plan på handelsskolen, betyder det ikke, at hun nødvendigvis skal tage fagene der. De manglende fag kan hun tage på en anden handelsskole, en erhvervsskole, et voksenuddannelsescenter (VUC), et arbejdsmarkedsuddannelsescenter (AMU-center) eller lignende. Det betyder også, at Maj-Britt kan tage fagmodulet på en anden uddannelsesinstitution og derved komme hurtigere gennem uddannelsen, hvis hun synes, ventetiden er for lang.

På de hold, Maj-Britt har gået på, har der ikke været mere end tre personer på GVU-forløb, mens resten har været under vokselevordningen. Maj-Britt kan godt mærke forskel på deltagerne kompetencer. Det er hendes opfattelse, at vokseleverne har haft mere teori i løbet af deres uddannelse, og at GVU-deltagerne derfor ofte har brug for at få forklaret opgaverne en ekstra gang. Sådan er det typisk også for de GVU-deltagere, som går sammen med unge på ordinære EUD-forløb. Derfor danner handelsskolen rene GVU-hold, når det er muligt, hvilket det dog sjældent er. De voksne på GVU-forløb har til gengæld typisk den fordel, at de har en stor erhvervs erfaring, som de kan trække på, og derfor kan disse deltagere ifølge en underviser ofte være en ressource for undervisningen.

Selv om Maj-Britt snart kan kalde sig færdiguddannet salgsassistent, ønsker hun at skifte til vokselevordningen til salgsassistent. Maj-Britt er nemlig tæt på at have været to år i dagpengesystemet og vil derfor snart falde ud. Selv om hun vil kunne kalde sig faglært salgsassistent, tror Maj-Britt, det stadig vil være svært at finde job, og hun vil derfor forsøge at få en fod ind på jobmarkedet ved at få en plads som vokselev. Herved får arbejdspladsen nemlig et tilskud, mens hun er under oplæring, og derfor håber hun på at have nemmere ved at finde arbejde som lærling.

Styrker:

- Deltager: Det er en fleksibel ordning. Uddannelsen kan tages, både hvis du er i arbejde, og hvis du er langtidsledig.
- Deltager: Det er en hurtig måde at blive faglært på.
- Lærer: Det er en mulighed for at få styrket sine evner og få papir på dem gennem et forholdsvis kort forløb. Ofte har ufaglærte mulighed for at stige i løn, fordi de får et bevis for deres kompetencer.
- Leder: Det er en fleksibel ordning, hvor det er muligt at arbejde ved siden af. Deltageren vil da være væk i perioder på en-to uger, hvor arbejdspladsen får løntabsgodtgørelse ligesom ved AMU-kurser. Dermed koster det kun arbejdsgiveren forskellen mellem løntabsgodtgørelsen og medarbejderens løn.

Svagheder:

- Deltager: Ordningen er mindre kendt blandt arbejdsgivere.
- Lærer: Der kan være stor forskel på deltagernes kompetencer. Selv om de har mange års erhvervs erfaring, har de ikke altid løst så krævende opgaver.
- Lærer: Nogle virksomheder vil helst have medarbejdere ind som lærlinge, da de på den måde kan spare penge.
- Lærer: Der er stor uvidenhed om ordningen.

5.4 Realkompetencevurdering

Det er muligt at blive realkompetencevurderet i forbindelse med uddannelserne hf enkeltfag og Grundlæggende voksenuddannelse (GVU).

En EVA-rapport fra 2010 (*Anerkendelse af realkompetencer på VEU-området mv.*) viser imidlertid, at realkompetencevurderinger kun i mindre omfang bliver brugt.

Ved realkompetencevurdering i forbindelse med GVU er der fokus på at give deltageren mulighed for at bygge videre på tidligere erfaringer og ud-

dannelse. Idéen er, at deltageren ved hjælp af en realkompetencevurdering kan få anerkendt sine kompetencer, uanset hvordan de er erhvervet. Hvis ansøgeren opfylder adgangskravene til en GVU inden for den pågældende erhvervsuddannelse, foretager uddannelsesinstitutionen en realkompetencevurdering (RKV). RKV'en sker på baggrund af ansøgerens dokumentation for sine erfaringer samt et evt. kompetenceafklarende forløb på en uddannelsesinstitution. På baggrund af RKV'en tager uddannelsesinstitutionen stilling til, om ansøgeren har nået praktikmålene eller kan nå praktikmålene via et GVU-forløb. Hvis dette ikke kan lade sig gøre, vejleder uddannelsesinstitutionen ansøgeren om, hvilken supplerings der er nødvendig, inden ansøgeren kan påbegynde et GVU-forløb. Uddannelsesinstitutionen foretager desuden en RKV i forhold til skoledelen. Realkompetencevurderingen afsluttes som regel med, at ansøgeren får et kompetencebevis, som dokumenterer ansøgerens kompetencer i forhold til specifikke mål for den uddannelse, ansøgeren ønsker at påbegynde. Efterfølgende udarbejdes der en GVU-uddannelsesplan, der beskriver det uddannelsesforløb, ansøgeren skal gennemføre for at opnå uddannelsesbeviset.

5.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Der er mindre forskelle mellem de forskellige beskrevne ordninger med hensyn til pris, støttemuligheder m.m.

På hf enkeltfag og studenterkurser er der deltagerbetaling. Deltagerbetalingen varierer, bl.a. i forhold til, om ansøgeren har en højere uddannelse i forvejen eller ej. Deltageren skal selv betale, hvis vedkommende kun følger enkelte fag. Sammenstykket en fuld hf enkeltfags-eksamen eller fagpakke-eksamen, tilbagebetales hele deltagergebyret. Har deltageren en højere uddannelse i forvejen, er der dog ikke mulighed for tilbagebetaling af deltagergebyret. Hf enkeltfags-studerende og enkeltfagsstuderende på studenterkurser er berettiget til at modtage Statens Uddannelsesstøtte (SU), hvis de er over 18 år. SU-satsen er i 2013 på 5.753 dkr. per måned, hvis man er over 20 år og udeboende. Er deltageren over 25 år og i arbejde, er det muligt at modtage Statens Voksenuddannelsesstøtte (SVU) som kompensation

for den tid, man ikke er på arbejde. SVU-satsen er i 2013 på 3.204 dkr. per uge, svarende til 80 % af den højeste dagpengesats. Voksne kan få SVU for studier af mindst 37 timers og højst 40 ugers varighed.

Der er ingen deltagergebyrer på erhvervsrettede uddannelser på ISCED 3-niveau. På erhvervsuddannelserne (EUD) modtager deltagerne løn under både skole- og praktikforløb, hvis der er indgået en uddannelsesaftale (kontrakt) med en virksomhed. Begynder deltageren uden en uddannelsesaftale, kan vedkommende få SU, indtil en uddannelsesaftale er indgået. Er det ikke muligt at finde en erhvervspraktikplads, tilbyder nogle uddannelser skolepraktik. Under skolepraktik er lønnen ca. 6.000 dkr. per måned for voksne over 18 år, hvilket er væsentlig mindre end i erhvervspraktik.

På en Grundlæggende voksenuddannelse (GVU) kan voksne, der er i arbejde, få VEU-godtgørelse til de erhvervsrettede elementer i forløbet. VEU-godtgørelse svarer ligesom SVU til 80 % af den højeste dagpengesats. Ved studieforberedende elementer kan voksne modtage SVU, som svarer til VEU-godtgørelse.³⁵ For voksne, som ikke er i arbejde og modtager arbejdsløshedsdagpenge, kan en GVU tages som led i en handlingsplan.

Som vokselev modtager man vokselevløns svarende til fagets mindsteløn for ufaglærte, og arbejdsgiverne har mulighed for gennem Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag (AUB) at få lønrefusion i forbindelse med skoleperioderne. Inden for bestemte fagområder har virksomhederne mulighed for at søge løntilskud i op til to år til vokselevens løn under praktikopholdet. Hvilke uddannelser dette løntilskud kan gives til, afgøres af de fire beskæftigelsesregioner i Danmark, som udarbejder lister over uddannelser, som der kan gives løntilskud til. Det drejer sig som udgangspunkt om uddannelser inden for faglige områder, hvor det er svært at rekruttere arbejdskraft.

---

³⁵ Kilder: Hjemmesiderne ug.dk, su.dk, svu.dk og veug.dk

5.6 Voksnes brug af ordninger

Dette afsnits tal om voksnes brug af hf enkeltfag stammer fra UNI-C's Uddannelsesstatistik. Tallene om voksnes brug af ordningerne GUV og erhvervsuddannelserne (EUD) i det ordinære system stammer fra EVA's rapport *GUV og EUD for personer på 25 år og derover* fra 2013.

5.6.1 Hf enkeltfag

Størstedelen af kursister over 25 år tilhører de yngre aldersgrupper med gruppen 25–29 år som den største. Det er interessant, at en forholdsvis stor andel af ældre kursister benytter sig af hf enkeltfag. Fx var en fjerdedel af kursisterne over 45 år i skoleåret 2009/10. Reglerne for deltagerbetaling er dog senere blevet ændret, bl.a. på den måde, at det er blevet væsentlig dyrere at tage hf enkeltfag, hvis man i forvejen har en højere uddannelse eller er pensionist. Dette har ændret deltagersammensætningen, bl.a. med hensyn til alder.

Kursister på hf enkeltfag, fordelt på alder ved uddannelsesstart

	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
	25–34 år		35–44 år		45–54 år		55+ år		Total	
2010/11	21.141	56 %	8.043	21 %	3.969	10 %	4.786	13 %	37.939	100 %
2009/10	18.090	52 %	7.591	22 %	3.876	11 %	4.986	14 %	34.543	100 %

Kilde: UNI-C's Uddannelsesstatistik.

Note: Der angives antal kursister på de enkelte kurser og ikke enkeltpersoner, som tager hf enkeltfag. Dvs. at hvis den samme person har taget flere enkeltfag, vil personen blive talt med flere gange. Derudover må det påpeges, at det er muligt at følge hf enkeltfag, selv om man er under 25 år. Det totale antal kursister og procentsatserne skal derfor ses i forhold til, at der kun er angivet voksne kursister over 25 år.

5.6.2 Voksenelev

Det fremgår af tal fra Danmarks Statistiks databank (se tabel 9), at der i årene 2009–11 er sket næsten en halvering af antallet af voksenelever.

Deltagere på voksenelevordningen, fordelt på aldersgrupper

	2012	2011	2010	2009	2008
25–29 år	34 %	32 %	30 %	32 %	35 %
30–34 år	28 %	29 %	29 %	31 %	30 %
35–39 år	17 %	17 %	17 %	17 %	17 %
40–44 år	10 %	10 %	12 %	11 %	11 %
45–49 år	6 %	7 %	7 %	6 %	5 %
50–54 år	3 %	3 %	3 %	2 %	2 %
55–59 år	2 %	2 %	1 %	1 %	1 %
60+ år	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Total	3.258	4.538	6.840	9.055	11.030

Kilde: Danmarks Statistik.

Ser vi på kønsfordelingen blandt deltagerne på voksenelevordningen, er der ifølge tabel 10 en klar overvægt af mænd. I løbet af de seneste fem år er der dog sket en svag ændring i kønsfordelingen fra 65 % mænd i 2008 til 60 % mænd i 2012.

Deltagere på voksenelevordningen, fordelt på køn

	2012	2011	2010	2009	2008
Mænd	60 %	61 %	62 %	65 %	65 %
Kvinder	40 %	39 %	38 %	35 %	35 %
Total	3.258	4.538	6.840	9.055	11.030

Kilde: Danmarks Statistik.

5.6.3 Voksnes brug af GUV og EUD

EVA's rapport *GUV og EUD for personer på 25 år og derover* giver et detaljeret billede af forskellige grupper af voksnes brug af henholdsvis GUV og EUD. Samlet set viser rapporten, at voksne danskere gør brug af erhvervsuddannelsesordningen i langt højere grad end GUV-ordningen, som ellers er målrettet voksne. Det fremgår af tabel 11, at kun 11 % af de voksne,

som påbegyndte en erhvervsuddannelse i 2011, benyttede sig af GVU. Fordelingen over tid er tilmed negativ for perioden 2009–11, idet andelen, som påbegyndte en GVU, er faldet med 3 procentpoint.

Påbegyndte erhvervsuddannelser

	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
	Antal personer, der har fået udarbejdet en GVU-plan		Antal personer, der har fået udarbejdet en EUD-plan, efter at de fyldte 25 år		Total	
2011	1.861	11 %	17.942	89 %	19.803	100 %
2010	1.859	11 %	19.008	89 %	20.867	100 %
2009	1.188	14 %	15.782	86 %	16.790	100 %

Kilde: GVU og EUD for personer på 25 år og derover (EVA 2013).

Når vi ser på kønsfordelingen i forhold til antal gennemførte uddannelser, er der samlet set flere kvinder end mænd, der gennemfører GVU-forløb og EUD (se **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**). Det fremgår desuden, at andelen af kvinder, som har gennemført en EUD, er vokset markant i perioden 2009–11. Ifølge rapporten *GVU og EUD for personer på 25 år og derover* kan dette forklares med, at social- og sundhedsuddannelsen, som har en klart overvægt af kvinder, først blev integreret fuldt ud i det administrative system EASY, som anvendes til at administrere disse data, i løbet af 2010.

Gennemførte erhvervsuddannelser (GVU og EUD for personer over 25 år)

	Gennemført GVU-forløb			Gennemført EUD-forløb		
	Total	Mænd	Kvinder	Total	Mænd	Kvinder
2011	794	40 %	60 %	12.228	35 %	65 %
2010	909	28 %	72 %	11.939	39 %	61 %
2009	444	35 %	65 %	8.228	52 %	48 %

Kilde: Danmarks Statistik på basis af tal fra UNI-C. Der tages forbehold for tallene vedrørende GVU, der stammer fra en kørsel på UNI-C, hvor det efterfølgende har vist sig, at den ikke dækker den samlede aktivitet.

Hvad aldersfordeling angår, fremgår det af tabel 13, at de personer, der gennemfører et GVU-forløb, generelt er ældre end de personer, der vælger EUD-vejen.

Aldersfordeling per 1. januar på GUV og EUD for personer på 25 år og derover

		Procent				Antal
		2009–11 tilsammen	2011	2010	2009	Total
GVU	Under 25 år	18 %	20 %	31 %	11 %	218
	25–34 år	25 %	22 %	27 %	25 %	309
	35–44 år	28 %	22 %	24 %	32 %	337
	45–54 år	24 %	30 %	14 %	26 %	286
	55+ år	6 %	6 %	4 %	6 %	67
EUD	Under 25 år	1 %	0 %	1 %	1 %	168
	25–34 år	51 %	47 %	50 %	59 %	16.014
	35–44 år	29 %	29 %	30 %	26 %	9.031
	45–54 år	16 %	19 %	17 %	12 %	5.059
	55+ år	3 %	4 %	3 %	2 %	1.005

Kilde: Danmarks Statistik på basis af cpr-numre fra UNI-C. Der tages forbehold for tallene vedrørende GUV, der stammer fra en kørsel på UNI-C, hvor det efterfølgende har vist sig, at den ikke dækker den samlede aktivitet. Bemærk, at når gruppen af personer, der var 25 år og derover, da de fik udarbejdet en uddannelsesplan på EUD, ikke er 0 %, skyldes det, at de var 24 år den 1. januar samme år.

Tabellen viser også, at alderskravet på GUV tilsyneladende ikke i alle tilfælde bliver overholdt, eftersom i alt 2 % var under 25 år, da de fik en GUV-plan, og i alt 18 % var under 25 år, da de gennemførte forløbet. Endelig viser tabellen, at EUD-vejen især vælges af yngre voksne i aldersgruppen 25–34 år.

Når det gælder herkomst, ser vi, at andelen af indvandrere og efterkommere er vokset fra 10 % i 2009 til 16 % i 2011 (se tabel 14). Det fremgår også, at der ikke er forskel i andelen af indvandrere og efterkommere, som gennemfører GUV, og andelen, som gennemfører EUD.

Fordeling af personer på herkomst for GUV og EUD, personer på 25 år og derover

	Gennemført GVU-forløb		Gennemført EUD-forløb	
	Etniske danskere	Indvandrere og efterkommere	Etniske danskere	Indvandrere og efterkommere
2009–11 tilsammen	86 %	14 %	86 %	14 %
2011	92 %	8 %	84 %	16 %
2010	78 %	22 %	86 %	14 %
2009	89 %	11 %	90 %	10 %
Antal i alt	1.046	171	26.975	4.302

Kilde: Danmarks Statistik på basis af tal fra UNI-C. Der tages forbehold for tallene vedrørende GVU, der stammer fra en kørsel på UNI-C, hvor det efterfølgende har vist sig, at den ikke dækker den samlede aktivitet.

5.7 Politiske diskussioner

I lighed med de andre nordiske lande er den offentlige debat om voksenuddannelser i Danmark ifølge en forsker inden for arbejde og arbejdsmarked ikke særlig fremtrædende. Debatten om ISCED 3-niveau er præget af regeringens målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en uddannelse på ISCED 3-niveau.

I den seneste tid har der dog været en øget debat om, hvorvidt erhvervsuddannelserne (EUD'erne) skal indføre adgangskrav. I øjeblikket kræves det kun, at folkeskolen eller tilsvarende er gennemført; der er ingen krav til læse- eller regnefærdigheder. Arbejdsmarkedets parter (LO og Dansk Arbejdsgiverforening) kom i maj 2013 med et fælles udspil til en reform, hvori det bl.a. fremgår, at forventningerne til deltagerne på erhvervsuddannelserne bør "tydeliggøres gennem optagelsesbetingelser". I udspillet lægges der også vægt på, at de samme betingelser skal gælde for voksne deltagere.³⁶

I den danske regerings Vækstplan DK fra 2013 er voksen- og efteruddannelsesområdet et af de elementer, som skal sikre den danske konkur-

³⁶ Kilde: LO og DA 2013.

renceevne. Det er bl.a. en målsætning i Vækstplan DK, at flere ufaglærte skal gennemføre en kompetencegivende uddannelse, og der er bl.a. afsat 1 mia. kr. ekstra til at øge kvaliteten af voksen- og efteruddannelsesområdet. I vækstplanen er der også fokus på at øge kvaliteten af de ordinære erhvervsuddannelser. Derudover er der ad to omgange blevet afsat 5,7 mia. kr., som i de kommende år skal bruges til at løfte uddannelsernes kvalitet og sikre flere praktikpladser.³⁷

En af de tilbagevendende udfordringer for erhvervsuddannelserne er manglen på praktikpladser. Erhvervsuddannelserne er baseret på et uddannelsessystem, hvor man veksler mellem uddannelse og praktik. Derfor er det vigtigt at tilvejebringe et tilstrækkeligt antal praktikpladser. Ifølge en forsker inden for arbejde og arbejdsmarked er det i Danmark lykkedes at fremskaffe praktikpladser ved at stille krav til regioner og kommuner om at stille praktikpladser til rådighed for uddannelsesudbydere i forbindelse med enkelte ordninger. Derimod har det været sværere at få erhvervslivet til at bidrage med et tilstrækkeligt antal praktikpladser. Generelt har det siden 2008 været vanskeligt at tilvejebringe et tilstrækkeligt antal praktikpladser. Fra politisk side har man forsøgt sig med forskellige incitamentsstrukturer i form af fx løntilskudsordninger, og man benytter skolepraktik som alternativ til erhvervspraktikken. Der er siden 2009 indgået adskillige politiske aftaler med henblik på at sikre flere praktikpladser. Fra september 2013 samles skolepraktikpladserne i praktikcentre, der skal forsøge at forbedre kvaliteten af skolepraktikken og bidrage til en bedre anvendelse af erhvervspraktikpladserne. Praktikcentrene skal understøtte deltageren i dennes søgning efter en ordinær uddannelsesaftale.³⁸ Dette gælder især for de voksne, som ikke har erhvervs erfaring, mens voksne med erhvervs erfaring i højere grad skal tilbydes GVU, som er målrettet voksne. Derudover har Danmark forpligtet sig til at arbejde for at nedbryde grænsehindringer i Norden. I 2012 debatterede alle fem nordiske parlamenter grænsehindrin-

---

³⁷ Kilde: Regeringen 2013.

³⁸ Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning 2012b.

ger, og Danmark indgik som det første land en forpligtende aftale. Et af de perspektiver, som er relevante for erhvervsuddannelserne, er, at det bliver lettere at få en praktikplads i Sverige, hvor der i nogle brancher er mangel på fagfolk med de rette kompetencer.³⁹

---

³⁹ Kilde: Udenrigsministeriet 2013.

6. ISCED 3-ordninger for voksne i Sverige

I dette kapitel beskrives uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau rettet mod voksne i Sverige, brugen af disse ordninger samt politiske initiativer og relevante tiltag for området.⁴⁰

6.1 Uddannelsessystemet i Sverige

Det svenske uddannelsessystem er inddelt i flere niveauer med hver deres ansvarsområde:

- Staten har overordnet ansvar for uddannelsessektoren, herunder love og forordninger samt læreplaner og kurser. Uddannelse på ISCED 3-niveau hører under det svenske uddannelsesministerium (Utbildningsdepartementet).
- Kommunerne har hovedansvaret for planlægning og gennemførelse af uddannelse på ISCED 3-niveau via kommunal voksenuddannelse (komvux-gy) og särskild utbildning för vuxna (särsvux) målrettet

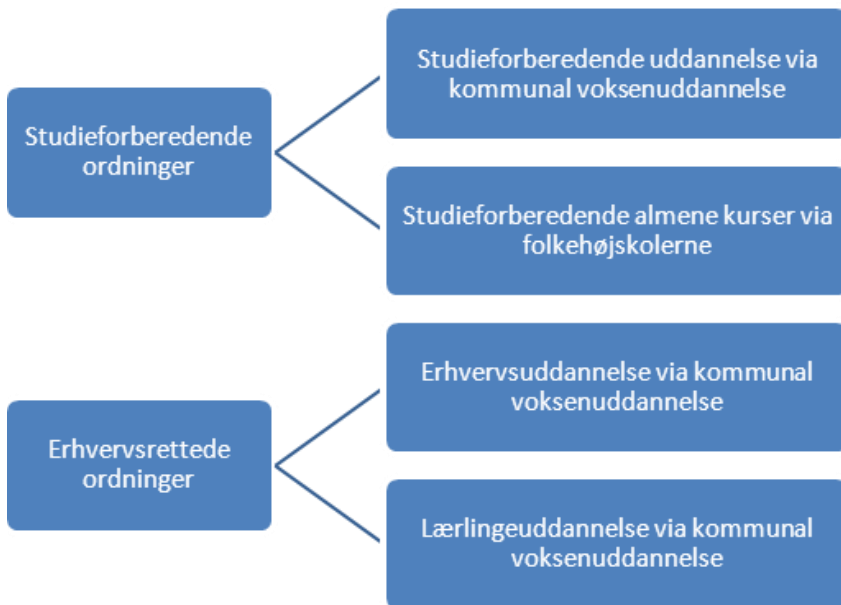
---

⁴⁰ Kilder til dette kapitel: Eurypedia, www.csn.se, Statistik fra Skolverket, Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning, Redovisning av regeringsuppdrag att förbereda och genomföra insatser inom yrkesvux. 2012, Rapport 2011:363 Skolverkets lägesbedömning 2011, del 1., SFS 2010:2016 Förordning om statsbidrag för lärlingsutbildning för vuxna, interview med Asta Modig, fuldmægtig (undervisningsråd), Skolverket og kontaktperson for NVL samt Björn Garefeldt, kommunikationkonsulent(omvärldsbevakare), Folkbildningsrådet (skriftlig korrespondance).

voksne udviklingshæmmede. Uddannelserne kan dog også udliciteres til private uddannelsesinstitutioner.

- Folkehøjskolerne (*folkhögskolor*) er selvstændige institutioner, som udbyder uddannelse i studieforberedende fag på ISCED 3-niveau.

Figur 18 – Oversigt over ordninger i Sverige

6.2 Studieforberedende ordninger

6.2.1 **Studieforberedende uddannelse via kommunal voksenuddannelse**

Voksne i Sverige kan tage en studieforberedende uddannelse via enkeltfag i det kommunale udbud *komvux-gy*. Kurserne kan følges fra anden del af kalenderåret i det år, hvor man fylder 20 år. Ikke alle voksne i Sverige har

umiddelbart ret til voksenuddannelse på gymnasialt niveau. Kun voksne, som har en erhvervsuddannelse, men ønsker grundlæggende adgang til videre uddannelse, har denne ret. For andre voksne er det ofte op til kommunen at afgøre, hvem der kan blive optaget på uddannelsen. Hvis der er mange ansøgere, vil kommunen typisk prioritere ud fra en række kriterier, hvor der bl.a. tages hensyn til voksne med en kort uddannelse.

I Sverige har kommunerne som nævnt ansvaret for voksenuddannelse. Det betyder også, at den enkeltes muligheder for voksenuddannelse på ISCED 3-niveau kan variere meget fra kommune til kommune. Fx er det op til hver enkelt kommune, hvor mange penge man vil tilføre området.

De kommunale voksenuddannelser udbydes i kursusformat, og der sammensættes en individuel studieplan. I studieplanen anføres de teoretiske kurser, deltageren på baggrund af udbuddet ønsker at følge. Målet er ikke nødvendigvis at opnå en studieforberevende gymnasieeksamen, men kan blot være et ønske om forbedring af fx engelskkundskaber.

Ønsker den voksne at tage en studieforberevende gymnasieeksamen (*högskoleförberedande examen*), er der særlige krav til, hvilke kurser der skal gennemføres.

Den studieforberevende eksamen giver grundlæggende adgang til højere uddannelse, fx ved højskoler og universiteter. En del højskole- og universitetsstudier har ud over de grundlæggende adgangskrav særlige adgangskrav. Disse adgangskrav består typisk i, at deltageren skal have opnået et bestemt niveau i udvalgte gymnasiefag.

Studieforberevende uddannelse via særlig voksenuddannelse

Udviklingshæmmede voksne har mulighed for at tage en studieforberevende uddannelse via kommunernes udbud af særlig voksenuddannelse (*särsvux*). Udbuddet dækker både grundlæggende og gymnasialt niveau (ISCED 3-niveau). De studieforberevende uddannelser er normeret til fire år.

Voksne har ret til at starte på uddannelsen andet kalenderhalvår i det år, de fylder 20 år, hvis de mangler de kompetencer, uddannelsen skal give, og samtidig har forudsætningerne for at tilegne sig disse kompetencer. De studieforberevende uddannelser under særlig voksenuddannelse har kursusplaner, der er tilpasset til den særlige skoleform, og uddannel-

sen tager udgangspunkt i hver enkelt deltagers tidligere uddannelse, erfaringer og forudsætninger. Uddannelsen på gymnasialt niveau skal modsvare uddannelsen inden for den svenske gymnasiesærskoles nationale program, som er målrettet udviklingshæmmede unge. Uddannelsen giver ikke adgang til højere uddannelser.

Studieforberedende kurser på de svenske folkehøjskoler

De svenske folkehøjskoler udbyder et stort antal studieforberedende kurser (*allmänna kurser*) på ISCED 3-niveau. De studieforberedende kurser giver deltagerne ret til videre uddannelse og er dermed en etableret parallel vej til det offentlige uddannelsessystem og et alternativ til de kommunale uddannelser på ISCED 3-niveau (komvux-gy). De studieforberedende fag på folkehøjskolerne er bl.a. rettet mod personer, som har dårlige erfaringer fra deres tidligere skolegang. Via pædagogisk støtte og undervisning på mindre skoler får den enkelte bedre læringsvilkår. Folkehøjskolerne har bl.a. selvbestemmelse over indholdet og formen, hvilket gør det muligt for skolerne at imødekomme forskellige uddannelsesbehov.

Folkehøjskolernes studieforberedende kurser adskiller sig fra de kommunale kurser ved bl.a. ikke at blive udbudt som enkeltfag. Ønsker deltagerne at opnå grundlæggende adgang til højere uddannelse gennem folkehøjskolerne, følger man en fagpakke i mindst et år. Det betyder også, at deltagerne følger kurser, som de måske tidligere har bestået.

Et andet særkende ved folkehøjskolernes studieforberedende kurser er, at der ikke gives karakterer for de enkelte fag. I stedet bliver deltagerens studiefærdigheder (*studieomdöme*) vurderet i slutningen af forløbet. Bedømmelsen foretages af deltagerens undervisere i fællesskab og gives på en skala fra 1 til 4 (fra 2014 på en ny skala fra 1 til 7). Bedømmelsen gives på baggrund af:

- viden, færdigheder og udvikling af disse
- evner til at analysere, bearbejde og skabe overblik
- ambitioner, vedholdenhed og evne til at organisere studier
- sociale færdigheder.

Deltagere på folkehøjskolernes studieforberevende kurser kan på baggrund af vurderingen af deres studiefærdigheder søge om optagelse på højere uddannelse. Ansøgere med generel studieadgang fra folkehøjskolerne søger i deres egen ansøgningskategori og vurderes i forhold til andre med generel studieadgang fra folkehøjskolerne.

Niklas tager studieforberevende kurser på en folkehøjskole

Niklas er 24 år. Han har gået tre år i gymnasiet, men efter det første år fik han en depression, som gjorde, at han ikke fik lavet ret meget de sidste to år. Han har derfor aldrig fået færdiggjort sin gymnasieuddannelse. Niklas havde derfor ikke generel adgang højere uddannelse, og arbejdede i stedet som ufaglært med it i ca. to år. Herefter blev han arbejdsløs og blev, fordi han ikke rigtig vidste, hvad han ville, af arbejdsformidlingen sendt på et af folkehøjskolernes tremåneders studiemotiverende kurser for arbejdsløse. Her fik han både motivation og hjælp til at kortlægge sine muligheder og opdagede muligheden for at tage sin gymnasieuddannelse via folkehøjskolerne.

Folkehøjskolernes studieforberevende kursusforløb er et alternativ til den kommunale enkeltfagstruktur i komvux-gy. Hvor man på komvux-gy har mulighed for at læse enkelte fag, skal man gå mindst et år på folkehøjskolernes studieforberevende kurser og tage hele fagpakken, også selv om man har bestået enkelte fag tidligere. Niklas er på andet semester og regner med at have opnået de nødvendige kompetencer, når han har færdiggjort det tredje semester. Herefter vil han læse videre inden for it og programmering.

Folkehøjskolernes studieforberevende kurser er målrettet personer, som ikke har gennemført en gymnasieuddannelse og måske har dårlige erfaringer med uddannelsessystemet. For Niklas er folkehøjskolernes model da også langt mere tiltrækkende. Niklas har Aspergers syndrom, hvilket betyder, at han har brug for, at hverdagen er sat i system, og at han ikke hele tiden skal forholde sig til mange nye mennesker. På folkehøjskolen har han hurtigt lært de medstuderende at kende, og han har fået et godt forhold til sine lærere. Det tror Niklas ikke ville være muligt på samme måde på komvux-gy, da man her har langt mere fleksible muligheder for at sammenstykke sit studieprogram

og sin studieform. På folkehøjskolen tager alle stort set de samme fag, og han har de fleste fag sammen med den samme studiegruppe. Den folkehøjskole, som Niklas går på, tilbyder, at en del af deltagerne kan bo der, mens de går på skolen, men Niklas har valgt at bo hjemme, da han bor tæt på skolen.

En af de andre store forskelle ved at tage en gymnasial uddannelse på folkehøjskolerne er, at deltageren ikke får karakterer i de enkelte fag – de vurderes kun bestået eller ikke bestået. I stedet sætter Niklas' lærere sig sammen i slutningen af året og diskuterer, hvordan hans samlede studiefærdigheder er på en skala fra 1 til 4 (fra 2014 på en ny skala fra 1 til 7). De særlige ved studiefærdighederne er, at de, ud over at afspejle Niklas' generelle kundskaber, afspejler hans faglige udvikling, hans evne til at organisere studierne og hans sociale færdigheder. Samtidig får Niklas en skriftlig evaluering, som begrundet hans studiefærdigheder, og han føler selv, at han på denne måde får en bedre beskrivelse af, hvem han er, og hvilke muligheder han har for at klare en højere uddannelse, end gennem den normale fagkarakter.

Styrker:

- Deltager: Studiefærdighederne beskriver bedst, hvem du er, og hvilke muligheder du har for at klare dig på en højere uddannelse.
- Deltager: Man får et meget personligt forhold til sine lærere og medstuderende. Lærerne tager sig god tid, giver god feedback og er interesserede i, at man klarer sig godt.
- Leder: Det sociale sammenhold er en styrke. Lærerne er der til at hjælpe med studiet og livet generelt.
- Lærer: Det er en styrke, at skolerne er små, og at alle kender hinanden.
- Lærer: Det er vigtigt at huske, at folkehøjskolerne skal både uddanne og danne, hvorimod komvux-ge kun har til formål at uddanne.
- Deltager: Man kan tage uddannelsen i sit eget tempo.

Svagheder:

- Leder: Man er nødt til at studere et helt år, og det er nødvendigt at tage alle fag, selv om man har færdiggjort nogle af dem.
- Deltager: Netop fordi man har mulighed for at tage uddannelsen i sit eget tempo, er nogle deltagere ikke motiverede nok og laver for lidt.
- Lærer: Det er en svaghed, at skolerne er små, fordi de har meget få ressourcer til fx at vedligeholde it – særligt, hvis skolerne er ældre og har mange bygninger, som skal vedligeholdes.
- Lærer: Folkehøjskolerne har et mindre seriøst omdømme, og på nogle skoler er det måske også mindre seriøst – og det er ærgerligt.

6.3 Erhvervsrettede ordninger

6.3.1 *Erhvervsuddannelse via kommunal voksenuddannelse*

Voksne har via kommunal voksenuddannelse på gymnasieniveau (kom-vux-gy) mulighed for at tage en erhvervseksamen (*yrkesexamen*) på samme vilkår som en studieforberedende eksamen.

De kommunale voksenuddannelser udbydes i kursusform, og det gælder derfor også for voksne, som ønsker en erhvervsuddannelse, at der sammensættes en individuel studieplan.

Voksne vælger typisk at tage et eller flere kurser inden for et særligt erhvervsområde. Disse kurser kan kombineres med dels teoretiske (almene) kurser, dels kurser i svensk for indvandrere eller kurser for udviklingshæmmede. Det er også muligt at kombinere kurserne, så uddannelsen giver adgang til højere uddannelser. For voksne anvendes de samme læreplaner som i den svenske ungdomsgymnasium – dog er der enkelte kurser, fx inden for transport, som kun kan tages på voksenuddannelserne.

Ønsker deltageren en erhvervseksamen, er der særlige krav til, hvilke kurser der skal være gennemført. Erhvervseksamen har bl.a. mindre krav til det opnåede niveau i svensk, engelsk og matematik, men kræver til gengæld, at deltageren har fulgt en række erhvervskurser. En erhvervseksamen giver ikke grundlæggende adgang til studier ved de svenske højskoler og universiteter. Det vil dog i løbet af uddannelsen eller efter afsluttet erhvervseksamen være muligt at tage de manglende fag og på den måde opnå grundlæggende adgang til højere uddannelser.

Erhvervsuddannelse via særlig voksenuddannelse

Udviklingshæmmede voksne har mulighed for at tage en erhvervsuddannelse via kommunernes udbud af særlig voksenuddannelse (*sårvux*). De særlige erhvervsuddannelser er målrettet voksne og er normeret til fire år.

Erhvervsuddannelse via særlig voksenuddannelse har samme vilkår som de studieforberedende uddannelser. Voksne har ret til at starte på uddannelsen andet kalenderhalvår i det år, de fylder 20 år, hvis de mangler de kompetencer, uddannelsen skal give, og samtidig har forudsætningerne for at tilegne sig uddannelsen. Erhvervsuddannelserne via den særlige voksenuddannelse har kursusplaner, der er tilpasset til den særlige skoleform, og uddannelsen tager udgangspunkt i hver enkelt deltagers tidligere uddannelse, erfaringer og forudsætninger.

Uddannelsen på gymnasialt niveau skal modsvare den uddannelse, som bliver udbydes inden for den svenske gymnasiesærskoles nationale program, som er målrettet udviklingshæmmede unge. Erhvervsuddannelse via særlig voksenuddannelse forbereder den enkelte til at kunne varetage et erhverv, men giver ikke deltagerne status som faglærte.

Lærlingeuddannelse for voksne via kommunalt udbud

Man skal være fyldt 20 år for at påbegynde en lærlingeuddannelse for voksne. Formålet med lærlingeuddannelsen for voksne er at give deltagerne en grundlæggende erhvervsrettet uddannelse, øget erhvervs erfaring og øgede muligheder for at opnå viden og færdigheder inden for det valgte fagområde. Den svenske regering har gennem de seneste år arbejdet intensivt på at udbygge lærlingeuddannelserne. Fra efteråret 2011 har

Sveriges kommuner haft mulighed for at søge om statsstøtte til at udbyde lærlingeuddannelser for voksne på gymnasialt niveau (ISCED 3-niveau) inden for kommunal voksenuddannelse samt inden for den særlige ordning for voksenuddannelse for udviklingshæmmede, sårvox. For at opnå statsstøtte skal 70 % af lærlingeuddannelsen gennemføres i lære på en arbejdsplads, og uddannelsen skal omfatte mindst 20 uger og højst to år. På eksamensbeviset vil det være beskrevet, hvilke dele af uddannelsen der er gennemført på en arbejdsplads.

6.4 Realkompetencevurdering

I Sverige bruges termen *validering* om realkompetencevurdering. Ifølge den svenske skolelov kan voksne deltagere inden for det kommunale skolevæsens voksenuddannelse (inklusive sårvox) få valideret deres kompetencer, men der er i praksis store forskelle mellem kommunerne på, hvor ofte valideringer forekommer. Mest udbredt er realkompetencevurdering inden for pleje- eller omsorgskurser (*omvårdnadskurser*), hvor 88 % af de svenske kommuner gennemførte valideringer i 2011. Inden for matematik, svensk, svensk som andetsprog og engelsk gennemførte ca. fire ud af ti kommuner realkompetencevurderinger i 2011. Det er mest almindeligt, at realkompetencevurdering i Sverige fører til forkortelse af studietiden. Omkring 10 % af de svenske kommuner gennemførte ingen realkompetencevurderinger i 2011.⁴¹

I forbindelse med lærlingeordningen er realkompetencevurdering mulig efter de samme regler som for skoleuddannelserne.

---

⁴¹ Kilde: Skolverket 2012.

6.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Centrala studiestödsnämnden, CSN, er ansvarlig for at allokere økonomisk godtgørelse til studerende i Sverige. Deltagere inden for kommunal voksenuddannelse kan hos CSN ansøge om økonomisk støtte, som består af et tilskud og evt. et lån. I 2013 er den samlede ramme for tilskud og lån 9.024 skr. (7.759 dkr.) per måned, hvoraf 2.828 skr. (2.432 dkr.) udgøres af tilskuddet. Er deltageren over 25 år, er rammen den samme, men tilskuddet udgør en større andel på 6.584 skr. (5.661 dkr.) per måned. Deltagere på folkehøjskolekurser kan få uddannelsesstøtte på samme vilkår som ved kurser inden for komvux-gy.

6.6 Voksnes brug af ordninger

Af tabel 15 fremgår det, hvor mange der deltager i kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau (komvux-gy). Disse tal omfatter al aktivitet på komvux-gy, dvs. også aktivitet inden for fx svensk som andetsprog og lærlinguddannelse for voksne. Det fremgår, at ca. 160.000 personer deltog i gymnasial voksenuddannelse i 2010. Der er dermed sket et kraftigt fald i aktiviteten på kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau siden 2000, hvor omkring 305.000 personer deltog i voksenuddannelse. De senere år er antallet af deltagere i kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau dog begyndt at stige lidt igen.

Antal deltagere på kommunal voksenuddannelse

Årstal	Antal deltagere
2000	305.896
2001	281.197
2002	244.014
2003	201.769
2004	196.943
2005	197.748
2006	191.738
2007	158.682
2008	140.081
2009	150.121
2010	160.426

Kilde: Skolverket.

I 2011 var aktiviteten fordelt på køn, så 35 % mænd og 65 % kvinder havde fået godkendt mindst ét kursus på kommunal voksenuddannelse. Med hensyn til frafald (som her regnes i personer, som havde afbrudt alle deres kurser) stod mænd i 2011 for 39 % af frafaldet, mens kvinder stod for 61 % af frafaldet. Det skal ses i sammenhæng med, at kvinder udgjorde størstedelen af deltagere i kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau.

Aktivitet på kommunal voksenuddannelse, fordelt på køn

		Antal	Procent	
		Total	Mænd	Kvinder
2011	Fortsætter på kursus næste år (stadig indskrevet)	8.593	40 %	60 %
	Fået godkendt mindst ét kursus	141.284	35 %	65 %
	Afbrudt alle kurser (frafald)	24.897	39 %	61 %
2010	Fortsætter på kursus næste år (stadig indskrevet)	7.026	38 %	62 %
	Fået godkendt mindst ét kursus	136.981	36 %	64 %
	Afbrudt alle kurser (frafald)	25.888	41 %	59 %

Kilde: Skolverket.

Som det fremgår af tabel 17, er det blandt de unge voksne op til 24 år, man finder den største aktivitet på kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau. Gruppen af unge voksne op til 24 år udgjorde 40 % af de personer, som havde fået godkendt mindst ét kursus i 2011. Samtidig fremgår det, at de unge op til 24 år i 2011 udgjorde 44 % af de personer, som falder fra kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau, dvs. som har afbrudt alle kurser.

Voksnes brug af uddannelse på ISCED 3-niveau i Sverige, fordelt på alder

		Antal		Procent			
		Total	-24 år	25-29 år	30-34 år	35-44 år	45-54 år
2011	Fortsætter på kursus næste år (stadig indskrevet)	8.593	45 %	17 %	12 %	16 %	8 %
	Fået godkendt mindst ét kursus	141.284	40 %	20 %	13 %	17 %	8 %
	Afbrudt alle kurser (frafald)	24.897	44 %	20 %	12 %	15 %	7 %
2010	Fortsætter på kursus næste år (stadig indskrevet)	7.026	44 %	16 %	11 %	17 %	9 %
	Fået godkendt mindst ét kursus	136.981	40 %	20 %	12 %	17 %	8 %
	Afbrudt alle kurser (frafald)	25.888	44 %	19 %	12 %	16 %	7 %

Kilde: Skolverket.

Af tabel 18 fremgår aktiviteten, graden af gennemførelse og frafaldet i 2010 og 2011 for henholdsvis personer, som er født i Sverige, og personer, som ikke er født i Sverige. Det fremgår, at blandt de personer, som har fået godkendt mindst ét kursus på kommunal voksenuddannelse på ISCED 3-niveau i 2011, var 66 % født i Sverige, mens 34 % var født i udlandet.

Voksnes brug af kommunal voksenuddannelse på ISCED 3-niveau i Sverige, fordelt på oprindelsesland

		Antal		Procent	
		Total	Født i Sverige	Ikke født i Sverige	
2011	Fortsætter på kursus næste år (stadig indskrevet)	8.593	68 %	32 %	
	Fået godkendt mindst ét kursus	141.284	66 %	34 %	
	Afbrudt alle kurser (frafald)	24.897	67 %	33 %	
2010	Fortsætter på kursus næste år (stadig indskrevet)	7.026	72 %	28 %	
	Fået godkendt mindst ét kursus	136.981	66 %	34 %	
	Afbrudt alle kurser (frafald)	25.888	67 %	33 %	

Kilde: Skolverket.

Omkring 81 % af deltagerne på kommunal voksenuddannelse på gymnasialt niveau har fået godkendt – og har dermed gennemført – mindst ét kursus i 2011. Det regnes som frafald, når en person har afbrudt alle sine kurser. Frafaldet var i 2011 ca. 14 % for samtlige deltagere. Dermed er frafaldet faldet lidt siden 2010, hvor det lå på omkring 15 %.⁴²

6.7 Politiske diskussioner

Der er i disse år mange unge arbejdsløse i Sverige. Derfor er der, ifølge en repræsentant for Folkbildningsrådet, stort fokus på indsatser for unge arbejdsløse, som ikke har en gymnasieuddannelse. På en del punkter er der bred politisk enighed. Der er enighed om, at arbejdsløshedssituationen er alvorlig, og der er en fælles vilje til at forsøge at finde løsninger. Blandt både regeringspartier og oppositionspartier er der bl.a. opbakning til, at folkehøjskolerne skal spille en større rolle i løsningen af arbejdsløshedsproblemerne.

Et af folkehøjskolernes seneste initiativer er tremåneders kurser målrettet unge arbejdsløse uden motivation for at gå i gang med en uddannelse. Typisk har deltagerne dårlige erfaringer med tidligere uddannelse (se ovenstående case). Kurserne har i første omgang vist sig at være en succes, og man har derfor valgt at fordoble antallet af pladser til 8.000.

Der er generelt i Sverige et meget stort fokus på, at uddannelse er vejen til et arbejde. Men i den offentlige debat er der stort fokus på gymnasieuddannelse for unge og knap så meget fokus på voksenuddannelserne.

En af diskussionerne på voksenområdet handler om uddannelse af voksne med forskellige funktionsnedsættelser. I Sverige udbyder kommunerne uddannelse til voksne med handicaps under uddannelsesordningen *särvux*. Folkehøjskolerne har dog også en lang tradition for at være meget rummelige, og ifølge repræsentanten fra Folkbildningsrådet har ca. 30 %

---

⁴² Kilde: Skolverket.

af folkehøjskolernes deltagere en eller anden form for funktionsnedsættelse. Kommunerne ønsker dog ikke, ifølge repræsentanten for Folkebildungsrådet, at betale for folkehøjskoleophold til personer med funktionsnedsættelser, når de selv har et lignende tilbud.

En særlig satsning i Sverige er det såkaldte *yrkesvux*, som kører i perioden 2009–13. Yrkesvux er en satsning på erhvervsrettet voksenuddannelse for at nå de grupper, som mangler en gymnasieuddannelse, eller som har en gymnasieuddannelse, som skal suppleres med flere fag. Det er også muligt for kommuner at søge om statsbidrag til at tilbyde yrkesvux inden for rammen af særlig uddannelse for voksne (*särvux*).⁴³ Formålet med yrkesvux er at modvirke mangel på arbejdskraft via opkvalificering af voksne. Satsningen indebærer, at kommunerne kan få statsbidrag for at uddanne voksne inden for erhvervsrettet voksenuddannelse. Der har været relativt stor efterspørgsel efter kurser inden for yrkesvux, og den største kursusaktivitet har været inden for pleje og omsorg.

---

⁴³ Kilde: Skolverket.

7. ISCED 3-ordninger for voksne i Island

I dette kapitel beskrives uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau rettet mod voksne i Island, brugen af disse ordninger samt politiske initiativer og relevante tiltag for området.⁴⁴

7.1 Uddannelsessystemet i Island

Al uddannelse i Island hører under Ministeriet for undervisning, forskning og kultur. Staten har ansvaret for ungdomsuddannelser og højere uddannelse, mens kommuner og landkommuner forvalter børnehaver og grundskoler.

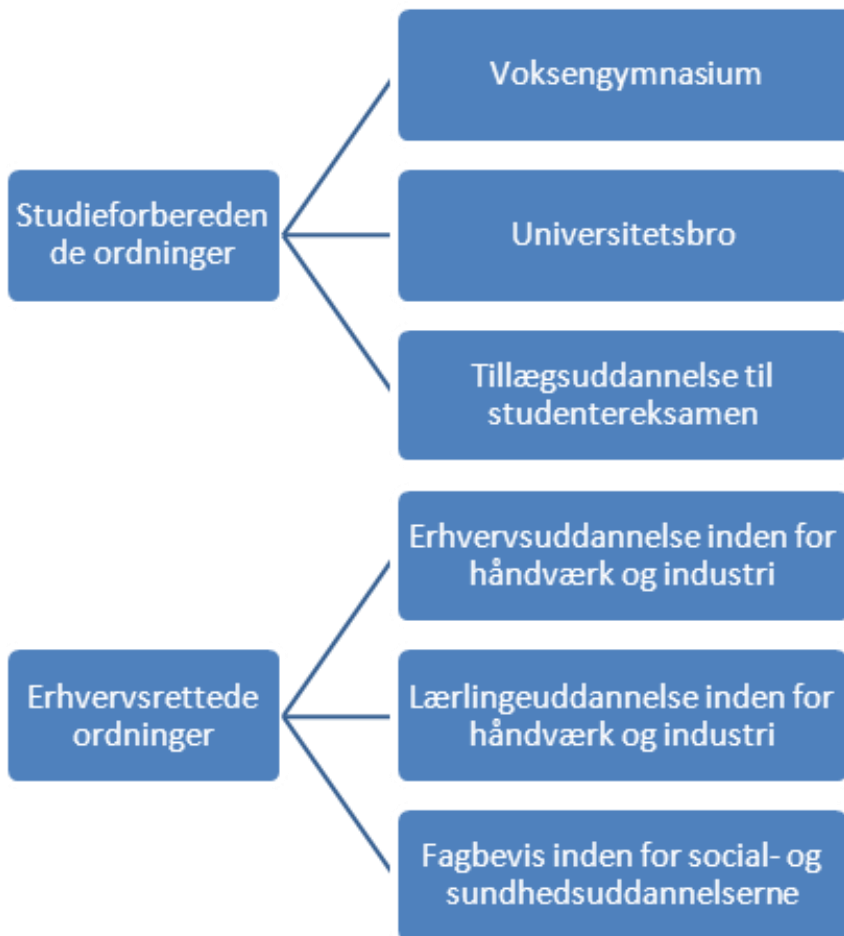
Grundet den økonomiske krise og deraf stigende voksenarbejdsløshed er der i Island kommet et øget fokus på voksne på arbejdsmarkedet og herunder behovet for at opkvalificere arbejdskraften gennem uddannelse. Særligt har man fokus på de nuværende 30 % af den islandske arbejdsstyrke, der ikke har formelle kvalifikationer på ISCED 3-niveau.

Overordnet kan de formelle islandske uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau opdeles i to hovedområder: tre studieforberevende ordninger og tre erhvervsrettede ordninger.

---

⁴⁴ Kilder til dette kapitel: Eurypidia (hjemmeside), Ministeriet for undervisning, forskning og kulturs hjemmeside, *The Icelandic National Curriculum Guide General Section 2004, Curriculum for Liscensed Practical Nurses*, Statistics Island, interview med Kristín Isaksdóttir, konsulent, afdeling for uddannelse, Ministeriet for undervisning, forskning og kultur og hjemmeside for The Education and Training Service Centre.

Figur 19 – Oversigt over ordninger i Island

Al uddannelse på ISCED 3-niveau i Island organiseres i moduler af forskellig størrelse, som måles i enheder eller point alt efter uddannelsestype. Studium på heltid svarer som oftest til 18–20 point per semester, hvilket svarer til 36–40 undervisningstimer om ugen. Som regel kan deltageren selv vælge, hvor mange point vedkommende vil tage per semester, og på den måde i vid udstrækning selv styre, hvor lang tid uddannelsen skal

tage. Det afhænger dog af uddannelsens art, da nogle uddannelser kræver, at deltageren kan deltage i eksempelvis praktikforløb, og det derfor ikke vil være meningsfuldt at nedsætte uddannelsens hastighed.

7.2 Studieforberevende ordninger

Inden for almenrettet uddannelse på ISCED 3-niveau i Island er der som nævnt tre uddannelsesordninger, som alle sigter mod at forberede deltagere til studier på højere uddannelser:

- Voksengymnasium.
- Universitetsbro.
- Tillægsuddannelse til studentereksamen.

Fælles for dem alle er, at studierne kan tages på fuld- eller deltid, og at der er gode muligheder for at tage enkelte moduler som fjernundervisning. I mange tilfælde kan eksamen ligeledes gennemføres over nettet eller under kontrollerede forhold på en skole eller et voksenuddannelsescenter. Dette benyttes i høj grad af voksne i landsbyerne.

7.2.1 Voksengymnasium

I Island er det muligt at få en studentereksamen som voksen (*nám til stúdentsprófs – öldungadeild*). Her kan deltagerne enten tage studentereksamen på gymnasium (i Island kaldes det *dagskolen*) eller benytte sig af det særlige tilbud voksengymnasium.

På et voksengymnasium skal deltagerne være over 20 år. Det særlige ved ordningen er, at voksengymnasiet følger den officielle læreplan, som er tilknyttet det almene gymnasium, men undervisningsplanen er tilrettelagt for voksne. Undervisningen foregår om eftermiddagen eller aftenen, og i modsætning til deltagere i dagskolen modtager deltagere på voksengymnasiet kun halvdelen af den traditionelle undervisning. Hovedvægten lægges i stedet på selvstændigt arbejde.

Læseplanen i denne ordning er bygget op om kernefag, fordybningsfag og valgfag. Uddannelsen er normeret til fire år.

Uddannelsesordningen lægger op til deltidsstudier, men det er muligt for voksne at vælge dagskolen og på den måde studere på fuldtid.

Ordningen er overordnet set velfungerende, omend der er sket et fald i antallet af deltagere på det almene voksengymnasium, fordi der på nuværende tidspunkt kun er to–fire skoler i Reykjavik, der udbyder eftermiddags- og aftenundervisning. Dette opvejes dog af en stigning i antallet af deltagere, der benytter muligheden for fjernundervisning.

7.2.2 Universitetsbroordningen

Formålet med universitetsbroordningen (*frumgreinadeild*) er forberedelse til optagelse på universitetet. Den blev udviklet i 1960'erne og fungerede i sin oprindelige form som brobygning mellem faguddannelse inden for områderne håndværk og industri og teknologi- og ingeniøruddannelserne på universitetsniveau.

I dag er ordningen udvidet og fungerer nu som brobygning til både sociologi og jura, business og økonomi, naturvidenskab samt humanistiske uddannelser på universitetsniveau for både ufaglærte, faglærte og deltagere med studentereksamen.

Uddannelsesordningen er specifikt rettet mod voksne over 25 år og administreres i dag, som noget særligt, af Reykjaviks Universitet, Bifröst Universitet og Keilir, som tilbyder uddannelsen i samarbejde med Islands Universitet.

For at blive optaget på forløbet skal man have gennemført 70 studiepoint (islandsk udgave af ECTS-point) på ISCED 3-niveau (herunder 6 point i henholdsvis islandsk, matematik og engelsk). Det er underordnet, om disse studiepoint er erhvervet gennem studieforberevende eller erhvervs-

rettet uddannelse.⁴⁵ For ufaglærte, som endnu ikke har erhvervet disse studiepoint, er der mulighed for at tage et grundlæggende kursus på til sammen 660 undervisningstimer på et voksenuddannelsescenter. Dette kursus lægger vægt på kernefagene islandsk, engelsk, matematik, studieteknik og lignende, så deltagerne efter at have taget det grundlæggende kursus kan påbegynde selve forløbet.

Når man har opfyldt adgangskravene, er det muligt at vælge mellem ovennævnte linjer, så deltagerne på den måde kan stile mod deres ønskede universitetsuddannelse.

Alle deltagere gennemfører uanset uddannelsesmæssig baggrund det samme forløb, som svarer til sidste halvdel af studentereksamen. Forløbet svarer til et års fuldtidsstudium og resulterer ikke i en formel studentereksamen, men et tilsvarende bevis.

I perioden 2003–11 er antallet af deltagere steget fra ca. 200 til 648, og antallet, der gennemfører uddannelse under denne ordning, er efterfølgende også steget – dog i perioden 2005–10. Således viser tal fra Islands Statistik, at det samlede antal deltagere, der har afsluttet en forberedende uddannelse fra Reykjavíks Universitet, Bifröst Universitet og Keilir, er mere end fordoblet fra 91 gennemførte i 2005 til 204 i 2010. I alt har 967 gennemført forberedende uddannelse i den pågældende periode.⁴⁶

---

⁴⁵ Det skal her bemærkes, at deltagere fra erhvervsuddannelserne ikke behøver at tage svendeprøven, men kan få adgang ved gennemføre skole- og praktikdelen på den pågældende erhvervsuddannelse.

⁴⁶ Kilde: Oplysningerne er indhentet af Ministeriet for undervisning, forskning og kultur for EVA igennem Statistics Island.

Hjördis benytter universitetsbroordningen

Hjördis er 29 år og uddannet tjener. Hun valgte at gå i lære som tjener efter at have taget fire semestre i gymnasiet. Hjördis har nu fået mand og barn og synes ikke, at dette er foreneligt med at arbejde som tjener, og har derfor valgt at læse videre. Hjördis havde hørt godt om universitetsbroordningen fra flere venner, og da det var en hurtig måde at opnå adgang til højere uddannelse på, besluttede hun sig for at tilmelde sig.

Aldersgrænsen på 25 år var ikke noget problem for Hjördis, og da hun havde gennemført fire semestre i gymnasiet, havde hun også de 70 studiepoint, som kræves for at blive optaget. Havde hun ikke haft de 70 point, kunne hun have taget et grundlæggende kursus, som i løbet af seks måneder forbereder deltageren til universitetsbroordningen.

Da Hjördis søgte ind på universitetsbroordningen, blev hun indkaldt til en samtale. Dette gør uddannelsesstedet dels for at danne sig en forståelse af, hvem de enkelte deltagere er, dels for at informere dem om, hvad der forventes af dem. Derudover kan samtalen indeholde et element af realkompetencevurdering, idet ansøgere, som mangler 5-15 af de 70 studiepoint, har mulighed for at blive optaget, hvis de har stor erhvervs erfaring. Er adgangskravet nået, som det var for Hjördis, er der ikke mulighed for at få merit eller en reel realkompetencevurdering, også selv om hun fx havde meget mere end 70 studiepoint eller talte flydende engelsk.

Inden Hjördis startede, valgte hun en studielinje. Valget af studielinje har indflydelse på, hvilke studier hun kan søge ind på, når hun har afsluttet universitetsbroordningen. På hendes uddannelsessted udbydes der sociologi og jura, business og økonomi, naturvidenskab samt humaniora. Da Hjördis vil være matematiklærer, valgte hun sociologi og jura-linjen.

Hjördis er rigtig glad for undervisningen, som forstås af gymnasie- og universitetslærere. Der er et meget stramt program, og Hjördis føler, hun er nødt til at være meget organiseret og arbejde hårdt for at kunne følge med. Skolen benytter et undervisningssystem, hvor underviseren optager sin forelæsning og lægger den ud på skolens intranet. Hjördis kan så se lærerens forelæsning, når det passer hende, og hun har naturligvis mulighed for at stoppe forelæsningen for at slå noget op eller for at tage noter. Når Hjördis er til undervisning, bruges tiden på at løse opgaver og lave projekter, som normalt ville være en del af hjemmearbejdet. Nu har hun sin lærer til at vejlede sig og besvare evt. spørgsmål. Når Hjördis skal læse til eksamen, kan hun gense forelæsningerne om de emner, hun har sværest ved.

I Island er det ikke muligt at få studielån, mens man går på almindelige gymnasieuddannelser. Går man på universitetsbroordningen, er det dog muligt at få studielån under uddannelsen, medmindre man vælger at tage uddannelsen på nedsat tid over to år. Hjördis har herudover betalt en ret høj studieafgift på 450.000 ikr. (21.254 dkr.) for hele uddannelsen. Der er en del forskel på studieafgifterne både blandt de forskellige linjer og blandt de forskellige udbydere af uddannelsen. Havde Hjördis valgt en anden uddannelsesudbyder, havde hun kunnet spare en betydelig del af studieafgiften. Det er dog ikke alle udbydere, som udbyder alle uddannelseslinjer.

Styrker:

- Deltager: Det er en hurtig vej til som voksen at få adgang til højere uddannelse. Har man ikke de 70 studiepoint, kan man tage et forberedende år.
- Lærer: De svage kan få rigtig meget hjælp. Der bliver taget meget hånd om folk af vejleder og gennem gruppesamtale og -arbejde. Der er desuden mulighed for at tage studiet på nedsat tid.
- Lærer: Det, at deltagerne har betalt for uddannelsen, gør, at de er meget motiverede og kræver at få noget for pengene.
- Leder: Med en eksamen fra denne ordning er det muligt at blive optaget på alle universiteter både i Island og internationalt. (Afhængigt af uddannelsesinstitutionen, som udbyder ordningen).

Svagheder:

- Deltager: Det er et fuldtidsstudium, hvilket gør, at man er nødt til at tage studielån ved siden af. Det er svært at have et job.
- Deltager: Der er en ret høj studieafgift.
- Lærer: Det koster en del, hvilket kan afholde nogle fra at tage uddannelsen.
- Lærer: Man skal ville uddannelsen, vi har meget travlt, da vi skal igennem to års gymnasiestudium på et enkelt år.
- Leder: Det er et fast forløb, hvor meritoverførsel og realkompetencevurdering ikke er muligt.

7.2.3 Tillægsuddannelse til studentereksamen

Tillægsuddannelsen til studentereksamen (*viðbótarnám til stúdentsprófs*) blev lanceret i 2004 for at gøre det lettere for voksne med en afsluttet erhvervsuddannelse at blive optaget på en højere uddannelse.

Uddannelsesordningen er specifikt rettet mod voksne, om end alderskravet ikke er eksplicit.

Det særlige ved ordningen er, at den henvender sig specifikt til deltagere med en erhvervsrettet uddannelse. Deltagerne skal kunne dokumentere, at de har bestået alle moduler i skoledelen på en erhvervsuddannelse og har gennemført praktikdelen i en virksomhed. De behøver dog ikke at have bestået svendepøven.

Tillægsuddannelsen er et supplement til erhvervsuddannelsen, som skal sikre, at deltagerne tilnærmelsesvis opfylder kravene inden for de såkaldte kernefag.⁴⁷ Alt efter hvilken type erhvervsuddannelse deltagerne har gennemført, tager tillægsuddannelsen 1,5–2 år på fuldtid.

Tillægsuddannelsen fører til studentereksamen på erhvervsrettet linje. Antallet af personer, der gennemfører, er fordoblet i perioden 2004–10.

---

⁴⁷ Islandsk, matematik, engelsk og et valgfag (enten psykologi, sociologi, matematik, kemi eller fysik).

Således gennemførte 142 tillægsuddannelsen til studentereksamen i 2005 mod 351 personer i 2010. I alt har 1.459 personer gennemført uddannelsen under denne ordning i den pågældende periode.⁴⁸

Tillægsuddannelsen til studentereksamen er underlagt universiteternes vilje til at anerkende denne form for studentereksamen som adgangsgivende til universitetet. Det skyldes, at det ikke på forhånd er defineret, hvilken universitetsretning denne eksamen giver adgang til, hvorfor det er op til det enkelte universitet at vurdere, om man vil optage ansøgeren eller ej. På den måde kan deltagerne altså ikke være sikre på, at universitetet vil godkende denne type studentereksamen. Dette gælder særligt, hvis deltagerens tidligere fagområde ikke knytter sig direkte til den universitetsuddannelse, vedkommende stiler mod. Dette vil muligvis ændre sig i forbindelse med det øgede fokus på at skabe nogle klare kvalifikationsrammer, bl.a. i forbindelse med udviklingen af en national kvalifikationsramme. Samtidig er det værd at bemærke, at ordningen er forholdsvis ny, hvilket også kan have betydning for tendensen til manglende anerkendelse fra uddannelsesinstitutionernes side.

7.3 Erhvervsrettede ordninger

Inden for erhvervsrettet uddannelse på ISCED 3-niveau er der i Island tre ordninger målrettet voksne:

- Erhvervsuddannelse inden for håndværk og industri.
- Lærlingeordning inden for håndværk og industri.
- Fagbevis inden for social- og sundhedsuddannelserne.⁴⁹

---

⁴⁸ Kilde: Oplysningerne er indhentet af Ministeriet for undervisning, forskning og kultur for EVA igennem Statistics Island.

⁴⁹ Herudover eksisterer der en mængde kreative uddannelser på ISCED 3-niveau.

Inden for handel og kontor findes der en kort praktisk uddannelse på et-to år, som er åben for både unge og voksne. Uddannelsen er ikke kompetencegivende og er derfor ikke beskrevet i denne rapport.

7.3.1 Erhvervsuddannelse inden for håndværk og industri samt inden for maritime fag

Ordningen er et tilbud til alle aldersgrupper og henvender sig ikke direkte til voksne. Erhvervsuddannelser inden for håndværk og industri (*nám til sveinsprófs – verknámsleið*) er normeret til at tage tre-fire år afhængigt af uddannelsens art. Uddannelsestiden inden for maritime fag (*nám í skipstjórnar- og vélstjórnargreinum*) afhænger af skibenes længde og maskinkraft. For mindre skibe er uddannelsen normeret til et-to år, mens den for større skibe er normeret til tre-fem år.

Deltagere på erhvervsuddannelserne for håndværk og industri er i praktik, men over halvdelen af uddannelsen foregår på en skole. Eksempelvis er tømrere i skole 55 % af tiden og 45 % af tiden på en arbejdsplads, og elektroteknikere er i skole 85 % af tiden og 15 % af tiden på en arbejdsplads.

Det er i princippet muligt at gennemføre erhvervsuddannelserne på deltid, men i praksis kan det være vanskeligt, da der er en sammenhæng i de moduler, der udbydes, og da praktikken på arbejdspladsen kræver, at deltagerne kan arbejde fuldtid.

Deltagere, som består den afsluttende svendeprøve, modtager et svendebrev. Svendebrevet giver direkte adgang til arbejdsmarkedet og mulighed for at videreudanne sig til håndværksmester (på ISCED 4-niveau). Deltagere, som består den afsluttende fageksamen inden for maritime fag, kan, efter afsluttet praktikperiode, søge arbejdslicens, som giver adgang til arbejdsmarkedet og mulighed for at videreudanne sig. Ønsker deltagerne at tage en højere uddannelse, kan de benytte universitetsbroordningen eller tage en tillægsuddannelse til studentereksamen. I disse tilfælde er det, som tidligere anført, ikke nødvendigt at tage svendeprøven.

7.3.2 Lærlingeordningen inden for håndværk og industri

Lærlingeordningen inden for håndværk og industri (*nám til sveinsprófs – sammingsbundið iðnnám*) er normeret til at tage tre–fire år afhængigt af uddannelsens art. Ordningen er et tilbud til alle aldersgrupper og henvender sig ikke direkte til voksne.

Lærlinge er modsat deltagere på erhvervsuddannelserne over halvdelen af tiden under oplæring i virksomhed, og eksempelvis er en lærling til kok 30 % i skole og 70 % på en arbejdsplads og en maler 45 % i skole og 55 % på en arbejdsplads. Pga. de lange perioder på en arbejdsplads er det ligesom ved erhvervsuddannelserne i praksis svært at tage uddannelsen på deltid.

Lærlingeordningen afsluttes med en svendeprøve, som giver samme muligheder for at læse videre som erhvervsuddannelserne.

Ifølge gennemførte interview har praktikkens længde på henholdsvis lærlingeordningen og den skolebaserede tilgang betydning for deltagerens videre forløb. Begge tilgange er generelt set velfungerende, men det tyder på, at de, der afslutter den skolebaserede tilgang og altså har den korteste oplæring i en virksomhed, ikke står nær så stærkt på arbejdsmarkedet som dem, der har været lærlinge. Modsat er deltagerne på den skolebaserede model blevet mere skolevante, hvorfor denne model skaber en nemmere vej til videreuddannelse på ISCED 4- og ISCED 5-niveau.

7.3.3 Fagbevis inden for social- og sundhedsuddannelserne

Social- og sundhedsuddannelserne (*starfsnám í heilbrigðis- og félagsgreinum*) henvender sig til både unge og voksne. Afhængigt af uddannelse er studiet normeret til tre–fire år.

Når uddannelserne er gennemført, modtager deltagerne et bevis for, at de har afsluttet en faguddannelse, og hver enkelt faggruppe får en titel som fx social- og sundhedsassistent (*sjúkraliði*), apotekstekniker (*lyfjatæknir*), tandtekniker (*tanntæknir*) eller fodterapeut (*fótaaðgerðafræðingur*) etc.

På uddannelser under denne ordning skal deltagerne i praktik to gange. Første gang er under vejledning af en såkaldt praksislærer, mens del-

tagerne i den anden praktikperiode skal arbejde mere selvstændigt. Praktikperiodens længde varierer fra uddannelse til uddannelse. Fx er de kommende social- og sundhedsassistenter på skolen 74 % af studietiden og på en arbejdsplads 26 % af tiden, og uddannelsen er normeret til 120 point og tre år.

Generelt er ordningen ikke rettet mod videreuddannelse, men nogle uddannelser under ordningen giver adgang til uddannelse på ISCED 4-niveau. Ønsker deltagerne at tage en højere uddannelse, kan de gøre brug af universitetsbroordningen eller tillægsuddannelsen til studentereksamen.

7.3.4 Brobygning inden for social- og sundhedsuddannelserne

Under social- og sundhedsuddannelserne findes et tiltag, som henvender sig specifikt til voksne, det såkaldte brobygningstiltag (*brúarleið*). Tiltaget blev indført i 2003 og startede som en brobygningsuddannelse for social- og sundhedshjælpere. Senere er en række brobygningstiltag gennemført.

Alderskravet er 22–25 år, og det kræves, at man har tre–fem års erhvervs erfaring i den branche, man ønsker at uddanne sig inden for, og at man har gennemført et antal erhvervsorienterede fagkurser. Brobygningstiltagene er særlige varianter af de enkelte social- og sundhedsuddannelser, og ved gennemførelse bliver deltagerne faglærte. Uddannelse inden for dette tiltag medfører således samme kompetenceniveau som for de ordinære social- og sundhedsuddannelser. Men modsat den ordinære uddannelse, der er normeret til 120 point, skal deltagere på brobygningstiltaget kun tage 83 point.⁵⁰

På alle brobygningstiltag tages der altså hensyn til deltagerens erhvervs erfaring. Uddannelser under dette tiltag består i høj grad af fagteoretisk uddannelse på en skole eller et læringscenter for voksne uden un-

---

⁵⁰ Flere uddannelser under brobygningstiltaget er ikke kompetencegivende. Det er således kun social- og sundhedsassistenterne, som modtager et bevis for deres uddannelse.

dervisning i almenfag som fx islandsk, fremmedsprog etc. Uddannelsesudbyderen planlægger selv sine tilbud med udgangspunkt i de officielle læreplaner for den pågældende uddannelse. På brobygningen for social- og sundhedsassistenter var det i udgangspunktet ikke meningen, at deltagerne skulle i praktik under deres uddannelsesforløb, men erfaringen har vist, at det er nødvendigt, at deltagerne kommer i praktik, for på den måde at sikre, at de får et alsidigt indblik i branchen.

Brobygningstiltaget organiseres som regel i hold eller klasser, som deltagerne følger igennem studietiden. Deltagerne gennemfører oftest brobygningen som deltidsstudium ved siden af deres arbejde.

Social- og sundhedsuddannelserne er ifølge en repræsentant fra ministeriet meget velfungerende, og særligt uddannelsen som social- og sundhedsassistent er populær. Der er i gennemsnit 500 deltagere per år i alle aldersgrupper, og hvert år dimitterer omkring 100 . Flere faktorer er årsag til uddannelsens popularitet: dels en stabil efterspørgsel i samfundet, dels en stærk fagforening samt gode efteruddannelsesmuligheder, dels det faktum, at et fåtal af erhvervsrettede uddannelser henvender sig direkte til kvinder. Brobygningen på social- og sundhedsuddannelserne er ligeledes velfungerende, hvilket først og fremmest skyldes, at kvinder, der ikke kan finde sig til rette i det almene uddannelsessystem, får en mulighed for at blive faglærte. Her skal det bemærkes, at selv om der endnu ikke er tale om en direkte realkompetencevurdering på brobygningstiltaget, tyder det på, at det næste skridt er, at brobygningstiltag erstattes af en reel realkompetencevurdering.

7.4 Realkompetencevurdering

Retten til realkompetencevurdering blev lovfæstet i 2008 med lov om ungdomsuddannelserne og nærmere uddybet i lov om voksenuddannelsen fra 2010 og efterfølgende reglementer, hvor også vejledning understreges. Her skelnes ikke mellem studieforberevende ordninger og erhvervsrettede ordninger, og alle voksne med begrænset formel uddannel-

se, som vælger at følge en voksenuddannelse, har ret til at blive realkompetencevurderet.

Realkompetencevurdering er i stigende grad et element i ordninger, som fører frem til et svendebrev. Det skyldes, at realkompetencevurderinger har været et fokusområde i Island de seneste ti år og i stigende grad er det.

Tal fra Arbejdslivets Uddannelsescenter viser, at 1.164 personer har modtaget en realkompetencevurdering på erhvervsrettet uddannelse i perioden 2007 – medio 2012. Hvor stor en del af uddannelsen, der blev vurderet, varierer dog.⁵¹

Realkompetencevurdering eller anden form for merit er ikke muligt på social- og sundhedsuddannelserne, bortset fra brobygningstiltaget, hvor man i begrænset omfang har forsøgt sig med realkompetencevurderinger. Indtil videre er 75 personer blevet realkompetencevurderet på uddannelsen til pædagogisk assistent.

7.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Der er ikke nogen formel grænse for, hvor mange uddannelser på ISCED 3-niveau voksne kan tage. Alle deltagere skal dog betale en registreringsafgift, og derudover kan skolerne opkræve tillægsafgift for materialeomkostninger. Sidstnævnte er op til den enkelte skole.

Det blev i 2011 muligt for unge arbejdsløse at tage et semester på ISCED 3-niveau eller universitetsniveau og samtidig bibeholde arbejdsløshedsunderstøttelsen.⁵² Ellers er godtgørelsesmulighederne begrænsede for voksne under ISCED 3-uddannelse. Deltagere på studieforberevende uddannelse modtager ikke nogen form for godtgørelse under deres uddannelse og har heller ikke mulighed for at optage studielån. Dog kan

---

⁵¹ Kilde: Ministeriet for undervisning, forskning og kultur.

⁵² Kilde: CEDEPOF 2011.

fuldtidsstuderende på universitetsbroordningen ansøge om studielån i to eller tre semestre.

Deltagere i erhvervsrettet uddannelse i kompetencegivende fag inden for håndværk og industri modtager løn i praktiktiden i forhold til tariffa-
talen for det pågældende fag. Desuden kan alle deltagere på godkendte⁵³
erhvervsrettede uddannelser søge studielån fra statens lånekasse, efter at
de har afsluttet de to første semestre af uddannelsen.⁵⁴ I 2012 var satsen
632.700 ikr. per semester (29.882 dkr.) og et mindre beløb til køb af bøger.
Det samme gør sig gældende for deltagere på social- og sundhedsud-
dannelserne. Desuden modtager deltagere på social- og sundhedsuddan-
nelserne generelt ikke løn på den første del og i visse tilfælde heller ikke
på den sidste del af uddannelsen.

Med stiftelsen af fonden Vinnustaðanámssjóður i 2011, som er en form
for arbejdsgivernes elevrefusion, blev det muligt at betale mindre honora-
rer til virksomheder og institutioner, der har lærlinge eller praktikanter.
Det er virksomheden, der skal søge om støtte, og forudsætningen for at
søge er, at der foreligger en lærekontrakt, og at oplæringen er i overens-
stemmelse med den officielle læreplan for faget. Virksomhederne kan
maksimalt modtage 20.000 ikr. (945 dkr.) per deltager per uge. Virksom-
hederne kan søge flere gange, men dog maksimalt for 24 uger ad gangen.
Der er altså mulighed for, at virksomheden kan få bidrag under hele prak-
tikperioden. Der er foreløbig fastsat et totalbeløb på 150 mio. ikr. (lidt
over 7 mio. dkr.), men da flere og flere virksomheder søger, falder det
ugentlige beløb, som virksomhederne kan modtage.

Derudover modtager praktikvirksomheder på social- og sundhedsud-
dannelserne en økonomisk godtgørelse fra staten i deltagerens første
praktikperiode. Det sker i form af et mindre beløb, som uddeles af den
pågældende institution eller skole til den praktiklærer eller instruktør,
som har ansvar for deltageren i praktikperioden. Vedkommende skal sør-

---

⁵³ Dvs. uddannelse, som følger en læseplan, som ministeriet har godkendt.

⁵⁴ For 2012 var det 632.700 ikr. per semester i Island (ca. 30.000 dkr.) og 24.000 ikr. for køb af bøger. Tal fra Ministeriet for undervisning, forskning og kultur.

ge for, at deltageren dokumenterer sine praktiske erfaringer og udfylder logbog etc., give deltageren feedback og rapportere sin vurdering af deltageren til skolen. I sidste del af praktikperioden, hvor deltagerne oftest får løn, kan virksomhederne søge refusion.

7.6 Voksnes brug af ordninger

I dette afsnit fremlægges aktiviteten inden for de forskellige ordninger på baggrund af tilgængelige data. Data er fordelt på køn og alder og dækker en treårig periode.

I tabel 19 ser vi på antallet af deltagere på ISCED 3-niveau i perioden 2009–11, fordelt på alder og køn. Som det fremgår, er størstedelen af deltagerne i alderen 18–25 år, og vi ser, at der inden for denne aldersgruppe er sket en stigning på 438 deltagere i den pågældende periode. For de 26–49-årige er antallet af deltagere forholdsvis stabilt, om end der sker et mindre fald i perioden 2009–10, mens antallet af deltagere over 50 år går fra 538 til 476 i perioden 2009–11.

Antal deltagere i alt på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn

		2011	2010	2009
18–25 år	Total	13.185	12.412	12.747
	Mænd	52 %	52 %	50 %
	Kvinder	48 %	48 %	50 %
26–49 år	Total	4018	3606	4104
	Mænd	43 %	43 %	41 %
	Kvinder	57 %	57 %	59 %
≥ 50 år	Total	476	470	538
	Mænd	28 %	27 %	28 %
	Kvinder	72 %	73 %	72 %
Total	Total	17.679	16.488	17.389
	Mænd	49 %	49 %	47 %
	Kvinder	51 %	51 %	53 %

Kilde: Statistics Island.

Af tabel 20 fremgår antallet af personer, der har gennemført uddannelse på ISCED 3-niveau i perioden 2007–10. Som det fremgår, er der generelt sket en lille stigning i antallet, der gennemfører en uddannelse på ISCED3-niveau, i den pågældende periode. Ser man på hele perioden, er tendensen dog aftagende for de 25–29-årige, hvor der sker et fald fra 669 personer i 2007/08 til 627 i 2009/10. Samme tendens gør sig gældende for personer over 40 år, hvor tendensen dog er mere markant, idet der er sket et fald fra 530 til 405 personer i løbet af perioden.

Antal, der gennemfører uddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn

		2009/10	2008/09	2007/08
< 19 år	Total	837	739	789
	Mænd	49 %	48 %	50 %
	Kvinder	51 %	52 %	50 %
20–21 år	Total	2.527	2.409	2.307
	Mænd	43 %	45 %	46 %
	Kvinder	57 %	55 %	54 %
22–24 år	Total	880	793	761
	Mænd	52 %	56 %	53 %
	Kvinder	48 %	44 %	47 %
25–29 år	Total	627	708	669
	Mænd	54 %	55 %	56 %
	Kvinder	46 %	45 %	44 %
30–34 år	Total	328	319	294
	Mænd	52 %	53 %	48 %
	Kvinder	48 %	47 %	52 %
35–39 år	Total	191	215	189
	Mænd	45 %	38 %	43 %
	Kvinder	55 %	62 %	57 %
≥40 år	Total	405	502	530
	Mænd	32 %	31 %	25 %
	Kvinder	68 %	69 %	75 %
Total	Total	5.795	5.685	5.539
	Mænd	46 %	47 %	47 %
	Kvinder	54 %	53 %	53 %

Kilde: Statistics Island.

7.6.1 Studieforberevende uddannelsesordning på ISCED 3-niveau

Af tabel 21 fremgår antallet af personer, der har gennemført en studieforberevende studentereksamen (*matriculation general*) i perioden 2007–10. Som vist er der overordnet en støt stigning i antallet af gennemførte studieforberevende studentereksamener for personer under 25 år. Tendensen er den modsatte for personer over 25 år, hvor vi ser, at antallet af gennemførte studieforberevende studentereksamener er aftagende.

Antal der gennemfører Matriculation general fordelt på alder og køn

		2009/10	2008/09	2007/08
≤ 19 år	Total	184	160	142
	Mænd	31 %	33 %	32 %
	Kvinder	69 %	68 %	68 %
20–21 år	Total	1.990	1.888	1.851
	Mænd	41 %	41 %	42 %
	Kvinder	59 %	59 %	58 %
22–24 år	Total	270	256	232
	Mænd	44 %	40 %	41 %
	Kvinder	56 %	60 %	59 %
25–29 år	Total	87	108	101
	Mænd	36 %	40 %	34 %
	Kvinder	64 %	60 %	66 %
30–34 år	Total	24	27	36
	Mænd	29 %	48 %	25 %
	Kvinder	71 %	52 %	75 %
35–39 år	Total	6	24	25
	Mænd	33 %	29 %	28 %
	Kvinder	67 %	71 %	72 %
> 40 år	Total	26	33	33
	Mænd	8 %	21 %	15 %
	Kvinder	92 %	79 %	85 %
Total	Total	2.587	2.496	2.420
	Mænd	40 %	40 %	40 %
	Kvinder	60 %	60 %	60 %

Kilde: Statistics Island.

Note: Der er ikke taget højde for deltagere, der har gennemført flere eksamener.

I tabel 22 ser vi på antallet af personer, der har gennemført en erhvervsbaseret studentereksamen (*matriculation vocational*), altså studentereksamensuddannelser, som baserer sig på en erhvervsuddannelse eller lignende. Dette omfatter universitetsbroordningen og til-

lægsuddannelsen til studentereksamen. Det fremgår af tabellen, at der er sket en stigning i antallet af personer over 25 år, der gennemfører en erhvervsrettet studentereksamen.

Antal, der gennemfører erhvervsbaseret studentereksamen, fordelt på alder og køn

		2009/10	2008/09	2007/08
≤ 19 år	Total	5	5	6
	Mænd	40 %	0 %	0 %
	Kvinder	60 %	100 %	100 %
20–21 år	Total	151	133	100
	Mænd	42 %	41 %	37 %
	Kvinder	58 %	59 %	63 %
22–24 år	Total	148	106	78
	Mænd	61 %	63 %	60 %
	Kvinder	39 %	37 %	40 %
25–29 år	Total	125	124	92
	Mænd	62 %	48 %	53 %
	Kvinder	38 %	52 %	47 %
30–34 år	Total	78	77	56
	Mænd	51 %	45 %	23 %
	Kvinder	49 %	55 %	77 %
35–39 år	Total	41	40	25
	Mænd	41 %	25 %	32 %
	Kvinder	59 %	75 %	68 %
> 40 år	Total	49	57	47
	Mænd	27 %	25 %	30 %
	Kvinder	73 %	75 %	70 %
Total	Total	597	542	404
	Mænd	51 %	44 %	42 %
	Kvinder	49 %	56 %	58 %

Kilde: Statistics Island.

Note: Der er ikke taget højde for deltagere, der har gennemført flere eksamener.

7.6.2 Erhvervsrettet uddannelsesordning på ISCED-niveau

Tabel 23 viser fordelingen på antal, der gennemfører erhvervsrettet uddannelse på ISCED 3-niveau fordelt på køn og alder fra 2007 til 2010. Overordnet set er antallet, der gennemfører en erhvervsrettet eksamen, forholdsvis stabilt i den pågældende periode. Ser man nærmere på tallene, finder man dog, at der for personer under 19 år, på 25–29 år samt over 40

år er sket et fald i antallet, der gennemfører en erhvervsrettet uddannelse. For de resterende aldersgrupper er der modsat sket en stigning.

Antal, der gennemfører erhvervsrettet eksamen, fordelt på alder og køn

		2009/10	2008/09	2007/08
≤ 19 år	Total	499	428	514
	Mænd	53 %	56 %	58 %
	Kvinder	47 %	44 %	42 %
20–21 år	Total	610	607	533
	Mænd	58 %	62 %	68 %
	Kvinder	42 %	38 %	32 %
22–24 år	Total	648	600	582
	Mænd	59 %	69 %	61 %
	Kvinder	41 %	31 %	39 %
25–29 år	Total	549	634	636
	Mænd	61 %	66 %	64 %
	Kvinder	39 %	34 %	36 %
30–34 år	Total	296	272	244
	Mænd	60 %	61 %	64 %
	Kvinder	40 %	39 %	36 %
35–39 år	Total	175	181	169
	Mænd	51 %	50 %	53 %
	Kvinder	49 %	50 %	47 %
> 40 år	Total	380	448	494
	Mænd	41 %	39 %	30 %
	Kvinder	59 %	61 %	70 %
Total	Total	3157	3170	3172
	Mænd	56 %	59 %	57 %
	Kvinder	44 %	41 %	43 %

Kilde: Statistics Island.

Note: Erhvervsrettet uddannelse dækker over følgende eksamener eller certifikater: vocational basic examination, certified trade basic examination, diploma of competence, vocational certificate, certified trade, school certificate og journeyman's examination.

7.6.3 Antal deltagere på social- og sundhedsuddannelser på ISCED 3-niveau

Som det fremgår af tabel 24, er der for social- og sundhedsuddannelserne sket et fald i antallet af deltagere i perioden 2009–11. Denne tendens gælder for alle aldersgrupper, men ser man nærmere på kønsfordelingen, tegner der sig et billede af, at der særligt er sket et fald i antallet af kvindelige deltagere.

Antal deltagere i alt på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn

		2011	2010	2009
18–25 år	Total	304	303	332
	Mænd	7 %	6 %	8 %
	Kvinder	93 %	94 %	92 %
26–49 år	Total	445	471	511
	Mænd	7 %	7 %	9 %
	Kvinder	93 %	93 %	91 %
> 50 år	Total	95	118	114
	Mænd	6 %	4 %	8 %
	Kvinder	94 %	96 %	92 %
Total	Total	844	892	957
	Mænd	7 %	6 %	8 %
	Kvinder	93 %	94 %	92 %

Kilde: Statistics Island.

Dog er mindre udsving i antallet af deltagere normalt, da fx social- og sundhedsuddannelserne, som er det største område inden for feltet, ikke udbydes regelmæssigt på alle skoler. Desuden har ministeriet pga. den økonomiske krise prioriteret uddannelse af de 16–18-årige, hvilket ligeledes kan være en del af forklaringen.

7.7 Politiske diskussioner

I 1992 vedtog Island lov om oplæring i arbejdslivet, og samme år vedtog man også lov om generel voksenuddannelse. I 2010 vedtog Island imidlertid den første lov om voksenuddannelse, som sigter direkte mod at opkvalificere kortuddannede, og et centralt punkt i Islands 2020-målsætning er at reducere antallet af personer på det islandske arbejdsmarked, der ikke har formel eksamen på ISCED 3-niveau, fra de nuværende 30 % til 10 %.

Dette har affødt en række initiativer på voksenuddannelsesområdet, som overordnet set indbefatter en forbedring af de eksisterende ordninger, etablering af nye uddannelser samt et fokus på at vejlede og oplyse bedre om mulighederne for et kompetenceløft. Heriblandt kan nævnes følgende:

- Kvalitetssikring af krav til læseplanen på linjer for voksenuddannelse.
- Udarbejdelse af nye uddannelseslinjer på ISCED 3-niveau til voksne.
- Definerings af de kvalifikationer, deltagere på uddannelser på voksenuddannelsescentre etc. har, så højere uddannelser lettere kan godkende uddannelsesbeviser herfra.
- Intensivering af realkompetencevurderinger, herunder rådgivningstjenesten for voksne.

Førstnævnte betyder bl.a., at voksenuddannelse skal defineres i henhold til den nationale kvalifikationsramme, IS-QF, der kan sammenlignes med den europæiske kvalifikationsramme, EQF, og at der er fokus på den pågældendes kundskaber, færdigheder og kompetencer, uafhængigt af hvordan han eller hun tilegner sig dem, eller hvor lang tid det tager. I den islandske uddannelsesdebat er det dog særligt de to sidstnævnte punkter, der fylder meget.

Det skærpede fokus på realkompetencevurdering i det islandske uddannelsessystem blev for alvor slået fast med åbningen af centret Education and Training Service Centre (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins), også kaldet Arbejdslivets Uddannelsescenter, som har til opgave at sætte fokus på realkompetencevurderinger i samarbejde med Ministeriet for undervisning, forskning og kultur.⁵⁵ Dette har sammen med det skærpede fokus medført, at flere får foretaget en realkompetencevurdering, og at der er blevet gennemført en række nye tiltag. I forbindelse med Islands ansøgning om optagelse i EU i 2009 fik Arbejdslivets Uddannelsescenter desuden et stort stipendium i 2012, det såkaldte IPA (Instrument for Pre-accession Assistance), til at udvikle og forbedre vilkårene for realkompetencevurderinger.⁵⁶ Centret har allerede søsat et projekt, der har til formål

---

⁵⁵ Kilde: <http://www.frae.is/english/education-and-training-service-centre/>

⁵⁶ Siden 2002 har Island haft et Education and Training Service Centre, som siden 2010 har ligget under The Icelandic Confederation of Labour (ASI), Confederation of Icelandic Employers (SA), Federation of State and Municipal Employees, The Association of Local Authorities in Iceland og Finansministeriet. Centret har til formål at fungere som et bindeled mellem centrale aktører for voksenuddannelse og er-

at vurdere, hvilke af de eksisterende uddannelser på ISCED 3-niveau der skal tilbyde realkompetencevurdering. Projektet sigter mod 40 uddannelser, hvor realkompetencevurderingen skal forholdes til læseplanens krav. Derudover vil man analysere og lave kriterier for de erhverv, som ikke har nogen formel uddannelse i dag, for dermed at kunne realkompetencevurdere i forhold til erhvervenes krav.

Regeringen erklærede i 2001, at den ville samarbejde med erhvervslivet om at reorganisere erhvervsrettet uddannelse på arbejdsmarkedet. Det har ifølge en repræsentant for foreningen for ungdomsskolelærere betydet, at regeringen de seneste ca. 15 år har forsøgt at udbygge voksenuddannelsessystemet gennem tilførsel af midler via overenskomsterne. Arbejdsmarkedets parter har derfor de seneste år fået en vigtigere større rolle, når det gælder uddannelse af voksne, bl.a. i form af det førnævnte Arbejdslivets Uddannelsescenter, som ejes af en række fagforeninger. Denne udvikling har fagforeningen for ungdomsskolelærere kritiseret, bl.a. fordi de fagforeningsejede uddannelsescentre fungerer under en anden lovgivning, hvor der fx ikke er fastsat krav til undervisernes uddannelse. Derudover har det skabt en konkurrencesituation mellem de statslige daggymnasier, som ofte også har aftenundervisning, og de fagforeningsejede voksenuddannelsescentre, som har vanskeliggjort samarbejdet mellem uddannelserne og dermed deltagerens muligheder for at skifte imellem uddannelsesudbydere.

Behovet for en kvalifikationsramme skal ses i lyset af det overordnede problem i Island, at der er mange ikkekompetencegivende uddannelser og dermed mange fagområder, som ikke har tradition for og ikke ser behovet for, at medarbejderne har en kompetencegivende uddannelse. Det medfører, at hverken eksisterende eller kommende medarbejdere har et incitament til at tage en kompetencegivende uddannelse, når kompetencerne kan opnås hurtigere, lettere og betalt på en arbejdsplads. Denne problematik ser man bl.a. med hensyn til uddannelser inden for handel og kontor.

---

hvervsuddannelse. Målgruppen er personer, som ikke er faglærte eller ikke har taget en studentereksamen (upper secondary level of education). Desuden er der fokus på at samarbejde med Ministeriet for undervisning, forskning og kultur om realkompetencevurderinger.

8. ISCED 3-ordninger for voksne i Grønland

I dette kapitel beskrives ISCED 3-ordninger for voksne i Grønland, relevante diskussioner og politiske initiativer vedrørende ordningerne samt omfanget af voksnes brug af ordningerne.⁵⁷

8.1 Uddannelsessystemet i Grønland

Grønlands Selvstyre, mere specifikt Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde, har det overordnede ansvar for alle uddannelser i Grønland. Selvstyret administrerer studieforberedende uddannelser, erhvervsuddannelser og højere uddannelse, mens kommunerne driver børnehaver og folkeskoler.

Grønland har store uddannelsesmæssige udfordringer. I 2010 havde kun 20,9 % af befolkningen over 16 år en uddannelse på ISCED 3-niveau,⁵⁸ og der er derfor i høj grad brug for, at den voksne befolkning uddanner sig. Det er dog svært at oprette uddannelser specifikt målrettet voksne pga. det lille deltagerantal. Derfor er der også et begrænset udbud af uddannelser på ISCED 3-niveau, som er målrettet voksne.

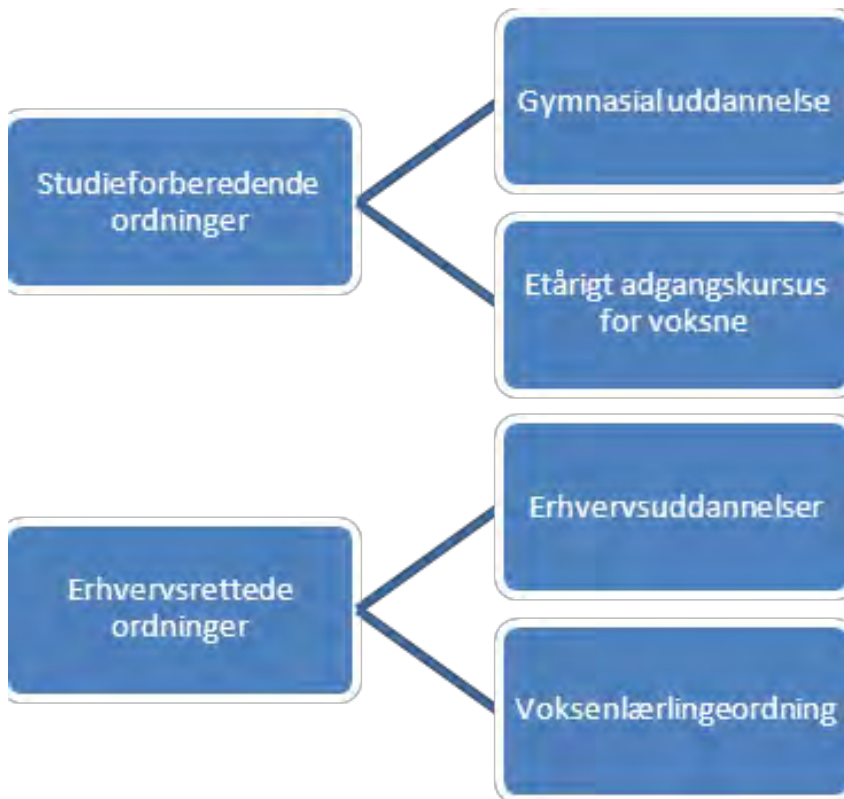
---

⁵⁷ Kilder til dette kapitel: www.sunngu.gl, www.udiverden.dk, interview med Jesper V. Nielsen, AC-fuldmægtig, Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde, interview med Trine Søgaard, AC-fuldmægtig i Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked, korrespondance med William Pedersen, AC-fuldmægtig i Departementet for Uddannelse og Forskning.

⁵⁸ *Kompetencegivende uddannelser 2010*, Grønlands Statistik.

Grønland har to studieforberedende ordninger og to erhvervsrettede ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne deltagere:

Figur 20 – Oversigt over ordninger i Grønland

8.2 Studieforberedende ordninger

Grønland har to studieforberedende ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne:

- Gymnasiale uddannelser.
- Etårigt adgangskursus for voksne.

8.2.1 *Gymnasiale uddannelser*

De gymnasiale uddannelser sigter mod studentereksamen, som giver adgang til videre uddannelse inden for det studieforberedende uddannelsesområde. Ordningen er åben for alle, men den henvender sig primært til de unge. Det er muligt at melde sig til eksamen som selvstuderende eller tage flere enkeltfag, der tilrettelægges som deltidsstudium. Det er muligt at søge om optagelse enten med henvisning til retskravet på uddannelse, via dispensation eller via optagelsesprøve, som har ligheder med en realkompetencevurdering. Der er også mulighed for merit. Med studentereksamen er det muligt at blive optaget på en højere uddannelse i Grønland, Danmark eller udlandet.

De gymnasiale uddannelse tager tre år og er opbygget af et grundforløb og et studieretningsforløb. Grundforløbet tager et halvt år og består af en fagpakke, der er ens for alle deltagere. Det efterfølgende forløb tager to et halvt år og er opdelt i otte forskellige retninger: handel og økonomi, teknisk naturvidenskab, naturvidenskab, sprog og humaniora, almen, sundhedsvidenskab, samfundsvidenskab og kreativ.

De enkelte gymnasier udbyder ikke alle studieføløb, så deltagerne kan vælge at søge ind på et gymnasium i en anden kommune, hvis de ønsker et specifikt studieføløb. Der kan udbydes flere toninger af samme studieretning, fx udbydes tre teknisk naturvidenskabelige retninger i Sisimiut: byggeri og energi, geologi og råstoffer samt natur og miljø.

8.2.2 *Etårigt adgangskursus for voksne*

Voksne kan søge ind på det etårige adgangskursus for voksne, en studieforberedende ordning, som har kørt som pilotprojekt.⁵⁹ Det etårige forløb er på mange måder et mere tilgængeligt tilbud for voksne end de gymnasiale uddannelser, da det kan gennemføres på kun ét år frem for tre. Adgangskurset indeholder en pakke bestående af syv gymnasiale fag på forskellige niveauer og adskiller sig derfor fra de mere omfattende treårige gymnasiale uddannelser, der leder frem til studentereksamen.

Ligesom de gymnasiale uddannelser er etårigt adgangskursus for voksne en skolebaseret ordning, men den giver kun adgang til et begrænset antal mellemlange højere uddannelser i Grønland og er ikke i sig selv adgangsgivende til højere uddannelser i øvrigt. En anden forskel mellem de to ordninger er, at det etårige adgangskursus er specifikt målrettet voksne. Ud over krav om et vist fagligt niveau er der derfor et krav om en minimumsalder på 23 år og et krav om mindst tre års erhvervserfaring på fuld tid. Kurset er ikke yderligere målrettet specifikke målgrupper som fx minoritetssproglige eller ledige.

Ordningen er en skolebaseret heltidsuddannelse. Som ved de gymnasiale uddannelser er der mulighed for at søge dispensation, men man har ikke krav på optagelse. Deltageren tildeles bevis for de enkelte beståede fag en slags enkeltfagsbeviser. Efter afsluttet uddannelse har deltageren adgang til en række nærmere definerede mellemlange højere uddannelser på bestemte institutioner i Grønland. Derudover giver uddannelsen adgang til på nogle højere uddannelser at søge om optagelse på baggrund af en individuel vurdering eller en optagelsesprøve. Det etårige adgangskursus for voksne er adgangsgivende til følgende mellemlange højere uddannelser:

---

⁵⁹ Etårigt adgangskursus er ved at blive evalueret, og særskilte regler for ordningen er under udarbejdelse.

- Socialpædagog.
- Socialrådgiver.
- Sygeplejerske.
- Lærer.
- Journalist.
- Akademimerkonom.

Dimittender er efter endt gennemførelse af det etårige adgangskursus for voksne at finde på mange forskellige uddannelser, somme tider også i Danmark. Dimittender bliver oftest lærere, socialrådgivere eller sundhedspersonel.

Det etårige adgangskursus for voksne er på mange måder et mere tilgængeligt tilbud for voksne, der muligvis har stiftet familie, fordi husholdningen ikke skal klares på uddannelsesstøtte i mere end et år, og evt. børn og evt. ægtefælle ikke skal flytte til uddannelsesbyen i længere tid. Den største styrke ved ordningen er, at en befolkningsgruppe, der ikke tidligere ville have taget en uddannelse, nu har mulighed for at gøre det – og gør det.

8.3 Erhvervsrettede ordninger

Grønland har to erhvervsrettede ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne:

- Erhvervsuddannelser.
- Voksenlærlingeordningen.

8.3.1 Erhvervsuddannelser

Erhvervsuddannelserne giver erhvervskompetence, og i mange tilfælde giver de også mulighed for videreuddannelse. De er ligesom den gymnasiale uddannelse ikke specifikt målrettet voksne. Alle kan tage uddannelserne, herunder voksne, men de henvender sig primært til unge.

De grønlandske erhvervsuddannelser minder i struktur og indhold om de danske. Der er i alt 88 uddannelsesprogrammer, hvoraf 42 udelukkende foregår i Grønland, mens 46 har nogle eller alle skoleperioder i Danmark.⁶⁰ En række af uddannelsesprogrammerne inden for fiskeri, søfart og fåreavl er specielle for Grønland.

Erhvervsuddannelserne er heltidsuddannelser, der varierer i længden, typisk to–fem år, og veksler mellem skole og praktik. Omkring halvdelen af undervisningen foregår på skolen, mens den anden halvdel foregår på arbejdspladsen. For at kunne begynde på uddannelsen skal den voksne som hovedregel have indgået en kontrakt med en praktikplads. Efter endt uddannelse får deltageren et svendebrev.

8.3.2 Voksenlærlingeordning

Ligesom erhvervsuddannelsesordningen er denne ordning erhvervsrettet. Ligeledes åbner ordningen i mange tilfælde op for videre uddannelse. Ordningen er målrettet voksne, der er fyldt 30 år og har relevant erhvervs erfaring svarende til mindst tre års fuldtidsbeskæftigelse eller anden erhvervs erfaring svarende til mindst fire års fuldtidsbeskæftigelse. Ordningen er ikke yderligere målrettet specifikke målgrupper som fx minoritetssproglige eller ledige.

De pågældende fagområder fastlægger uddannelsens struktur og varighed, så en voksenlærling opnår samme faglige niveau som en ungdomslærling. Uddannelsen indledes normalt i praktikvirksomheden, hvorefter de veksles mellem skole og virksomhed. Lærlingen får et svendebrev efter endt uddannelse.

---

⁶⁰ Grønlandere er danske statsborgere og har mulighed for at søge optagelse på alle erhvervsuddannelser i Danmark.

8.4 Realkompetencevurdering

I øjeblikket gennemføres der et pilotprojekt med realkompetencevurdering i Grønland. Projektet begyndte i 2010 og er stadig i startfasen. Det har indtil videre kun dækket nogle få erhvervssektorer og været begrænset til de tre byer i Sydkommunen. Udvalgte uddannelsesinstitutioner har været involveret i projektet: Levnedsmiddelskolen i Narsaq, Handelsskolen i Qaqortoq, Bygge- og Anlægsskolen i Sisimiut samt Råstofskolen i Sisimiut. Det er planen, at projektet skal implementeres i alle erhvervssektorer og i resten af Grønland i 2013.

Planen er, at realkompetencevurderingerne rettes mod ufaglærte med henblik på, at de kan blive optaget på en erhvervsuddannelse. De studieforberedende uddannelser er ikke i betragtning i denne forbindelse. Formålet med realkompetencevurderingerne er at give personer, der ikke lever op til de formelle optagelseskrav, mulighed for en individuel vurdering af, om de alligevel vil kunne gennemføre uddannelsen. Det er ikke realistisk, at en realkompetencevurdering vil føre til uddannelsesforløb, der er designet til den enkelte, hvor forløbet forkortes fra fx fire til to år, fordi holdene i forvejen er så små i Grønland. Mere realistisk er det, at en person, der har arbejdet som ufaglært, fx tømrer eller murer, følger det ordinære forløb, men kan springe over nogle af uddannelsens skole- eller praktikforløb.

Realkompetencevurderingen vil blive organiseret som en todelt proces pga. de store geografiske afstande i Grønland. Da mange uddannelser kun udbydes på én uddannelsesinstitution i landet, kan det være en meget bekostelig affære, hvis personen skal rejse frem og tilbage for at få foretaget realkompetencevurderingen på institutionen. Derfor er processen delt op i en lokal afklaring og dernæst en vurdering på uddannelsesinstitutionen. I første omgang står det lokale arbejdsmarkedskontor eller vejlednings- og introduktionscenter (Piareersarfiit) for en afklaring, der består i at indsamle information om personens uddannelse og erhvervs erfaring samt interviewe vedkommende. Derefter indsendes dokumentationen til uddannelsesinstitutionen, hvor en faglærer på baggrund af afklaringen

foretager en vurdering af, om vedkommende kan optages på den pågældende erhvervsuddannelse.

Umiddelbart er faglærerne godt klædt på til at foretage vurderingerne, fordi de allerede foretager vurderinger af enkelte personer, der ikke lever op til de formelle adgangskrav. Indtil videre har potentielle deltagere dog været mest interesseret i at få foretaget de lokale afklaringer af deres kompetencer, fordi de ønsker at søge arbejde, og ikke, fordi de har noget større ønske om at starte på en uddannelse. Planen er imidlertid, at der også skal foretages realkompetencevurderinger i 2013.

Når realkompetencevurdering bliver implementeret, har Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked planer om at gennemføre en oplysningskampagne for at fremme bevidstheden om den nye mulighed. I forbindelse med besøg på brancheskoler, i kommuner eller på arbejdsmarkedskontorer vil departementet arrangere gå hjem-møder for virksomhedsledere for at oplyse om muligheden for realkompetencevurdering, ligesom det vil afholde borgermøder om aftenen. Der er også blevet udarbejdet informationsmateriale, der skal være tilgængeligt på arbejdsmarkedskontorerne og på vejlednings- og introduktionscentret (Piareersarfiit).

8.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Der ydes uddannelsesstøtte til alle deltagere på de gymnasiale uddannelser med undtagelse af selvstuderende. For at kunne modtage uddannelsesstøtte skal deltageren dog have en vis tilknytning til Grønland. Deltageren skal være dansk statsborger, og hvis det er en uddannelse i Grønland, skal deltageren have fast bopæl i Grønland. Ydelserne afhænger af, hvor deltageren uddanner sig. Hvis det er i Grønland, ydes der støtte på 4.500 kr. per måned, mens ydelsen er større i Danmark og udlandet, henholdsvis 4.600 kr. per måned og 5.125 kr. per måned.

Der ydes uddannelsesstøtte til deltagere på etårigt adgangskursus for voksne efter samme principper som for de gymnasiale uddannelser.

På de fleste erhvervsuddannelser modtager deltagerne praktikløn under både skoleophold⁶¹ og praktikophold. Praktiklønnen er fastsat i overenskomsten mellem arbejdsmarkedets parter. Lønnen afhænger derfor af branchen. Mindstelønnen i praktik er dog 4.200 kr. per måned det første år og stiger herefter hvert år, så den er 6.000 kr. per måned det andet år, 7.500 det tredje år, 8.400 kr. det fjerde år og 8.700 kr. det femte og de efterfølgende år.⁶² Deltagere i skolepraktik modtager uddannelsesstøtte og ikke praktikløn. Der gælder også andre regler for deltagere på socialhjælper- og sundhedshjælperuddannelsen, som modtager uddannelsesstøtte under hele uddannelsen. Alle deltagere på erhvervsuddannelserne har ret til børnetillæg ligesom deltagere på de studieforberevende uddannelser.

Voksenlærlinge bliver aflønnet som uflaglærte i praktikperioden og modtager kursusgodtgørelse i forbindelse med alle skoleophold.

8.6 Voksnes brug af ordninger

8.6.1 Studieforberevende uddannelse på ISCED 3-niveau

Som det fremgår af tabel 25, er antallet af deltagere på de studieforberevende uddannelser steget i perioden 2009–11. Denne stigning ses blandt de 20–39-årige, mens antallet af deltagere er stagneret blandt personer over 40 år. Overordnet stiger antallet af deltagere for både mænd og kvinder i perioden.

---

⁶¹ Arbejdsgiveren får refunderet en del af praktiklønnen under skoleophold. Refusionen afhænger af uddannelsen.

⁶² Sætser gældende for 2005. Kilde: <http://www.sunngu.gl/uddannelsesstoette/uddannelser-i-groenland/praktikloen-rejser-andre-tilskud>

Antal deltagere i alt på de studieforberevende uddannelser på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, 2009–11

		2011	2010	2009
20–24 år	Total	716	641	578
	Mænd	39 %	38 %	38 %
	Kvinder	61 %	62 %	62 %
25–29 år	Total	102	75	84
	Mænd	44 %	48 %	52 %
	Kvinder	56 %	52 %	48 %
30–39 år	Total	35	28	20
	Mænd	46 %	43 %	30 %
	Kvinder	54 %	57 %	70 %
40–49 år	Total	22	18	19
	Mænd	64 %	67 %	53 %
	Kvinder	36 %	33 %	47 %
50–59 år	Total	1	1	1
	Mænd	0 %	0 %	0 %
	Kvinder	100 %	100 %	100 %
Total	Total	876	763	702
	Mænd	41 %	40 %	40 %
	Kvinder	59 %	60 %	60 %

Kilde: Ilinniartitaanermut Iisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde).

Af tabel 26 fremgår det, at antallet af deltagere, der har gennemført en studieforberevende uddannelse, er steget i perioden 2009–11. Stigningen er tydeligst blandt de 20–24-årige, mens antallet af deltagere, der gennemfører, er nogenlunde stabilt blandt de ældre årgange. I perioden stiger antallet af deltagere, der gennemfører, blandt mænd såvel som kvinder.

Antal deltagere, der har gennemført en studieforberegende uddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, 2009–11

		2011	2010	2009
20–24 år	Total	211	193	165
	Mænd	35 %	39 %	37 %
	Kvinder	65 %	61 %	63 %
25–29 år	Total	19	17	21
	Mænd	42 %	42 %	38 %
	Kvinder	58 %	58 %	62 %
30–39 år	Total	4	6	1
	Mænd	25 %	33 %	100 %
	Kvinder	75 %	67 %	0 %
40–49 år	Total	6	1	3
	Mænd	67 %	100 %	0 %
	Kvinder	33 %	%	100 %
50–59 år	Total	0	1	0
	Mænd	0 %	0 %	0 %
	Kvinder	0 %	100 %	0 %
Total	Total	240	218	190
	Mænd	47 %	38 %	37 %
	Kvinder	63 %	62 %	63 %

Kilde: Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde).

I tabel 27 ses det, at udviklingen i antallet af deltagere, der har afbrudt en studieforberegende uddannelse, er nogenlunde stabilt i perioden 2009–11.

Antal deltagere, der har afbrudt en studieforberedende uddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, 2009–11

		2011	2010	2009
20–24 år	Total	52	48	49
	Mænd	48 %	38 %	57 %
	Kvinder	52 %	63 %	43 %
25–29 år	Total	13	10	12
	Mænd	69 %	70 %	67 %
	Kvinder	31 %	30 %	33 %
30–39 år	Total	7	6	6
	Mænd	43 %	50 %	17 %
	Kvinder	57 %	50 %	83 %
40–49 år	Total	7	2	4
	Mænd	71 %	50 %	25 %
	Kvinder	29 %	50 %	75 %
50–59 år	Total	0	0	0
	Mænd	0 %	0 %	0 %
	Kvinder	0 %	0 %	0 %
Total	Total	79	66	71
	Mænd	53 %	44 %	54 %
	Kvinder	47 %	56 %	46 %

Kilde: Ilinniartitaanermt Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde).

8.6.2 Erhvervsuddannelse på ISCED 3-niveau

Overordnet er antallet af deltagere på erhvervsuddannelserne steget i perioden 2009–11. Blandt de 20–24-årige og de 50–59-årige er antallet af deltagere stagneret, mens det er steget i de andre aldersgrupper. Antallet af deltagere er steget for både mænd og kvinder i perioden 2009–11. Det faldt dog en smule blandt kvinderne i 2009–10.

Antal deltagere i alt på erhvervsuddannelser på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, 2009–11

		2011	2010	2009
20–24 år	Total	997	979	1.002
	Mænd	54 %	57 %	55 %
	Kvinder	46 %	43 %	45 %
25–29 år	Total	566	550	500
	Mænd	46 %	48 %	48 %
	Kvinder	54 %	52 %	52 %
30–39 år	Total	322	274	273
	Mænd	48 %	47 %	40 %
	Kvinder	52 %	53 %	60 %
40–49 år	Total	203	180	177
	Mænd	31 %	29 %	32 %
	Kvinder	69 %	71 %	68 %
50–59 år	Total	44	44	45
	Mænd	34 %	34 %	33 %
	Kvinder	66 %	66 %	67 %
Total	Total	2.133	2.027	1.997
	Mænd	48 %	50 %	49 %
	Kvinder	42 %	50 %	51 %

Kilde: Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde).

Som det fremgår af tabel 29, er antallet af deltagere, der har gennemført en erhvervsuddannelse, stagneret i perioden 2009–11. Blandt de 20–24-årige og de 25–29-årige er antallet af deltagere, der har gennemført, stagneret, mens det er faldet blandt de 30–39-årige og steget blandt deltagere over 40 år. I perioden falder antallet af deltagere, der gennemfører, blandt mænd, mens det stiger blandt kvinder.

Antal deltagere, der har gennemført en erhvervsuddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, 2009–11

		2011	2010	2009
20–24 år	Total	134	140	129
	Mænd	63 %	56 %	62 %
	Kvinder	37 %	44 %	38 %
25–29 år	Total	108	102	109
	Mænd	47 %	43 %	46 %
	Kvinder	53 %	57 %	54 %
30–39 år	Total	98	104	119
	Mænd	0 %	20 %	21 %
	Kvinder	100 %	80 %	79 %
40–49 år	Total	48	40	43
	Mænd	23 %	15 %	37 %
	Kvinder	77 %	85 %	63 %
50–59 år	Total	20	13	12
	Mænd	35 %	15 %	50 %
	Kvinder	65 %	85 %	50 %
Total	Total	408	399	412
	Mænd	38 %	38 %	43 %
	Kvinder	63 %	62 %	57 %

Kilde: Ilinniartitaanermt Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde)

I tabel 30 ses det, at antallet af deltagere, der har afbrudt en studieforberedende uddannelse, stiger i 2009–10, mens antallet falder til over 2009-niveauet i 2010–11. Blandt de 20–24-årige falder antallet af deltagere, der har afbrudt deres uddannelse, en smule, mens det stiger blandt de 25–29-årige og de 40–49-årige og stagnerer blandt de 30–39-årige og 50–59-årige. Antallet af mandlige deltagere, der afbryder deres uddannelse, er steget i perioden 2009–11, mens antallet af kvinder, der afbryder deres uddannelse, er stabil.

Antal deltagere, der har afbrudt en erhvervsuddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, 2009–11

		2011	2010	2009
20–24 år	Total	132	143	140
	Mænd	55 %	51 %	51 %
	Kvinder	45 %	49 %	49 %
25–29 år	Total	66	82	54
	Mænd	65 %	65 %	56 %
	Kvinder	35 %	35 %	44 %
30–39 år	Total	51	42	50
	Mænd	59 %	50 %	42 %
	Kvinder	41 %	50 %	58 %
40–49 år	Total	28	39	20
	Mænd	50 %	36 %	55 %
	Kvinder	50 %	64 %	45 %
50–59 år	Total	8	13	10
	Mænd	38 %	54 %	50 %
	Kvinder	63 %	46 %	50 %
Total	Total	285	319	274
	Mænd	57 %	53 %	50 %
	Kvinder	43 %	47 %	50 %

Kilde: Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde).

8.7 Politiske diskussioner

Ifølge en repræsentant for Grønlands Arbejdsgiverforening har man i Grønland de seneste fem–syv år arbejdet meget på, at de ufaglærte skal tage en erhvervsuddannelse. Dette fokus opstod, bl.a. i forbindelse med at Grønlands Statistik publicerede en rapport, som beskrev, at to tredjedele af befolkningen ikke havde en erhvervskompetencegivende uddannelse. Derfor er der i Grønland meget fokus på at mindske frafaldet og få flere til at gennemføre en kompetencegivende uddannelse. Kræfterne lægges både politisk og økonomisk, og der er ifølge repræsentanten for Grønlands Arbejdsgiverforening en betydelig offentlig debat.

Grønlands Selvstyre er ved at udarbejde en ny uddannelsesplan. Planens overordnede mål er, at 70 % af en årgang skal have en erhvervskompetencegivende uddannelse inden udgangen af 2025. Det er imidlertid

endnu ikke afstemt, om strategien får et specifikt voksenfokus, og om målsætningen også skal gælde for de voksne årgange.

En aktuell debat angående voksenuddannelse i Grønland handler om, at visse traditionelle erhverv såsom fangst- og fiskerierhvervene er i tilbagegang, mens andre erhverv, fx inden for råstofområdet, formodes at ville spille en større rolle i fremtiden. Debatten kredser om, hvordan voksne, der bl.a. beskæftiger sig med fangst og fiskeri, kan omskoles, så de vil kunne arbejde i en evt. kommende råstofbranche. Inden for fangst- og fiskerierhvervene er de fleste uddannede, så uddannelsesindsatsen har primært bestået i AMA-kurser (arbejdsgivernes arbejdsmarkedsafgift) og PKU-kurser (Projekt Kompetenceudvikling for Ufaglærte), som er korte og lettilgængelige kurser. På længere sigt kan lærlingeordningen også blive aktuell, men det kræver, at der er lærepladser, og de findes ikke, da råstofindustrien endnu ikke i særlig høj grad er etableret i Grønland.

Lærepladser er, ifølge en repræsentant for Grønlands Arbejdsgiverforening, en generel mangel, idet der er flere både unge og voksne ansøgere, end der er lærepladser. Man har politisk diskuteret, om man kunne lovgive fx på byggeområdet for at få flere lærepladser. Derudover har man haft fokus på at forsøge at udvide skolepraktikordninger, men skolerne har også kapacitetsproblemer. Fordi uddannelsessystemer, hvor deltagerne veksler mellem skoleundervisning og praktikforløb, skaber så store udfordringer med at skaffe et tilstrækkeligt antal praktikpladser, har man på nogle erhvervsskoler overvejet mere rene skoleuddannelser. På handelsskolen, hvor uddannelserne i forvejen har meget undervisning, har man på de første to semestre valgt udelukkende at have skoleundervisning. Det betyder, at virksomhederne kun skal have deltagerne i praktikforløb over tre år frem for de normale fire år, som handelsskolens uddannelser tager.

Grønland har det særlige forhold, at landet er tosproget. Både grønlandsk og dansk er officielle sprog, men en del af befolkningen er enkeltsproget. Ifølge repræsentanten for Grønlands Arbejdsgiverforening er det særligt en udfordring for de personer, der kun taler grønlandsk, idet de fleste uddannelser foregår på dansk. Derfor har man haft fokus på, om man kunne etablere flere uddannelser med undervisning på grønlandsk.

Der er dog politisk uenighed om, hvorvidt dette er en god idé. Bl.a. Grønlands Arbejdsgiverforening mener ikke, at det er tilfældet.

Der er ikke planer om at ændre de eksisterende uddannelsesordninger for voksne på ISCED 3-niveau i Grønland. Der pågår imidlertid diskussioner om at omstrukturere de institutioner, der huser uddannelserne. Diskussionerne drejer sig om at flytte nogle institutioner, så der kan skabe et bedre studiemiljø for at sikre, at flere deltagere gennemfører deres uddannelse. Det handler også om at forbedre muligheden for rekruttering af lærerkræfter og skabe synergieffekter ved at samle uddannelsesinstitutionerne, så de kan drage nytte af hinanden.

9. ISCED 3-ordninger for voksne på Færøerne

I dette kapitel beskrives ISCED 3-ordninger for voksne på Færøerne, relevante diskussioner og politiske initiativer vedrørende ordningerne samt omfanget af voksnes brug af ordningerne.⁶³

9.1 Uddannelsessystemet på Færøerne

Ministeriet for uddannelse, forskning og kultur (Mentamálaráðið) har det overordnede ansvar for alle uddannelser på Færøerne.⁶⁴ Ministeriet administrerer folkeskoler, studieforberedende uddannelser, erhvervsuddannelser og højere uddannelser, mens kommunerne driver børnehaverne.

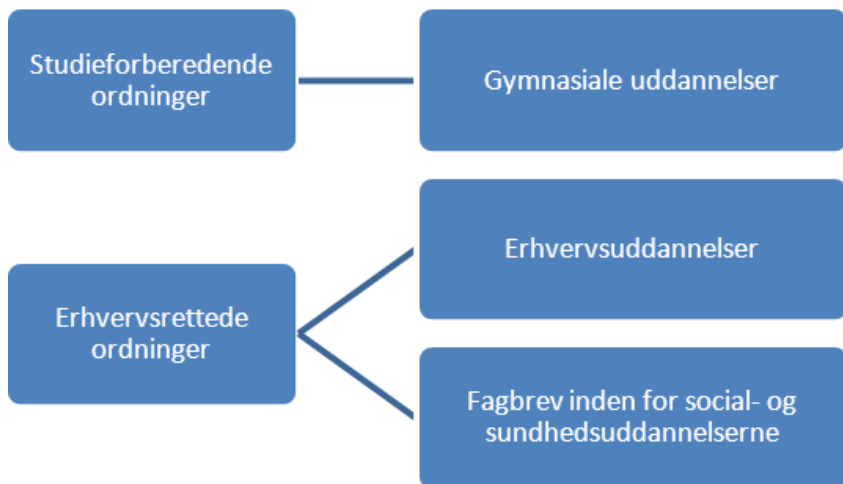
Voksenuddannelse på ISCED 3-niveau foregår på Færøerne kun via de ordinære uddannelser, hvor unge også deltager. Der findes ingen uddannelsesordninger specifikt målrettet voksne. Der er dog en

---

⁶³ Kilder til dette kapitel: Interview med Eyðun Gaard, leder på Yrkisdepiin (Erhvervsuddannelseskonto- ret), interview med Elisabeth Holm, kontaktperson for NVL, www.breyt.net, www.mmr.fo, www.studni.fo, www.yrkisdepilin.fo

⁶⁴ En undtagelse er Skúlin vid Áir (Rehabiliteringsskolen), der hører under Almannamálaráðid (Ministry of social affairs).

Figur 21 – Oversigt over ordninger på Færøerne

9.2 Studieforberedende ordninger

9.2.1 *Gymnasiale uddannelser*

De gymnasiale uddannelser (*gymnasialar útbúgvingar*) er rettet mod videre uddannelse og åbne for alle. Også voksne kan derfor gøre brug af dem.

Uddannelsesordningen omfatter fem retninger:

- Almen gymnasial uddannelse (stx).
- Højere forberedelsesuddannelse (hf).
- Handelsgymnasial uddannelse (hhx).
- Teknisk gymnasial uddannelse (htx).
- Fiskerigymnasial uddannelse (hif).

De gymnasiale uddannelser er skolebaserede og normeret til tre år; dog tager hf to år.

Uddannelsesordningen er en heltidsuddannelse, men deltagere kan tilmelde sig som enkeltfagsstuderende, hvis der er plads på holdene, eller som selvstuderende. Selvstuderende får op til tre timers vejledning og går til eksamen i fuldt pensum.

Ordningen afsluttes med et uddannelsesbevis for den pågældende uddannelse.

Inden for ordningen er der også mulighed for at udbyde hf enkeltfag. Dette uddannelses tilbud er mere fleksibelt end den traditionelle hf-uddannelse, da det giver mulighed for, at deltagere kan tage hf-fag og samtidig arbejde i dagtimerne. I øjeblikket findes dette tilbud kun i Tórshavn, og der udbydes ikke en hel fagpakke, men kun enkeltfag på gymnasialt niveau. Det er derfor ikke muligt at tage en hel hf-uddannelse som enkeltfagsstuderende.

9.2.2 Basisuddannelser

Uddannelserne hhx, htx og hif er kendetegnet ved, at man kan tage en basisuddannelse inden for retningen. Basisuddannelsen, som består af det første år, findes inden for henholdsvis handel og kontor (fhs), teknik (sit) og fiskeri og akvakultur (sif). Efter fuldført basisår er det muligt, i stedet for de gymnasiale uddannelser, at tage en erhvervsuddannelse inden for erhvervsretningen og på baggrund af basisuddannelsen få nedsat studietiden. Basisuddannelsen inden for teknik kan også tages som en toårig uddannelse, hvilket giver adgang til erhvervsakademiuddannelser og maskinmesteruddannelsen.

Basisuddannelsen inden for fiskeri og akvakultur (sif) udmærker sig ved, at en tredjedel af fagene er erhvervsrettede, hvilket er med til at gøre basisuddannelsen erhvervskompetencegivende.⁶⁵

---

⁶⁵ Kilde: Rigsombudsmanden på Færøerne 2013.

9.3 Erhvervsrettede ordninger

9.3.1 *Erhvervsuddannelser*

Erhvervsuddannelserne (*yrkisútbúgvingar*) har som formål, at deltageren bliver faglært inden for et givet fag. Ordningen er rettet mod alle, så også voksne kan gøre brug af den.

Ordningen omfatter 82 uddannelsesprogrammer, hvoraf 14 af programmerne udbydes på Færøerne, mens de resterende har nogle eller alle skoleperioder i Danmark. For alle uddannelserne gælder det, at praktikken foregår på en færøsk læreplads og med færøsk uddannelsesaftale.

Erhvervsuddannelserne er heltidsuddannelser, og deres længde varierer, men er typisk fire år. Omkring en tredjedel af undervisningen er skolebaseret, mens to tredjedele er praktikbaseret. Efter endt uddannelse får deltageren et lære- eller svendebrev.

Der er mulighed for en generel forkortelse af læretiden på erhvervsuddannelserne, hvis lærlingen har gennemført en relevant erhvervsrettet basisuddannelse. I så fald kan uddannelsestiden forkortes med henholdsvis 6 eller 12 måneder. Læretiden kan ligeledes forkortes, hvis lærlingen har fuldt relevant erhvervserfaring: to-fem års erhvervserfaring reducerer læretiden med 6 måneder, og mere end fem års erfaring reducerer den med 9 måneder.

9.3.2 *Erhvervsrettet social- og sundhedsuddannelse*

Denne ordning (*heilsuhjálpara- og heilsurøktaraútbúgvingar*) har som formål, at deltageren bliver faglært inden for det social- og sundhedsfaglige område. Ordningen er rettet mod alle, og også voksne kan derfor gøre brug af den.

Uddannelsesordningen er en heltidsuddannelse, der omfatter to trin: Social- og sundhedshjælperuddannelsen tager 15 måneder (trin 1), mens social- og sundhedsassistentuddannelsen tager 22 måneder (trin 2). Omkring halvdelen af uddannelsen er skolebaseret, mens den anden halvdel består af praktik. Uddannelsen er den eneste på Færøerne, som giver

voksne mulighed for at få foretaget en realkompetencevurdering. Efter endt uddannelse har deltageren mulighed for at søge ind på en af følgende uddannelser i Danmark: fysioterapeut, ergoterapeut, socialrådgiver, sygeplejerske eller pædagog.

9.4 Realkompetencevurdering

Der er ikke mulighed for realkompetencevurdering eller anden form for merit på de færøske gymnasiale uddannelser.

Realkompetencevurdering indgår på nuværende tidspunkt heller ikke som en del af erhvervsuddannelserne på Færøerne. Der er altså ikke mulighed for individuel kompetencevurdering, men der er regler for en generel forkortelse af læretiden på erhvervsuddannelserne og social- og sundhedsuddannelserne.

9.5 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Uddannelsesstøttemyndigheden Studni yder uddannelsesstøtte til deltagere på de gymnasiale uddannelser, på den toårige basisuddannelse inden for teknik og på social- og sundhedsuddannelsen efter samme principper. Voksne over 18 år, som ikke bor hos forældrene, modtager 3.737 kr. per måned. Der til har deltagere mulighed for at tage et studielån på 2.369 kr. per måned. På Færøerne får man studiestøtte i 11 måneder om året – ikke i juli.

Deltagere på en erhvervsuddannelse får udbetalt lærlingeløn under hele deres uddannelse. Den færøske landskasse refunderer 75 % af lærlingelønnen til arbejdspladsen, mens deltageren er i skole. Lærlingelønnen er fastsat i overenskomsten mellem arbejdsmarkedets parter, og lønnen afhænger derfor af branchen. Fx modtager lærlinge inden for håndværkerfagene 1.620 kr. per uge det første år. Lærlingelønnen for håndværkere stiger herefter hvert år, så den er 2.025 kr. per uge det andet år, 2.278 kr. det tredje år, 2.784 kr. det fjerde år og 3.543 kr. det femte år.

9.6 Voksnes brug af ordninger

9.6.1 *Aktivitet inden for de studieforberedende ordninger*

Tabel 31 viser, at antallet af deltagere på de gymnasiale uddannelser overordnet er steget i perioden oktober 2009–december 2011. Her skal det bemærkes, at tallene er baseret på antallet af deltagere, der har modtaget studiestøtte på de pågældende uddannelser i perioden. Stigningen i antallet af deltagere ses især i grupperne op til 44 år, mens den er mere stabil blandt grupperne af personer over 45 år. Antallet af deltagere er steget for både mænd og kvinder i perioden. Det er mest kvinder, der benytter sig af ordningen, men stigningen blandt mænd i gruppen af 19–24-årige er større end hos kvinderne.

Deltagere på gymnasiale uddannelser, fordelt på alder og køn

		December 2011	November 2010	Oktober 2009
19–24 år	Total	833	784	751
	Mænd	45 %	43 %	42 %
	Kvinder	55 %	57 %	58 %
25–34 år	Total	101	84	73
	Mænd	40 %	40 %	38 %
	Kvinder	60 %	60 %	62 %
35–44 år	Total	28	26	19
	Mænd	25 %	31 %	11 %
	Kvinder	75 %	69 %	89 %
45–54 år	Total	9	9	5
	Mænd	56 %	33 %	20 %
	Kvinder	44 %	67 %	80 %
55– år	Total	2	3	0
	Mænd	50 %	0 %	0 %
	Kvinder	50 %	100 %	0 %
Total	Total	973	906	848
	Mænd	44 %	42 %	41 %
	Kvinder	56 %	58 %	59 %

Kilde: Studni, marts 2013.

Som det fremgår af tabel 32, er antallet af deltagere, der har gennemført en gymnasial uddannelse, steget i perioden oktober 2009–december 2011. Det skal bemærkes, at antallet af deltagere, der tager en afsluttende

eksamen, ikke er registreret. I stedet er det forudsat, at deltagere, der modtager studiestøtte i juni og afslutter uddannelsen samme måned, har gennemført uddannelsen. Rationalet er, at de personer, der modtager studiestøtte i juni i deres sidste studieår, ikke er faldet fra uddannelsen.

Antal deltagere, der har gennemført en gymnasial uddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder, oktober 2009–december 2011

	Antal	Procent				
		19–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55– år
	Total					
2011/12	507	88 %	8 %	2 %	1 %	0 %
2010/11	453	89 %	8 %	2 %	1 %	1 %
2009/10	448	94 %	5 %	1 %	0 %	0 %

Kilde: Studni, marts 2013.

Frafaldet af deltagere på gymnasiale uddannelser er steget svagt fra 6,8 % i oktober 2009 til 8,8 % i december 2011. Ligesom gennemførelsen er antallet af deltagere, der falder fra deres studium, ikke direkte registreret. Derfor er frafaldet vurderet på baggrund af antallet af deltagere, der har afsluttet deres studier før juni.

9.6.2 Aktivitet inden for erhvervsuddannelser

Af tabel 33 fremgår det, at antallet af deltagere på erhvervsuddannelserne overordnet er faldet i perioden oktober 2009–december 2011. Her skal det bemærkes, at tallene er baseret på antallet af uddannelsesaftaler. Faldet i antallet af deltagere ses i gruppen af 19–24-årige, mens antallet af deltagere er forholdsvis stabilt blandt personer over 25 år. Antallet af deltagere falder både for mænd og kvinder i perioden.

Antal deltagere i alt på erhvervsuddannelser på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, oktober 2009–december 2011

		December 2011	November 2010	Oktober 2009
19–24 år	Total	469	562	654
	Mænd	76 %	75 %	74 %
	Kvinder	24 %	25 %	26 %
25–34 år	Total	196	199	228
	Mænd	60 %	61 %	64 %
	Kvinder	40 %	39 %	36 %
35–44 år	Total	26	29	33
	Mænd	46 %	59 %	61 %
	Kvinder	54 %	41 %	39 %
45–54 år	Total	4	6	7
	Mænd	100 %	50 %	57 %
	Kvinder	0 %	50 %	43 %
>55 år	Total	2	0	0
	Mænd	50 %	0 %	0 %
	Kvinder	50 %	0 %	0 %
Total	Total	697	769	922
	Mænd	71 %	71 %	71 %
	Kvinder	29 %	29 %	29 %

Kilde: Studni, marts 2013.

Overordnet er antallet af deltagere, der har gennemført en erhvervsuddannelse, faldet i perioden oktober 2009–december 2011. Det skal bemærkes, at antallet af deltagere, der tager en afsluttende eksamen, ikke er registreret. I stedet er det forudsat, at deltagere, der afslutter hele skoleåret, har gennemført uddannelsen.

Gennemførelse af erhvervsuddannelse, fordelt på alder

	Antal		Procent			
	Total	19–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55– år
December 2011	264	62 %	33 %	3 %	1 %	0 %
November 2010	311	67 %	28 %	4 %	2 %	0 %
Oktober 2009	363	64 %	32 %	4 %	0 %	0 %

Kilde: Studni, marts 2013.

9.6.3 Fagbevis inden for social- og sundhedsuddannelse

Som det fremgår af tabel 35, er antallet af deltagere på social- og sundhedsuddannelserne forholdsvis stabilt i perioden oktober 2009–december 2011. Ligesom for de gymnasiale uddannelser er tallene baseret på antallet af deltagere, der har modtaget studiestøtte på de pågældende uddannelser i perioden.

Antal deltagere i alt på erhvervsrettet social- og sundhedsuddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder og køn, oktober 2009–december 2011

		December 2011	November 2010	Oktober 2009
19–24 år	Total	40	41	31
	Mænd	8 %	7 %	6 %
	Kvinder	93 %	93 %	94 %
25–34 år	Total	26	34	37
	Mænd	15 %	9 %	11 %
	Kvinder	85 %	91 %	89 %
35–44 år	Total	26	23	22
	Mænd	4 %	4 %	0 %
	Kvinder	96 %	96 %	100 %
45–54 år	Total	28	29	30
	Mænd	4 %	7 %	3 %
	Kvinder	96 %	93 %	97 %
55– år	Total	8	9	5
	Mænd	0 %	0 %	0 %
	Kvinder	100 %	100 %	100 %
Total	Total	128	136	125
	Mænd	7 %	7 %	6 %
	Kvinder	93 %	93 %	94 %

Kilde: Studni, marts 2013.

Tabel 36 viser, at antallet af deltagere, der har gennemført en erhvervsrettet social- og sundhedsuddannelse, er forholdsvis stabilt i perioden oktober 2009–december 2011. Jævnfør de gymnasiale uddannelser og den erhvervsrettede basisuddannelse er det forudsat, at personer, der modtager studiestøtte i juni og afslutter uddannelsen samme måned, har gennemført uddannelsen.

Antal deltagere, der har gennemført en social- og sundhedsuddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på alder, oktober 2009–december 2011

	Antal			Procent		
	Total	19–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55– år
December 2011	63	33 %	22 %	21 %	19 %	5 %
November 2010	70	31 %	24 %	11 %	27 %	6 %
Oktober 2009	54	24 %	33 %	22 %	19 %	2 %

Kilde: Studni, marts 2013.

9.7 Politiske diskussioner

En af de seneste uddannelsespolitiske diskussioner i Lagtinget har drejet sig om, hvorvidt man skulle udbyde en ny uddannelse til pædagogmedhjælper, der ligner den, man har i Danmark og flere andre nordiske lande, og herigennem få opkvalificeret bl.a. en del af den ufaglærte arbejdskraft. Fortalerne argumenterer for, at folk skal have tilstrækkelige kompetencer til at klare sig på et omskifteligt jobmarked. Modstanderne er derimod af den opfattelse, at hvis man ikke har taget en uddannelse tidligere, så magter man det sandsynligvis ikke, når man er voksen. Man risikerer derfor at stigmatisere en befolkningsgruppe og forværre ufaglærte pædagogmedhjælperes situation.

På trods af denne debat mener en repræsentant for den færøske vejlederforening, at voksenuddannelse diskuteres meget lidt som et selvstændigt emne. Derfor mener repræsentanten, at voksenuddannelse stadig er et næsten ikkeeksisterende emne i den politiske debat. Det må nævnes, at der i det færøske regeringsgrundlag er indskrevet, at der skal udvikles muligheder for voksenlæring og kompetenceudvikling af ufaglærte.⁶⁶ Selv om den politiske debat ikke er så tydelig, er der altså politisk fokus på at forbedre uddannelsesmulighederne for ufaglærte voksne.

---

⁶⁶ Kilde: Eyðun Gaard, fyrisingarleiðari, Yrkisdepilin (Erhvervsuddannelseskantoret).

Den økonomiske krise, der satte ind omkring 2009, har affødt en politisk debat om indførelse af voksenuddannelse og realkompetencevurdering. Som supplement til debatten har Nordisk Netværk for Voksnes Læring (NVL) initieret seminarer og workshops på Færøerne, som har sat fokus på fælles nordiske prioriteringer inden for voksenuddannelse. Disse omfatter emner som fx grundlæggende læse- og skrivefærdigheder, uddannelses- og erhvervsvejledning, fjernstudier, fleksibel adgang til uddannelse, realkompetencevurdering og livslang læring.

68 % af de arbejdsløse på Færøerne har enten kun en folkeskoleuddannelse (40 %), en studieforberegende uddannelse (13 %) eller en kortere ikkeerhvervskompetencegivende uddannelse (ikke faglært) (15 %). I forbindelse med sidste lagtingsvalg talte flere politikere derfor om, at Færøerne skulle have et arbejdsmarkedsuddannelsescenter i stil med de islandske centre for livslang læring (LLL-centre) og indføre realkompetencevurdering. Målet med et LLL-center er bl.a., at voksne med manglende grundlæggende færdigheder og ufaglærte får muligheder for kompetenceudvikling efter behov og på forskellige niveauer. Hensigten er desuden, at voksne får et reelt tilbud om at kvalificere sig til optagelse på erhvervsuddannelser, gymnasiale uddannelser eller højere uddannelser.

Forsøg med realkompetencevurdering

Det rådgivende udvalg for erhvervsuddannelser har nedsat en arbejdsgruppe, der er i gang med at udarbejde en betænkning om realkompetencevurdering på Færøerne i tæt samarbejde med arbejdsmarkedets parter. Foreløbig tyder arbejdet på, at en ordning for realkompetencevurdering vil komme til at ligne den islandske og den danske ordning. Der er foreløbig tale om at udarbejde en særskilt voksenuddannelseslov på Færøerne, hvor deltagere skal være mindst 25 år for at blive optaget på en voksenuddannelse, men det er endnu ikke fastlagt. Der er desuden tale om, at voksne skal kunne blive realkompetencevurderet og dermed få anerkendt tilegnet erhvervs erfaring og tidligere uddannelse.

Arbejdsløse kan få hjælp og vejledning hos arbejdsløshedskassen, men der mangler et vejledningstilbud til personer, der er i arbejde og som ønsker at videreudanne sig.

9.7.1 *Kommende reformer*

Der er lanceret en ny reform af både de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne, der træder i kraft i august 2013. For de nye gymnasiale uddannelser betyder det, at der fremover vil være seks forskellige linjer:

- Búskaparbreyt (økonomilinje, svarer til hhx).
- Hugbreyt (humanioralinje, svarer til stx med sprogligt indhold).
- Náttúrbreyt (naturfaglig linje, svarer til stx med matematisk og naturvidenskabeligt indhold)
- Tilfeingisbreyt (ressourcelinje, svarer til dele af fiskeriskolen).
- Tøknikbreyt (teknisk linje, svarer til htx).
- Fyrreikingarbreyt (forberedelseslinje, svarer til hf).

Fremover udbydes der også 14 forskellige erhvervsuddannelser på Færøerne. Uddannelserne er i den nye reform blevet ligestillet, så skoleperioderne fx har samme længde:

- Maskinsmiður (industritekniker).
- Rørsmiður (klejnsmed).
- Elektrikari (elektriker).
- Bilsmiður (bilmekaniker).
- Timburmaður (tømrer).
- Snikkari (snedker).
- Hárfriðkanarútbúgving (frisør).
- Klædnaatstøðingaútbúgving (beklædningshjælper).
- Matvøruútbúgving (gastronomassistent og ernæringshjælper).
- Fyrisiting (generel kontoruddannelse).
- Smásøla og heilsøla (detail- og engrosuddannelse).
- Alari (opdrætsuddannelse).
- Fiskavirkari (filetindustriuddannelse).
- Trol og nót (trawl og garn-uddannelse).

Et tiltag, der mere specifikt retter sig mod voksne, er den etårige grunduddannelse inden for handel og kontor (fhs), der fra august 2013 vil blive udbudt som en toårig og mere fleksibel uddannelse på Føroya Handilsskúli i Tórshavn. Håbet er, at dette tiltag tiltrækker flere voksne.

Grunduddannelsen inden for teknik (sit) bliver i fremtiden lagt sammen med den tilsvarende erhvervsuddannelse. Første år på uddannelsen dækker de 40 uger af skoleforløbet for den tilsvarende erhvervsuddannelse. Derudover vil der være mulighed for at tage seks almene fag på gymnasialt C-niveau.

10. ISCED 3-ordninger for voksne i Åland

I dette kapitel beskrives ISCED 3-ordninger for voksne i Åland, relevante diskussioner og politiske initiativer vedrørende ordningerne samt omfanget af voksnes brug af ordningerne.⁶⁷

10.1 Uddannelsessystemet i Åland

Ålands uddannelsessystem på ISCED 3-niveau er i høj grad forbundet med det finske uddannelsessystem. Dette skyldes bl.a., at Åland har et begrænset udbud af højere uddannelser, og at uddannelserne på ISCED-3-niveau derfor skal give direkte adgang til videre uddannelse i Finland. Derfor er de afsluttende eksamener til både de studieforbereende og de erhvervsrettede uddannelser afstemt med de tilsvarende finske eksamener på ISCED 3-niveau.

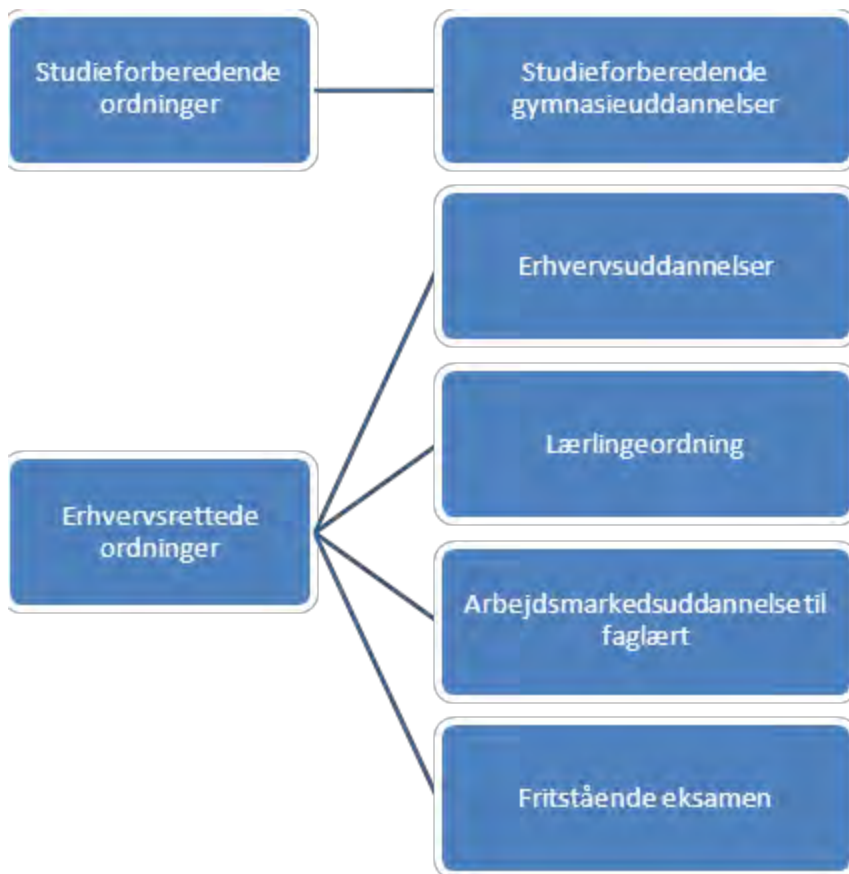
Ålands regering har ansvaret for uddannelser på ISCED 3-niveau, men de administreres af uddannelsesmyndigheden Åland Gymnasium.

Der er i Åland en studieforbereende uddannelsesordning og fire erhvervsrettede ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne:

---

⁶⁷ Kilder til dette kapitel: <http://www.ams.ax/sv/hem>, interview med Elisabeth Storfors, kontorchef i Ålands landskapsregering, interview med Viveca Lindberg, kontaktperson for NVL i Åland, Ålands statistik- och utredningsbyrå, http://www.naringsliv.ax/sv/nyheter/arbetsloshetsgraden_36_procent_i_december/517, <http://www.regeringen.ax/validering/index.pbs> og interview med Peter Strandvik, projektleder for Ålands Valideringsprojekt.

Figur 22 - Oversigt over ordninger i Åland

10.2 Studieforberevende ordninger

Åland har ingen studieforberevende ordninger specifikt målrettet voksne; der findes kun ordningen studieforberevende gymnasieuddannelser.

10.2.1 Studieforberevende gymnasieuddannelser

Åland Lyceum udbyder studieforberevende gymnasieuddannelser inden for fire forskellige uddannelsesretninger: naturvidenskab, sundhed og idræt, humaniora og samfundsfag samt musik, kunst og drama.

De studieforberevende uddannelser er normeret til tre eller fire år og afsluttes med en studentereksamen, som er tilpasset det finske system og derved giver adgang til højere uddannelser på linje med en finsk studentereksamen.

De studieforberevende uddannelser er primært målrettet unge, men er også åbne for voksne. Der er ingen ordninger inden for de studieforberevende uddannelser, som særligt er målrettet voksne eller minoriteter. Uddannelserne ved Åland Lyceum er på fuldtid.

Der er muligt at få merit for kurser gennemført i andre sammenhænge og derved forkorte uddannelsen.

10.2.2 Gymnasiekurser som webstudium

Det ålandske uddannelsessystem er som nævnt tilpasset det finske, og studier på ISCED 3-niveau giver derfor adgang til højere uddannelser i Finland. Ønsker man i stedet at studere i Sverige, kan man risikere at mangle enkelte kurser. Alle studier ved Åland Gymnasium giver dog grundlæggende adgang til de svenske højskoler. De fleste uddannelser ved svenske højskoler har imidlertid ud over grundlæggende adgangskrav særlige adgangskrav, som typisk består i, at ansøgeren skal have opnået et bestemt niveau i udvalgte fag med relevans for uddannelsen (se beskrivelsen af det svenske uddannelsessystem for uddybning af adgangskravene). Gennem webstudier på den svenske gymnasieskole NTI-skolan er det

muligt at blive opkvalificeret i de fag, som man mangler for at opfylde de særlige adgangskrav til svenske højskoleuddannelser.

Ud over at tage enkelte gymnasiale fag via NTI-skolan er det principielt muligt at tage hele uddannelser af både studieforberedende og erhvervsrettet karakter, i det omfang NTI-skolan udbyder dem. Hvis praktikperioder er en del af uddannelsen, må deltageren selv finde en praktikplads.

Webstudier via NTI-skolan kan læses på både fuldtid, halvtid og kvarttid, og der er derfor mulighed for at passe et job ved siden af. Der gives studiegodtgørelse på samme vilkår som for Åland Gymnasiums øvrige uddannelser.

10.3 Erhvervsrettede ordninger

Åland har fire erhvervsrettede ordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne:

- Erhvervsuddannelser.
- Lærlingeordning.
- Arbejdsmarkedsuddannelse til faglært.
- Fritstående eksamen.

10.4 Erhvervsuddannelser

Åland Yrkesgymnasium udbyder erhvervsrettede uddannelser. Uddannelserne indeholder både erhvervsfaglige fag og almene fag, som er tilpasset de finske erhvervsksamener. Med en erhvervsrettet gymnasieeksamen er det derfor muligt at studere videre på en højskole eller en erhvervshøjskole (*yrkeshögskola*) i Finland. Ønsker deltageren også adgang til universiteter samt til højere uddannelse i Sverige, er det muligt at tage en højskoleforberedende uddannelsespakke, hvor de almene fag på erhvervsuddannelsen tages med et udvidet pensum svarende til pensum på Åland Lyceum.

Åland Yrkesgymnasium er en sammenlægning af flere erhvervsskoler inden for erhvervsområderne økonomi og medier, hotel og restauration, livsstil og sundhed, søfart samt teknik.

I erhvervsuddannelserne indgår praktikforløb på en arbejdsplads som en del af uddannelserne. Her trænes deltagernes færdigheder målrettet i henhold til en læreplan.

De fleste erhvervsuddannelser er primært rettet mod unge, selv om de er åbne for voksne. Dette skyldes bl.a., at der er tale om fuldtidsstudier. Der er dog enkelte uddannelser, som specifikt er målrettet voksne, hvilket betyder, at der er mere fleksible muligheder for at tage uddannelserne på deltid og derved arbejde ved siden af. Bl.a. er der mulighed for at tage en del af kurserne som webstudier støttet af kortere perioder på skolen.

Merkonomuddannelsen og social- og sundhedsuddannelsen kan tages som voksenuddannelse. Derudover udbydes der årligt yderligere et par uddannelser som voksenuddannelser efter behov og interesse.

Der er ikke nogen aldersgrænse på uddannelserne, hvilket betyder, at unge under 18 principielt også kan gøre brug af de fleksible muligheder. Ligesom ved de alment gymnasiale uddannelser er der ud over en meritordning et system for vurdering af realkompetencer (se afsnit 10.5).

10.4.1 Lærlingeordning

Lærlingeuddannelsen består hovedsagelig af praktisk oplæring på en arbejdsplads. På arbejdspladsen har en vejleder ansvaret for, at deltageren får en alsidig oplæring på et passende fagligt niveau. Ved siden af den praktiske oplæring er det nødvendigt at følge teoretiske fag ved en af Åland Gymnasium godkendt arrangør. Pga. det lille antal deltagere på lærlingeuddannelserne og Ålands svagt udbyggede voksenuddannelsessystem er de fleste lærlingeaftaler baseret på teoriundervisning hos finske erhvervsuddannelsesudbydere. I forbindelse med mere usædvanlige teorikurser har Åland Gymnasium også kontakt med svenske uddannelsesinstitutioner. Det er generelt ikke muligt at følge teoriundervisningen via web, og det er derfor nødvendigt for deltagerne i lærlingeuddannelsen i perioder at tage til Finland eller Sverige. Teoriperiodernes længde afhæn-

ger af de specifikke uddannelser, men er af kortere varighed end teoriforløbene på de erhvervsgymnasiale uddannelser.

Lærlingeuddannelsen er åben for alle over 15 år, som har gennemført grundskolen. Langt størstedelen af deltagerne på uddannelsen er dog voksne over 18 år.

Lærlingeuddannelse kan tages både som en grundlæggende erhvervsuddannelse og som efteruddannelse. Den grundlæggende uddannelse tager et-fire år. Fungerer lærlingeordningen som efteruddannelse, er varigheden 4-12 måneder.

10.4.2 Arbejdsmarkedsuddannelse til faglært

Er man arbejdsløs og over 20 år, har man mulighed for at tage en arbejdsmarkedsuddannelse, mens man modtager arbejdsløshedsunderstøttelse. Målet er at forbedre muligheden for beskæftigelse gennem videre uddannelse. Arbejdsmarkedsuddannelserne svarer typisk til indholdet i øvrig erhvervsuddannelse, men kan også have form af kortere kurser. Arbejdsmarkedsuddannelserne er alle erhvervsrettede og kan føre frem til en hel eller delvis erhvervsuddannelse. Det er dermed muligt at blive faglært via arbejdsmarkedsuddannelserne. Arbejdsmarkedsuddannelserne indkøbes af arbejds- og studieservicemyndigheden AMS fra erhvervsuddannelsescentre for voksne, højskoler og private udbydere, bl.a. i Finland.

10.4.3 Fritstående eksamen

Ligesom i Finland har man i Åland mulighed for at tage en erhvervseksamen uden nødvendigvis at have fulgt et kursusforløb forinden. De fritstående eksamener anerkender derved den enkeltes faglige kompetencer, uanset om de er opnået gennem studier, erhvervs erfaring eller på anden vis. Herved kan eksamenerne benyttes til at dokumentere ellers udokumenterede erhvervskompetencer. De fritstående eksamener gennemføres ligesom almindelige eksamener af Åland Gymnasium og institutionens underinstitutioner. Eksamenerne giver på lige linje med almindelige eksamener adgang til højere uddannelse.

De fritstående eksamener er målrettet erhvervsuddannelser, men kan principielt benyttes inden for de studieforberevende uddannelser. Inden for erhvervsuddannelserne kan den fritstående eksamen tages på tre niveauer: en grundeksamen, der dokumenterer de grundlæggende færdigheder, der kræves for videre uddannelse, og en erhvervseksamen, som svarer til lærlinge- og erhvervsuddannelsernes niveau. Herudover er det muligt at tage en specialeksamen, hvor mestring af mere krævende arbejdsopgaver demonstreres.

10.5 Realkompetencevurdering

Åland har i foråret 2013 opbygget et system til vurdering af realkompetencer, som skal gælde for deltagere på både studieforberevende og erhvervsrettede linjer. De første realkompetencevurderinger forventes gennemført i efteråret 2013.

Realkompetencevurdering er grundlæggende for lærlingeuddannelse, idet der altid lægges en individuel uddannelsesplan, som tager udgangspunkt i deltagerens evt. tidligere uddannelse eller erhvervs erfaring. På grund af realkompetencevurdering kan både det praktiske og det teoretiske omfang af uddannelsen mindskes. Det betyder, at deltagerne på lærlingeuddannelserne kan have meget forskellige studieforløb, fordi de ofte har haft erhvervsarbejde, inden de starter på uddannelsen. Det er uddannelsesinstitutionen, som står for teoriundervisningen, som varetager realkompetencevurderingerne. Idet teoriundervisningen på lærlingeuddannelserne hovedsagelig varetages af finske uddannelsesinstitutioner, er det også det finske system til anerkendelse af realkompetencer, som benyttes.

10.6 Økonomisk støtte og deltagergebyr

Deltagere på både de studieforberevende og de erhvervsrettede uddannelser har, fra de er 17 år, ret til godtgørelse. Da frokosten på gymnasieuddannelserne er gratis, er godtgørelsen mindre end på uddannelser uden gratis frokost. Godtgørelsen udgør for udeboende fuldtidsstuderende 271 euro (2.021 dkr.) per måned. For udeboende deltidsstuderende er godtgørelsen 135,50 euro (1.010 dkr.) per måned.

30–59-årige har mulighed for at søge om forhøjet voksengodtgørelse. Herved modtager deltageren et beløb svarende til 25 % af den gennemsnitlige månedlige bruttoindkomst inden for det sidste halve til hele år. Beløbet vil dog være mindst 329 euro (2.425 dkr.) og højst 652 euro (4.863 dkr.). Beløbet halveres ved deltidsstudier.

Lærlinge modtager løn under praktikken i henhold til den kollektive overenskomst. Arbejdsgiveren kan fra arbejdsmarkeds- og studieservicemyndigheden modtage kompensation for oplæringen afhængigt af virksomhedens størrelse, fagområdet og deltagerens erfaring. I de perioder, hvor deltageren går i skole og ikke får løn, har vedkommende ret til studiegodtgørelse.

10.7 Voksnes brug af ordninger

I dette afsnit fremlægges aktiviteten inden for de forskellige ordninger på baggrund af tilgængelige data.

Det er næsten udelukkende voksne bosat i Åland, som tager de ålandske uddannelser på ISCED 3-niveau. Kun 1–2 % af deltagerne har i de sidste fire år været bosat uden for Åland.

Som tabel 37 viser, er voksenuddannelsessystemet i Åland ikke omfattende. De to faste voksenuddannelser til merkonom og social- og sundhedsassistent samt lærlinguddannelserne har i årene 2008–12 kun haft mellem 143 og 213 indskrevne deltagere om året. På uddannelserne er der en stor overvægt af kvinder, som udgør 60–75 % af det samlede deltagerantal.

Antal deltagere på voksen- og lærlingeuddannelserne, fordelt på alder og køn, 2008–12

	18–25 år			26–49 år			50+ år			Total		
	Antal	Mænd	Kvinder	Antal	Mænd	Kvinder	Antal	Mænd	Kvinder	Antal	Mænd	Kvinder
2012	39	41 %	59 %	95	20 %	80 %	9	22 %	78 %	143	26 %	74 %
2011	29	34 %	66 %	125	37 %	63 %	29	55 %	45 %	183	39 %	61 %
2010	25	32 %	68 %	124	30 %	70 %	22	18 %	82 %	171	29 %	71 %
2009	26	38 %	62 %	131	32 %	68 %	22	23 %	77 %	183	32 %	68 %
2008	46	33 %	67 %	145	35 %	65 %	22	23 %	77 %	213	33 %	67 %

Kilde: Ålands statistik- og utredningsbyrå.

Der findes også enkelte voksne på de studieforberevende og erhvervsrettede gymnasieuddannelser. De fremgår dog ikke af disse tabeller.

Tabel 38 viser det årlige antal voksne, som gennemfører en uddannelse til merkonom eller social- og sundhedsassistent eller en lærlingeuddannelse i Åland. Som tabellen viser, er der fra år til år stor forskel på antallet, der bliver færdige – i 2011 gennemførte 111 voksne en uddannelse, mens det i 2012 kun var 28.

Antal, der gennemførte uddannelsesforløb på voksen- og lærlingeuddannelserne, fordelt på alder og køn, 2008–12

	18–25 år			26–49 år			>50 år			Total		
	Antal	Mænd	Kvinder	Antal	Mænd	Kvinder	Antal	Mænd	Kvinder	Antal	Mænd	Kvinder
2012	8	38 %	63 %	16	19 %	81 %	4	0 %	100 %	28	21 %	79 %
2011	9	22 %	78 %	76	45 %	55 %	26	58 %	42 %	111	46 %	54 %
2010	5	60 %	40 %	36	28 %	72 %	7	14 %	86 %	48	29 %	71 %
2009	15	0 %	100 %	37	3 %	97 %	10	10 %	90 %	62	3 %	97 %
2008	8	63 %	38 %	42	26 %	74 %	6	17 %	83 %	56	30 %	70 %

Kilde: Ålands statistik- og utredningsbyrå.

11. Perspektivering til resten af Europa

I dette kapitel zoomer vi lidt ud for at se vi på, hvordan de øvrige europæiske lande har struktureret deres uddannelsessystemer for voksne på ISCED 3-niveau.⁶⁸

11.1 Uddannelsesniveau og deltagelse i voksenlæring i Europa i forhold til de nordiske lande

Inden vi ser på, hvordan der arbejdes med voksenuddannelse i resten af Europa, er det relevant at undersøge uddannelsesniveaet i de nordiske lande i forhold til gennemsnittet i Europa. Tabel 39 viser andelen af 25–64-årige, der har en uddannelse på mindst ISCED 3-niveau, i de EU-lande, som også er medlem af OECD (EU21-lande).⁶⁹ Tabellen viser, at gennemsnittet for alle landene i 2011 var 76 %. I forhold til gennemsnittet ligger de nordiske lande i den bedre ende. Sverige ligger i spidsen af de nordiske lande med hele 87 %. Finland følger efter med 84 %, Norge med 82 %, og Danmark med 77 %. Island ligger under EU21-gennemsnittet med 71 %.

---

⁶⁸ Kilder til dette kapitel: OECD 2013, Education at a Glance 2013: OECD indicators; Eurostat; Cedepof; Eurodice 2011, Adults in Formal Education – Policies and Practice in Europe; Adult Learning Working Group 2011, Action Plan on Adult Learning 2007–2010; Europa-Kommissionen 2011, Commission staff working paper – Action Plan on Adult Learning: Achievements and results 2008–2010; Public Policy and Management Institute (PPMI), Assessment of the impact of ongoing reforms in education and training on adult learning Formal Education – Policies and Practice in Europe.

⁶⁹ Alle EU-lande forud for udvidelsen 1. maj 2004 samt Tjekkiet, Ungarn, Polen og Slovakiet (OECD-definition).

Befolkningsandel, der som minimum har gennemført uddannelse på ISCED 3-niveau, fordelt på aldersgrupper (2011)

	Samlet (25–64 år)	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55–64 år
Tjekkiet	92 %	94 %	95 %	93 %	87 %
Slovakiet	91 %	94 %	94 %	92 %	84 %
Polen	89 %	94 %	92 %	90 %	80 %
Estland	89 %	86 %	89 %	94 %	87 %
Norge	82 %	84 %	85 %	78 %	81 %
Finland	84 %	90 %	89 %	86 %	71 %
Danmark	77 %	80 %	82 %	76 %	70 %
Sverige	87 %	91 %	91 %	87 %	78 %
Island	71 %	75 %	75 %	69 %	63 %
OECD-gennemsnit	75 %	82 %	78 %	73 %	64 %
EU21-gennemsnit ⁷⁰	76 %	84 %	80 %	75 %	65 %

Kilde: OECD 2013.

Note: OECD har ikke tal for Grønland, Åland og Færøerne.

Selv om de nordiske lande overordnet klarer sig godt i forhold til det europæiske gennemsnit, er det de østeuropæiske medlemmer af EU-21, som har den største andel af 25–64-årige, der har en uddannelse på mindst ISCED 3-niveau. Tjekkiet er i toppen med 92 %, Slovakiet med 91 % og herefter Polen og Estland med 89 %. Ifølge ekspert i European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop) Alexandra Dehmel⁷¹ skyldes dette dog i højere grad velfungerende ungdomsuddannelsessystemer end effektive voksenuddannelsessystemer.

På EU-plan fokuseres der på vigtigheden af uddannelse og læring for voksne gennem begrebet voksenlæring (adult learning). EU's fokus er bredt formuleret, idet voksenlæring ud over formel uddannelse af voksne omfatter forskellige uformelle og informelle⁷² læringsaktiviteter. EU har frem mod 2020 sat det mål, at i gennemsnit 15 % af de 25–64-årige skal

⁷⁰ EU21 er de 21 lande, som er medlem af både OECD og EU.

⁷¹ Alexandra Dehmel er ekspert på området Area Enhanced Cooperation in VET and LLL.

⁷² Cedefop definerer *uformel* læring som resultat af planlagte aktiviteter, som ikke eksplicit er designet som læring. Derimod er *informel* læring den ikkeorganiserede og ikkestrukturerede læring, som stammer fra dagligdags aktiviteter (Eurodice, 2011).

deltage i voksenlæring.⁷³ Dette har dog indtil videre vist sig problematisk, idet der i perioden 2005–12 på EU-plan er sket et svagt fald i deltagelsen i voksenlæring fra 9,6 % til 9,0 % (se **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**). I modsætning til dette fald har de fem nordiske lande registreret en svag stigning i deltagelsen i voksenlæring i perioden 2005–12. Danmark har med 31,6 % den højeste grad af deltagelse i voksenlæring i EU.

Udvikling i deltagelse i voksenlæring

	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Norge	20,0	18,2	17,8	18,1	19,3	18	18,7	17,8
Finland	24,5	23,8	23	22,1	23,1	23,4	23,1	22,5
Danmark	31,6	32,3	32,5	31,2	29,9	29	29,2	27,4
Sverige	26,7	24,9	24,4	22,2	22,2	18,6	18,4	17,4
Island	27,3	25,9	25,2	25,1	25,1	27	27,9	25,7
EU (27 lande)	9	8,9	9,1	9,3	9,4	9,3	9,5	9,6

Kilde: Eurostat.

Note: Eurostat har ikke tal for Grønland, Åland og Færøerne.

11.2 Strukturering af uddannelser på ISCED 3-niveau

I de nordiske lande samt de selvstyrende områder Grønland og Åland udbydes der, som beskrevet i de foregående kapitler, ofte særlige uddannelser specifikt målrettet voksne. En del europæiske lande har også indrettet deres voksendannelsessystemer på denne måde, bl.a. Spanien, Østrig, Polen og Liechtenstein.

Andre europæiske lande har dog ikke særlige uddannelsesordninger specifikt målrettet voksne. Ofte har uddannelsesordningerne på ISCED 3-niveau i stedet indbygget muligheder for at tage uddannelserne på forskellige fleksible måder, som tilgodeser voksnes behov, fx ved at de kan tages

⁷³ Målt ved en spørgeskemaundersøgelse, hvor der spørges om deltagelse inden for de sidste fire uger.

som aften- og deltidsstudier eller som fjernstudier. Dette gælder for Bulgarien, Tjekkiet, Estland, Malta, Rumænien, Slovakiet og Storbritannien.

I overensstemmelse med erfaringerne fra de nordiske lande betyder uddannelsesordninger målrettet voksne deltagere ikke nødvendigvis, at det er separate uddannelsesinstitutioner, som varetager uddannelserne. Enkelte lande har en skarp opdeling mellem institutioner, som varetager undervisning af unge, og institutioner, som varetager undervisning af voksne, på ISCED 3-niveau. Dette gælder for den flamske delstat Flandern i Belgien. Det samme gør sig til dels gældende i Storbritannien, hvor skolerne dog ikke blot er for voksne, men for alle over 16 år, som er den normale alder for personer, der afslutter en ungdomsuddannelse.

I en stor del af de europæiske lande er ansvarsfordelingen mellem uddannelsen af unge og voksne ikke så skarpt opdelt. Disse lande har både institutioner, som udelukkende varetager voksenuddannelse på ISCED 3-niveau, og institutioner, som varetager undervisning af både unge og voksne. For nogle lande afhænger ansvarsfordelingen af, om uddannelserne er studieforberevende eller erhvervsrettede. Dette gælder fx i Danmark, Tyskland, den tysktalende del af Belgien samt Estland. I andre lande har dette ingen betydning. Dette gælder i Spanien, Frankrig, Cypern, Litauen, Letland, Holland, Østrig, Portugal, Slovenien, Finland og Norge.

I mange europæiske lande er det nødvendigt at have et afgangsbrev eller lignende fra en uddannelse på ISCED 2-niveau for som voksen at få adgang til uddannelse på ISCED 3-niveau – dette gælder bl.a. Danmark, Norge, Sverige og Åland. For andre lande som fx Tyskland er det kun et krav for at blive optaget på nogle uddannelser på ISCED 3-niveau, mens det i Finland, Island, Storbritannien og Frankrig slet ikke er et krav.⁷⁴

---

⁷⁴ Kilde: Eurodice, 2011.

11.3 Europæiske strategier til at få flere voksne gennem en uddannelse

Europa gennemgår den samme omstilling i jobbuddet som Norden, idet der også på europæisk plan bliver brug for færre ufaglærte. 31 % af stillingerne i Europa krævede i 2000 ingen eller få kvalifikationer at varetage. I 2020 forventes det samme at være tilfældet for kun 22,8 % af stillingerne (Cedepof 2010).

Det er derfor ikke så mærkeligt, at der også på europæisk plan bl.a. via EU er fokus på at hæve uddannelsesniveaut. Det Europæiske Råd besluttede i 2000 at satse på at gøre Europa til det mest konkurrencedygtige og dynamiske videnssamfund i 2010. Et af nøgleelementerne for at nå dette var at sikre befolkningens kompetencer hele livet igennem. Siden da har livslang læring og herunder voksenlæring været et vigtigt element i EU's politiske strategi, bl.a. igennem Europa-Kommissionens Action Plan on Adult learning fra 2007.

Ekspert for Cedefop Alexandra Dehmeler mener da også, at voksenlæring i løbet af de sidste 13 år har fået en langt højere prioritering, og at der i dag er en anerkendelse af, at voksenuddannelse et vigtigt område.

På trods af dette bemærker en arbejdsgruppe, som evaluerer Action Plan on Adult learning, at voksenlæring ikke altid har så stor synlighed, så høj politisk prioritet eller så stor ressourcetildeling, som det burde i betragtning af det politiske fokus på livslang læring, der er på både nationalt plan og EU-niveau.⁷⁵

Europa-Kommissionen har fået hollandske Research voor Beleid til at analysere medlemslandenes strategier og initiativer inden for voksenlæring. Research voor Beleid inddeler de europæiske strategier til at få flere voksne gennem en uddannelse i seks kategorier:

---

⁷⁵ Kilde: Europa-Kommissionen 2011.

- Information, rådgivning og vejledningsservice.
- Fleksible læringsveje.
- Kvalitetsstyring.
- Opsøgende arbejde målrettet specifikke grupper og lokalt baserede læringsmiljøer.
- Bekræftelse, anerkendelse og akkreditering af tidligere læring.
- Finansielle instrumenter.

Hver af de seks strategikategorier gennemgås i det følgende.

11.3.1 Information, rådgivning og vejledningsservice

Den første kategori af strategier handler om at tilbyde information om voksenlæring. Informationsindsatsen handler ifølge Research voor Beleid om at øge opmærksomheden om voksenlæring som en mulighed, om at informere og vejlede om de forskellige voksenlæringsmuligheder og om at målrette rådgivningen om, hvordan uddannelsen bedst sammensættes, hvilke støtteordninger der findes med videre. Ifølge Policy Officer i Europa-Kommissionen Martina Ní Cheallaigh har vi i Norden et bedre udgangspunkt for voksenlæring end mange af de andre europæiske lande, idet vi ikke har helt så store udfordringer med at motivere voksne til livs-lang læring. Det skyldes, dels at vores voksenuddannelsessystemer er mere modnede, og dels at vi har en længere tradition for voksenuddannelse, som bl.a. udspringer af den grundtvigianske tradition.⁷⁶

Ifølge Research voor Beleid er udbuddet af information om voksenlæring steget de seneste år. Netportaler har overtaget den funktion, som pjecer og foldere tidligere havde, nemlig at formidle information om kurser og tilskudsordninger til målgrupperne. Internettet giver også mulighed for interaktiv rådgivning og vejledning af den enkelte voksne, som det bl.a. ses i Holland, Norge og Storbritannien. Af andre initiativer kan det

---

⁷⁶ Kilde: Interview med Martina Ní Cheallaigh, Policy Officer i Europa-Kommissionen.

nævnes, at det er blevet populært at afholde såkaldte læringsfestivaler eller voksenlæringsuger, hvor forskellige aktiviteter informerer om voksenlæring – disse informationsaktiviteter findes i 17 EU-lande.⁷⁷

11.3.2 Fleksible læringsveje

At skabe fleksible lærings- og uddannelsesveje er en anden strategi til at øge voksenlæring. Ifølge Martina Ní Cheallaigh er dette en strategi, som medlemslandene har meget fokus på i øjeblikket. Hun forklarer, at en vigtig årsag til, at det er nødvendigt at have særlige uddannelsesordninger for voksne, er, at voksne ofte har mindre tid til uddannelse og mindre mulighed for at flytte efter uddannelse. Derfor er det nødvendigt at uddannelsesordningerne og -mulighederne er mere fleksible i form af muligheder for deltidsstudier og netstudier. Flexibiliteten kan dog også skabes ved at have fleksible adgangsmuligheder til ordningerne, fx via realkompetencevurdering eller ved at dele uddannelserne op i mindre moduler, som kan følges, når det passer deltageren.

11.3.3 Kvalitetsstyring

Undersøgelser har vist, at en styrket kvalitet af voksenuddannelser kan være med til at mindske frafaldet. Det er en generel tendens, at kvalitetsstyringen af voksenuddannelser er mere udbygget, når undervisningen udbydes af institutioner, som også varetager ordinære uddannelser. Voksenuddannelsessystemerne i Norden benytter primært de samme kvalitetsstyringsystemer som ordinære uddannelser, fordi voksenuddannelserne enten er integrerede i eller parallelt organiserede med de ordinære uddannelser.

Research voor Beleid ser dog en tendens til, at flere EU-lande deregulerer udbuddet af voksenuddannelse for at skabe konkurrence mellem

---

⁷⁷ Kilde: Research voor Beleid 2010.

offentlige og private udbydere. For at sikre kvaliteten af udbyderne benyttes flere lande akkreditering af udbyderne eller lovgivning, som sikrer deltagerne. Eksempler på sådanne kvalitetssystemer kan findes i Estland, Finland, Danmark, Ungarn, Holland, Polen og Island.⁷⁸

I de fleste europæiske lande har lærere, som underviser voksne på ISCED 3-niveau, den samme uddannelse som lærere, som underviser unge på ISCED 3-niveau. Det er ikke nødvendigt for underviserne at have kendskab til særlige didaktiske metoder målrettet undervisning af voksne, og det er normalt heller ikke en del af undervisernes uddannelse.

I enkelte lande er voksenpædagogisk didaktik dog en del af undervisernes uddannelse. Dette gælder fx i Norge, Slovenien og Storbritannien. I Storbritannien målrettes undervisere deres uddannelse efter, om de ønsker at arbejde på de ordinære ungdomsuddannelser eller i voksenuddannelsessystemet (for personer over 16 år). Som en del af specialiseringen mod voksenuddannelsessystemet indgår optræning i at undervise både unge og voksne.⁷⁹

11.3.4 Opsøgende arbejde målrettet specifikke grupper og lokalt baserede læringsmiljøer

Mange af de europæiske lande har særlige indsatser målrettet specifikke grupper. De mest almindelige målgrupper er ifølge Research voor Beleid unge voksne, som er droppet ud af erhvervs- eller studieforberedende uddannelse, ufaglærte arbejdere, arbejdsløse, jobsøgende og i stigende grad ældre arbejdstagere og indvandrere. De særlige indsatser kan gøre brug af specifikt målrettede mediekampegner eller uddannelsesambassadører, der møder målgrupperne i deres egne miljøer. Indsatserne skabes ofte i et samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og beskæftigelses-

---

⁷⁸ Kilde: Research voor Beleid 2010.

⁷⁹ Kilde: Eurodice 2011.

og socialorganisationer. Eksempler på dette kan ses i Norge, Storbritannien, Flandern og Vallonien i Belgien samt Holland.⁸⁰

11.3.5 Bekræftelse, anerkendelse og akkreditering af tidligere læring

På EU-plan er realkompetencevurderinger et af de fem prioritetsområder, som Europa-Kommissionen, via Action Plan on Adult learning, de seneste år har lagt vægt på. De fleste europæiske lande har da også taget skridt til at udvikle systemer til gennemførelse af realkompetencevurderinger eller er i gang med at udvide systemerne. Selve retningslinjerne til udformning af systemerne har også haft stor betydning og kan fx spores i de tyske, letlandske og maltetiske systemer.

På trods af dette er det reelle antal udførte realkompetencevurderinger lille. Ifølge Europa-Kommissionen er det stadig kun Frankrig, Holland, Portugal og de nordiske lande, der er i nærheden af at tiltrække et tilstrækkeligt antal deltagere til at gøre realkompetencevurderinger til et reelt og økonomisk rentabelt alternativ til ordinær uddannelse.

Research voor Beleid udpeger tre forskellige tilgange til realkompetencevurdering. I den første tilgang er realkompetencevurderingerne tæt forbundet med uddannelsesinstitutionerne og de enkelte uddannelser. Realkompetencevurderinger benyttes, enten hvis ansøgeren ikke opfylder de almindelige adgangskrav, eller hvis ansøgeren i forvejen besidder nogle af de kompetencer, uddannelsen ellers skal opbygge. Som de foregående kapitler viser, er det i høj grad den måde, realkompetencevurderinger bliver brugt på i Norge, Finland, Sverige og Danmark.

En anden tilgang til realkompetencevurderinger er at koble vurderingerne til nogle eksplicitte fagstandarder, som er nødvendige for at varetage specifikke fagopgaver. Disse fagstandarder fastsættes typisk i samarbejde med fagforeninger. Hvis de nødvendige kompetencer for at varetage et er-

---

⁸⁰ Kilde: Research voor Beleid 2010.

hverv ikke kan dokumenteres, henvises deltageren til yderligere træning, som ikke nødvendigvis behøver at foregå gennem formel uddannelse. Eksempler på denne tilgang til realkompetencevurderinger kan findes i Flantern, Kroatien, Frankrig, Ungarn, Island, Irland og Holland.

Den sidste tilgang kan kombineres med de to foregående, idet den går ud på at anerkende de enkelte kompetencer som en del af en overordnet kompetenceudviklingsproces. Fokus er i høj grad på at anerkende uformelle og informelle læringsaktiviteter som frivilligt arbejde, fritidsaktiviteter eller folkeoplysningsaktiviteter. Eksempler på systemer, hvor dette er muligt, er det nye danske system til realkompetencevurdering, den norske adgang til højere uddannelser efter den beskrevne 23/5-regel samt det hollandske system.⁸¹

I de europæiske lande ses forskellige metoder til at vurdere de kompetencer, som voksne uformelt kan have oparbejdet. En del lande giver voksne mulighed for at gå til eksamen på ISCED 3-niveau uden nødvendigvis først at have fulgt et kursus- eller uddannelsesforløb. Dette gælder fx i Belgien, Tjekkiet, Estland, Spanien, Letland, Østrig, Polen samt, som denne rapport belyser, Finland, Norge, Danmark, Grønland og Færøerne. Nogle lande benytter portfolio som dokumentationspraksis til at validere uformelt erhvervede kompetencer. I Frankrig og Portugal er dette den primære metode til realkompetencevurdering. I portfolioen beskriver og dokumenterer deltagere på bedste vis deres kompetencer. Portfolioen vurderes i forhold til den ønskede uddannelsesgrad og godkendes derefter helt, delvist eller slet ikke. I Portugal kan korte træningskurser dog også afklare udokumenterede kompetencer, hvilket fremhæves af UNESCO som "promissing practice"⁸² (se nærmere i boks herunder). Realkompetencevurderinger er, generelt for de europæiske lande, primært en mulighed inden for de erhvervsrettede uddannelser.⁸³

---

⁸¹ Kilde: Research voor Beleid 2010.

⁸² Kilde: EAEA 2011, UNESCO-UNEVOC 2012.

⁸³ Kilde: Eurodice 2011.

Portugal: The New Opportunity Initiative

Portugal haltede i 2005 langt efter de fleste andre europæiske lande i forhold til deres uddannelsesniveau, bl.a. når det gjaldt den andel af befolkningen, som havde gennemført en uddannelse på ISCED 3-niveau. Derfor søsatte den portugisiske regering med hjælp fra Den Europæiske Socialfond det storstilede New Opportunity Initiative for at forsøge at hæve uddannelsesniveaet til de øvrige EU-landes niveau. Initiativet bestod dels af en indsats rettet mod ungdommen, dels af en indsats rettet mod voksne med et lavt uddannelsesniveau. Indsatsen for voksne bestod bl.a. af en forbedring af adgangen til uddannelsesprogrammer og erhvervsuddannelse, et forsøg på at øge voksnes motivation for at få færdiggjort en uddannelse, bl.a. via mediekampanjer, samt indførelse af et system for realkompetencevurdering. I Portugal var det ikke tidligere muligt at få vurderet kompetencer på ISCED 3-niveau, men denne mulighed blev udviklet som en del af initiativet.

En vigtig brik i initiativet var oprettelsen af 453 New Opportunity Centres (NOC'er), som skulle stå for den lokale indsats. Arbejdet tager i høj grad udgangspunkt i vurdering af den enkeltes kompetencer via oprettelsen af en portfolio over eksisterende kompetencer. Hvis enkelte kompetencer ikke kan dokumenteres, kan korte træningskurser gennemføres for derved at få valideret kompetencerne. Med udgangspunkt i afklaringen af kompetencer og den enkeltes ønsker planlægges en fremtidig uddannelsesvej.

Selv om en stor del af initiativet for voksne var målrettet uddannelse på ISCED 2-niveau, lykkedes det i perioden 2006-10 at give 113.223 voksne et uddannelsescertifikat på ISCED 3-niveau, primært gennem uddannelse og træningskurser (knap 80.000 voksne) eller gennem realkompetencevurderinger. Der er dog stadig lang vej for Portugal for at komme på niveau med de øvrige EU-lande, men et vigtigt skridt er taget.

11.4 Finansielle instrumenter

Den sidste kategori af strategier til, at flere voksne tager en uddannelse, er de finansielle instrumenter. En åbenlys mulighed er at gøre uddannelserne gratis, hvilket ISCED 3-uddannelser er i Tjekkiet, Estland, Spanien⁸⁴ og, som det fremgår af denne undersøgelse, alle de nordiske lande og selvstyrende områder undtagen Island.

En anden strategi er at give økonomisk støtte til de voksne deltagere. I de fleste europæiske lande er det muligt at få økonomisk støtte eller optage favorable studielån, når man som voksen deltager i uddannelse. Et andet finansielt instrument er at gøre udgifterne i forbindelse med uddannelse fradragsberettigede, hvilket de er i de fleste EU-lande.

En del lande har individuelle læringskonti, dvs. ressourcer, som bliver stillet til rådighed for lavtkvalificerede både med og uden arbejde. Finansieringen kommer fra det offentlige, arbejdsgivere, arbejdsmarkedets parter og i nogle tilfælde deltagerne selv. Der er blevet eksperimenteret med individuelle læringskonti i Flandern, Holland, Estland, Tyskland, Storbritannien, Østrig og Finland.

I mange lande går en fast del af lønnen til at give medarbejderne muligheder for efteruddannelse. I Frankrig sker det på grundlag af lovgivning, mens det i Holland, Island, Flandern og Vallonien i Belgien samt Storbritannien sker på baggrund af kollektive overenskomster. I flere lande er det på baggrund af aftaler mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter muligt at tage fri fra arbejde til uddannelse. Det kan enten være blot med et løfte om at kunne komme tilbage i jobbet, som det ses i Sverige, eller med mulighed for at få økonomisk støtte, lån eller fortsat løn, som det ses i Frankrig, Østrig, Luxembourg, Estland, Flandern og Vallonien i Belgien samt Finland.⁸⁵

---

⁸⁴ Kilde: Eurodice 2011.

⁸⁵ Kilde: Research voor Beleid 2010.

11.5 EU's påvirkning af voksenuddannelser

Som de foregående afsnit viser, er der flere forskellige måder at indrette voksenuddannelsessystemer på. Ifølge Alexandra Dehmel og Martina Ní Cheallaigh vil der blive ved med at være store forskelle i uddannelsessystemerne pga. landenes forskellige kulturelle kontekster. Voksenuddannelsessystemerne skal dække forskellige behov, og der er forskellig tradition for uddannelsesorganisering. I Tjekkiet er der blandt unge, som deltagere i ordinær ISCED 3-uddannelse, en meget høj gennemførelsesrate, og derfor har der ikke været det samme behov for voksenuddannelsesmuligheder. Ifølge Martina Ní Cheallaigh betyder det, at voksenuddannelsessystemet generelt ikke er så udviklet, men at det i stedet er målrettet forskellige indvandregrupper, fx roma-folket.

Når dette er sagt, har EU stor indflydelse på udviklingen inden for voksenuddannelsesområdet. Dels har EU fastsat en fælles målsætning frem mod 2020, hvor 40 % af EU's 30–34-årige skal have en uddannelse på tertiært niveau og hvor 15 % af de 25–64-årige skal deltage i voksenlæring. Dels har EU stillet en række redskaber til rådighed, som har vist sig at have relativt stor indflydelse på de seneste års udvikling på voksenuddannelsesområdet. Dette gælder ifølge Alexandra Dehmel særligt European Qualification Framework (EQF), som bl.a. har haft betydning for gennemslagskraften af de europæiske principper for og guidelines til realkompetencevurdering.

Referenceprocessen mellem de nationale kvalifikationsrammer (NQF) og EQF har sat gang i en række udviklingstiltag. Ifølge Alexandra Dehmel har referenceprocessen bl.a. sat gang i en række processer for at gøre voksenuddannelser lettere at sammenligne med tilsvarende ordinære uddannelsesniveauer. Ifølge Alexandra Dehmel har man i flere europæiske lande haft problemer med, at voksenuddannelser ikke umiddelbart kunne sammenlignes med lignende ordinære uddannelser, som det fx er muligt i nordiske lande som Danmark. Derudover har referenceprocessen været med til at facilitere udviklingen af systemer til gennemførelse af realkompetencevurderinger. EQF er baseret på læringsudbytte, og referenceprocessen har derfor betydet, at de nationale systemer derfor også

måtte henvise til læringsudbytte, hvilket gør det lettere at indarbejde systemer til realkompetencevurdering.

Fremover vil der, ifølge Alexandra Dehmel, i EU-samarbejdet fortsat være fokus på at lette sammenligning af EU-landenes uddannelser. En del skridt er taget i form af EQF-referenceprocessen, men også bl.a. gennem uddannelsesbeviset Europass, hvor evner og kvalifikationer bliver beskrevet på en standardiseret måde. En fuld implementering af redskaberne venter nu.

Herudover vil der på voksenuddannelsesområdet blive satset på at udvikle uddannelsessystemerne med hensyn til to aspekter. Det første er at øge omfanget af voksenuddannelse på arbejdspladser. Det andet er at få arbejdsmarkedets parter til tage større del i uddannelserne. Arbejdsmarkedets parter kan bl.a. bidrage med hjælp til udviklingen af uddannelserne, finansiering og viden om arbejdsmarkedet. At få arbejdsmarkedets parter til at tage større del i voksenuddannelserne er også vigtigt, hvis der skal satses på øget uddannelse på arbejdspladserne. Ifølge Alexandra Dehmel er særligt Frankrig og Tyskland gode til at inddrage sociale partnere i udviklingen og udbuddet af voksenuddannelse.

Arbejdsmarkedets parter i Tyskland

Arbejdsmarkedets parter spiller i Tyskland en stor rolle i forbindelse med tilrettelæggelsen af erhvervsuddannelser. De tyske erhvervsuddannelser bliver ligesom i de nordiske lande i høj grad gennemført som en blanding af skoleuddannelse og erhvervspraktik eller lærlin-geordninger. Hver af de regionale styresenheder, Länder, har komiteer for erhvervsuddannelse, bestående af repræsentanter for arbejdsgiverne, arbejdstagerne og de regionale Länder. Disse komiteer rådgiver om erhvervsuddannelse på skolerne.

Arbejdsmarkedets parter spiller også en vigtig rolle ved konstant at udvikle og tilpasse erhvervsuddannelserne. Er der brug for ændringer, indgår den føderale regering, de regionale regeringer og arbejdsmarkedets parter en aftale om, hvordan uddannelserne kan tilpasses arbejdspladsernes behov.

Arbejdsmarkedets parter varetager også en del opgaver på egen hånd. Fx fastsættes løn for deltagere i uddannelsespraktik ved almindelige overenskomstforhandlinger. Særligt for Tyskland er det ansvar, som landets handels- og håndværksskammer og frie professionskammer varetager. Medlemskab af disse kamre er påkrævet ved lov. Kamrene er selvstændige organer, som ud over at varetage medlemmernes interesser varetager en række offentlige opgaver. De overvåger udformningen af lærlingekontrakter og godkender arbejdspladser og arbejdspladsinstruktører. Derudover giver de forskellige former for rådgivning med hensyn til uddannelsesforløb på arbejdspladser. Det er også de forskellige kamre, som står for administrationen i forbindelse med eksamensafholdelse, og som nedsætter eksamenskomiteerne, der består af en repræsentant for arbejdsgiverne, for arbejdstagerne og for den relevante erhvervsskole.

Generelt har de nordiske lande de mest udviklede voksenuddannelsessystemer i Europa. Alexandra Dehmel henviser normalt til de nordiske lande, når hun bliver spurgt om, hvilke europæiske lande der har velfungerende voksenuddannelsessystemer. Martina Ní Cheallaigh er enig i, at systemerne i de nordiske lande er velfungerende. De nordiske lande har et meget større udbud af voksenuddannelser end andre europæiske lande, og systemet er generelt mere udviklet.

Referencer

Ekspertinterview

- Anna-Carin Bylund, vicegeneralsekretær, Folkbildningsrådet, Sverige
- Alexandra Dehmel, ekspert, Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training)
- Anne Skomedal, seniorrådgiver, AIK-avd., Kunnskapsdepartementet, Norge.
- Asta Modig, fuldmægtig (undervisningsråd), Skolverket og kontaktperson for NVL, Sverige
- Billiam Pedersen, AC-fuldmægtig, Departementet for Uddannelse og Forskning, Grønland (skriftlig korrespondance)
- Björn Garefeldt, kommunikationkonsulent(omværlidsbevakare) Folkbildningsrådet, Sverige (skriftlig korrespondance).
- Elisabeth Holm, kontaktperson for NVL, Færøerne
- Elisabeth Storfors, kontorchef, Utdanningsbyrå, Utdannings- og kulturavdelingen, Åland
- Elna Katrín Jónsdóttir, ekspert, Félag framhaldsskólakennara (Foreningen for ungdomsskolelærere), Island
- Eyðun Gaard, leder, Yrkisdepiin (Erhvervsuddannelseskantoret), Færøerne
- Hanna Jensen, formand, den færøske vejlederforening, Færøerne
- Inkeri Toikka, specialist, Lärarorganisationen OAJ, Finland
- Jesper V. Nielsen, AC-fuldmægtig, Departementet for Uddannelse, Forskning og Nordisk Samarbejde, Grønland
- Karsten Klausen, sekretariatsleder, Sulisitsisut (Grønlands Arbejdsgiverforening), Grønland
- Kristún Isaksdóttir, konsulent, Afdeling for uddannelse, Ministeriet for Undervisning, Kultur og Forskning, Island
- Martin Minken, specialkonsulent, Utdanningsforbundet, Norge
- Matti Kyrö, uddannelsesrådgiver, Uddannelsesstyrelsen, Finland
- Michael Andersen, specialkonsulent, EVA, Danmark
- Morten Lassen, institutleder, Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet, Danmark
- Peter Strandvik, projektleder for Ålands Valideringsprojekt, Åland (skriftlig korrespondance)

Trine Søgaard, AC-fuldmægtig, Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked,
Grønland

Viveca Lindberg, kontaktperson for NVL samt stifter og ejer af Living V&I AB, Åland

Informantinterview til casebeskrivelser

Aalborg Handelsskole, Danmark, tre informantinterview med henholdsvis leder, lærer og deltager

Fortbildningscentrum Practicum, Finland, tre informantinterview med henholdsvis leder, lærer og deltager

Oslo Voksenopplæring Sinsen, Norge, tre informantinterview med henholdsvis leder, lærer og deltager

Keilir – Atlantic Center of Excellence, Island, tre informantinterview med henholdsvis leder, lærer og deltager

Östra Grevie folkhögskola, Sverige, tre informantinterview med henholdsvis leder, lærer og deltager

Hjemmesider

Arbetsmarknad og Studier (AMS), www.ams.ax

Breytaskipan, www.breyt.net

Centrala studiestödsnämnden (CSN), www.csn.se

Eurypedia, <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php>

Finnish national board of education, <http://www.oph.fi/english/education>

Kunnskapsdepartementet, www.regjeringen.no/kd

Skolverket, www.skolverket.se

Statens Uddannelsesstøtte, www.su.dk

Statens Voksenuddannelsesstøtte, www.svu.dk

Studni – Student Grant Fund, www.studni.fo

Sunngu, www.sunngu.gl

The Education and Training Service Centre,
<http://www.frae.is/english/education-and-training-service-centre>

Uddannelsesguiden, www.ug.dk

Udiverden.dk, www.udiverden.dk

Undervisnings-, Forsknings- og Kulturministeriet,
<http://nor.menntamalaraduneyti.is/>

Undervisnings-, Forsknings- og Kulturministeriet, www.mmr.no

Utdanningsdirektoratet, <http://www.udir.no/>

VEU-godtgørelse, www.veug.dk

Vox' hjemmeside, <http://www.vox.no/>

Yrkisdeplin, www.yrkisdepilin.fo
Ålands Gymnasium, www.gymnasium.ax
Ålands Landskabsregering – valideringsprojekt,
<http://www.regeringen.ax/validering/index.pbs>
Ålands Næringsliv – arbejdsløshedsprocent,
[http://www.naringsliv.ax/sv/nyheter/
arbetsloshetsgraden_36_procent_i_december/517](http://www.naringsliv.ax/sv/nyheter/arbetsloshetsgraden_36_procent_i_december/517)

Litteratur

- Adult Learning Working Group 2011, Action Plan on Adult Learning 2007–2010: Final report of the Adult Learning Working Group
- Cedefop 2010: Skills supply and demand in Europe. Medium-term forecast up to 2020
- Cedefop 2011: Iceland – Fighting unemployment with education and training
- Cedefop – Refernet 2012: Finland – VET in Europe – Country Report
- Cedefop – Refernet 2012: Germany – VET in Europe – Country Report
- Dansk Byggeri 2013: Behov for bedre image, i Barometer, nr. 4, 4. årgang, april/maj
- EAEA (European Association for the Education of Adults) 2011: Country report Portugal (Helsinki)
- EVA 2013: GUV og EUD for personer på 25 år og derover
- Eurodice 2011: Adults in Formal Education – Policies and Practice in Europe
- Europa-Kommissionen 2007: Action Plan on Adult learning 2007–2010
- Europa-Kommissionen 2011: Commission staff working paper – Action Plan on Adult Learning: Achievements and results 2008–2010
- Europa-Kommissionen, DG Education and Culture og Cedefop 2010: 2010 update of the European Inventory on Validation of Non-formal and Informal Learning – Executive summary of Final Report
- Grønlands Statistik 2011: Kompetencegivende uddannelser 2010
- Kunnskapsdepartementet 2007, FOR 2007-01-31 nr. 173, Forskrift om optak til høyere utdanning, § 2-1
- LO & DA 2013: Aftale mellem Dansk Arbejdsgiverforening (DA) og Landsorganisationen i Danmark (LO): Udspil om reform af erhvervsuddannelserne
- Ministeriet for Børn og Undervisning 2012: BEK nr. 174 af 28/02/2012, Bekendtgørelse om optagelse på de gymnasiale uddannelser
- Ministeriet for Børn og Undervisning 2012b: 2012/1 LF 80, Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsuddannelser (praktcentre og hurtigere optagelse til skolepraktik m.v.)
- Ministeriet for Børn og Undervisning 2013: LBK nr. 439 af 29 /04/2013, Bekendtgørelse af lov om erhvervsuddannelser

Nasjonalt Fagorgan For Kompetansepolitikk 2012: Vox-spejlet 2012 – Voksnes deltakelse i opplæring

Nevala, Anne-Mari 2010: European Inventory on Validation of Nonformal and Informal Learning 2010 – Country Report: Finland, rapport af GHK Consultin for Europa-Kommissionen, DG Education and Culture i samarbejde med Cedefop

NVR 2013: Kvalitetsmodel til validering i norden – et utviklingsprosjekt 2012–2013

OECD 2005: Promoting Adult Education

Rigsombudsmanden på Færøerne 2013: Beretning 2013

Regeringen 2013: Vækstplan DK – Stærke virksomheder, flere jobs

Skolverket 2011: Skolverkets lægesbedømming 2011, del 1

Skolverket 2012: Insatser inom yrkesvux hösten 2011 – Redovisning av regeringsuppdrag att förbereda och genomföra insatser inom yrkesvux

The Ministry of Education, Science and Culture 2004: The Islandic National Curriculum Guide General Section 2004

The Ministry of Education, Science and Culture: Curriculum for Licensed Practical Nurses 2004

Udenrigsministeriet 2013: Aftale om fjernelse af grænsehindringer i Norden

Undervisningsministeriet 2009: Forordning 614/2009 om gjaldtökuheimildir offentlig skole

UNESCO Institute for Statistics 2012, International Standard Classification of Education – ISCED 2011

UNESCO-UNEVOC 2012: New Opportunities, Portugal

Utbildningsdepartementet 2011: Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning

Utbildningsdepartementet 2012: Förordning om statsbidrag för lärlingsutbildning för vuxna

Utbildningsstyrelsen 2013: Handbok om fristående examina – för examensarrangörer och examenskommissioner

Statistik

Det statistiske materiale er enten blevet trukket direkte til EVA af de enkelte statistiske institutioner, af vores kontakter eller af EVA selv på nedenstående institutioners hjemmesider.

Danmarks Statistik

Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisorqarfik (Departementet for Undervisning og Forskning)

Statistics Island

Skolverket

Statistics Finland

UNI-C's Uddannelsesstatistik

Vox statistik

Ålands statistik- och utredningsbyrå

Summary

The overall purpose of this study is to survey and compare education programmes in the Nordic countries, as well as in Greenland, Åland and the Faroe Islands, which are at ISCED level 3 and are either specifically targeted at adults or adults can take advantage of them. In separate chapters we describe the opportunities for adults to receive an education at ISCED level 3 in the individual countries. The various opportunities for education in Scandinavia are compared and subsequently put into perspective at a European level; thereby creating a well-documented basis for the exchange of experience and learning in Scandinavia.

The overall conclusions of the report follow

Adult education in the Nordic countries is more than just giving adults the opportunity to receive an education on a part-time basis. Common to the Nordic countries is the idea of creating education programmes that are specifically targeted at adults. The programmes aimed specifically at adults typically meet their needs by recognising prior education and work experience, by offering fast educational paths eg. arranged as evening or part-time education – or by providing courses where adults do not have to study alongside 16 year olds. The five Nordic Countries, apart from Iceland at the vocational area, all have both general and vocational programmes particular for adults. For adults in Greenland, Åland and the Faroe Islands, there are fewer education opportunities. The Faroe Islands have no specific programmes targeted at adults; Åland has a few specific vocational programmes for adults, whilst Greenland has an adult apprenticeship programme and is trialling a 1 year qualifying programmes.

In all Nordic Countries and Greenland, Åland and the Faroe Islands, a division between general and vocational education is found, where general education provides access to further education, and vocational educa-

tion provides the qualifications to carry out a profession. In some countries the boundaries are less clear. In Sweden and Norway there is a high degree of integration between the types of education, which makes it easy to change the type of education even late on in a programme. In Finland the concepts are even more unclear as vocational education also provides general access to higher education. Conversely, in Greenland there is one general programme, which does not provide general access to higher education, but only to a limited number of medium length programmes. In the majority of Nordic Countries as well as Greenland, Åland and the Faroe Islands and it is possible to study additional subjects to a vocational education and still obtain general access to higher education.

In the five Nordic Countries there are good opportunities to have prior learning recognised, both general and vocational skills, regardless of how this learning is acquired. For vocational adult education in Denmark and Finland, recognition of prior learning is an integral part of the programmes which one must complete, whilst in Norway and Sweden, for example, it is an offer that one can take up. In Greenland, the Faroe Islands and Åland, recognition of prior learning is used to a very limited extent. Åland has, however, just developed a system to undertake recognition of prior learning and the Faroe Islands are working on preparing one.

The Nordic countries as well as Greenland, Åland and the Faroe Islands have well-developed welfare states, which means, among other things that adult education at ISCED level 3 is generally free. In Iceland one must pay a small registration fee for the majority of courses at ISCED level 3, but for a few courses the tuition fees are significant. Iceland is the only Nordic country, where no allowance is given to participants enrolled in a programme at ISCED level 3.

Not only the Nordic Countries as well as Greenland, Åland and the Faroe Islands face less demand for an unskilled workforce in the next few years, and consequently need to enhance the qualifications of the adult population to ISCED level 3. The whole of Europe has this challenge and that is why, particularly since 2000, the EU has had increased its focus on adult learning. In the EU adult learning is interpreted in a broad sense, where formal as well as informal learning is included. Even though Euro-

pean countries face the same challenge; the solutions are varied, among other things, because they have to fit into the local and cultural contexts. The variety of strategies which are employed by the European countries to increase the percentage of adults who complete adult education, can be divided into the following six categories: Information, counselling and guidance services; flexibility of learning trajectories; quality management; outreach work to specific target groups, community-based learning environments; acknowledgement, recognition and accreditation of prior (experiential) learning; financial instruments. On the whole the Nordic Countries have some of the most well-developed adult education systems in Europe, and it is often the Nordic Countries that are highlighted as good examples within adult education.

norden

Nordisk Ministerråd

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

Uddannelse for voksne

For at imødekomme en stadig faldende efterspørgsel på ufaglært arbejdskraft findes der i Norden et rigt udbud af uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau som voksne kan gøre brug af. I denne rapport kortlægges og beskrives alle uddannelsesordninger på ISCED 3-niveau, som er åbne for voksne deltagere i hvert af de nordiske lande samt i Grønland og Åland samt på Færøerne. De forskellige uddannelsesordninger sammenlignes på tværs af Norden i en komparativ analyse, hvor der dykkes ned på følgende temaer:

- Ordninger særligt målrettet voksne
- Flexibilitet og adgang til højere uddannelser
- Brug af realkompetencevurderinger
- Studieafgifter
- Økonomisk støtte under uddannelse
- Politiske diskussioner om uddannelse på ISCED 3-niveau

Rapporten afsluttes med at brede blikket ud på hvordan uddannelser for voksne på ISCED 3-niveau er struktureret i resten af Europa. Formålet med rapporten er at skabe et veldokumenteret grundlag for erfaringsudveksling og læring i Norden.

TemaNord 2013:575
ISBN 978-92-893-2645-2

9 789289 326452

